

Maija Haataja
KAMARILTA KOTEIHIN
Poliisi parisuhdeväkivallan tilanteissa

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
Valtio-oppi
Pro gradu – tutkielma
Marraskuu 2007

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

HAATAJA, MAIJA: Kamarilta koteihin. Poliisi parisuhdeväkivallan tilanteissa

Pro gradu – tutkielma, 72 s.

Valtio-oppi

Marraskuu 2007

Tutkielmassani tarkastelen parisuhdeväkivaltaa poliisin näkökulman läpi. Tutkielmani on empiirinen ja tulen lähestymään aiheitani ja tutkimaan sitä haastattelututkimuksen kautta. Aineistonani on viisi poliiseille tehtyä teemahaastattelua. Niiden kautta puran heidän toimintaansa ja kohtaamisiaan parisuhdeväkivallan vaikutuspiirissä olevien ihmisten kanssa. Tutkimuskysymykseni ovat: 1) Millainen yksityisen ja julkisen sfäärin kohtaaminen on poliisin työssä parisuhdeväkivaltaisessa tilanteessa? 2) Miten yhteiskunnassa ilmenevä parisuhdeväkivallan normalisoituminen näkyy poliisin työssä? 3) Miten poliisi yhteiskunnan edustajana kokee parisuhdeväkivaltatilanteet? Tärkeimmät teemat haastatteluissa olivat poliisiksi ryhtymisen syyt sekä työn hyvät ja huonot puolet, koulutuksen ja käytännön suhde sekä poliisien muistot parisuhdeväkivaltatilanteista ja omien ajatusten ja asenteiden muutos uran aikana. Näitä teemoja peilaan yksityisen ja julkisen sfäärin erottelun ja rajankäynnin, naisvihan teorian sekä väkivallan normalisoinnin teoretisoinnin kautta.

Tutkimustulosteni perusteella yksityisen ja julkisen sfäärin erottelun murtuminen näkyy poliisin puheen kautta eri tavoin. Yksityisiin koteihin menoa ei kaihdeta ja parisuhdeväkivaltaa pidetään vakavana yhteiskunnallisena ongelmana. Kuitenkin haastatteluissa näkyy viitteitä myös parisuhdeväkivallan pitämisestä edelleen yksityisasiana, sillä poliisien mukaan rikosilmoituksia perutaan paljon eikä tuomiota synny samaan tahtiin kuin rikoksia tehdään. Yksityisen ja julkisen elämänpiirin rajankäynti näkyykin poliisien puheessa parhaiten tunteiden tasolla ja siinä, miten työhön ja erityisesti parisuhdeväkivaltatapauksiin suhtaudutaan. Yhtenä tärkeimpänä tutkimustuloksena pidän poliisien turhautumista työnsä ajoittaiseen tuloksettomuuteen parisuhdeväkivallan tapauksissa. Tämän taas näen olevan yhteydessä parisuhdeväkivallan normalisointiin ja ulossulkemiseen sekä naisvihaan. Niin eri yhteiskunnalliset toimijat kuin poliisi itsekkin osallistuvat tuohon normalisoinnin prosessiin puhumalla parisuhdeväkivallasta erilaisin vähättelevin tavoin. Väkivallan ja väkivaltaan normalisoitumisella tarkoitetaan erilaisia käytäntöjä, joiden kautta parisuhdeväkivallalle käännetään selkä, ja näitä tapoja löydän myös haastattelemieni poliisien puheesta. Naisviha linkittyy sekä yksityisen ja julkisen rajankäyntiin että väkivaltaisen suhteen dynamiikkaan ja poliisien toimintaan noissa tilanteissa. Naisvihan teoriaan liittyy myös oleellisesti vallan eri muodot. Sukupuolten väliset erot näen erilaisten valtakäytäntöjen tuloksena, ja pohdin myös sitä, millainen asema naispuolisilla poliiseilla maskuliinisessa ammatissa on.

Johtopäätökseni on, että nimenomaan tapoihin käsitellä parisuhdeväkivaltaa julkisuudessa sekä asenteisiin ja arvostuksiin tulisi kiinnittää huomiota ja pyrkiä muuttamaan niitä. Lakimuutosten lisäksi näen sen ainoana tapana vähentää parisuhdeväkivallan olemassaoloa ja mahdollisuutena sen ennaltaehkäisemiseen.

Avainsanat: poliisi, parisuhdeväkivalta, feministinen politiikan tutkimus, yksityinen ja julkinen, väkivallan normalisointi

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	1
2. AINEISTON ESITTELY JA ANALYYSIPROSESSI.....	6
3. JULKISESTA YKSITYISEEN.....	11
3.1. Poliisi instituutiona – julkinen ja yksityinen kohtaavat	12
3.2. Naisvihan teoria ja käytännöt	17
3.3. Valta ja väkivalta	23
4. POLIISI, SILTI VAIN IHMINEN.....	29
4.1. Ihminen ja univormu	30
4.2. Poliisit ja naispoliisit?	32
4.3. Voimattomuuden turhauttamattomat	41
4.4. Pahoinpidelty poliisin silmin	46
5. VÄKIVALLAN KIELTÄMINEN JA ULOSSULKEMINEN	49
5.1. Parisuhdeväkivallan näkymätöntäminen ja normalisoituminen	50
5.2. Diskursiivis-kulttuurinen kieltäminen.....	53
5.3. Uhrin oma valinta - ulkopuoliset selitysmallit	55
5.4. ”Rakastavaisten riidat” - intiimin alue	60
5.5. Naisten väkivalta.....	61
6. LOPUKSI	66
6.1. Vastaukset tutkimuskysymyksiin	66
6.2. Tutkielman arviointia	68
LÄHDELUETTELO.....	73

1. JOHDANTO JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkielmassani tutkin parisuhdeväkivaltaa poliisin näkökulman kautta. Päädyin valitsemaani näkökulmaan, koska useimmissa parisuhteessa tapahtuvissa väkivaltatilanteissa poliisi on monesti ensimmäinen väliintulija ja akuuteimman tilanteen todistaja. Uskon, että poliisilla on oma ja omanlaisensa tarina kerrottavana. Tällä en tarkoita, että väkivallan uhrin tai tekijän tarinaa tulisi vähätellä, mutta poliisilla on oma, rinnakkainen ja erilainen tarina annettavanaan. Myöhemmin tässä luvussa kartoitan hieman aiempaa tutkimusta parisuhdeväkivallasta. Poliisilähtöistä tutkimusta parisuhdeväkivallasta on tehty hiukan muun muassa Poliisiammattikorkeakoulussa, mutta pääasiassa tutkimuksen lähtökohdat ovat parisuhdeväkivallan kohteissa tai ylipäätään ilmiön eri muodoissa.

Kiinnostuin sukupuolistuneesta väkivallasta naistutkimuksen opintojeni myötä ja tein opintojeni varrella monet seminaarityöni jollain tavalla aiheeseen kietoutuen. Pro gradu-tutkielmani aiheeksi se oli minulle itsestään selvä valinta. Parisuhdeväkivallasta ei mielestäni vielä kukaan puhuta tarpeeksi avoimesti. Varsinkin politiikan tutkimuksen piirissä se on aihe, josta ei löydy juurikaan tutkimusta. Tutkimusta kyllä tehdään nykyään paljonkin, mutta se keskittyy lähinnä naistutkimuksen, sosiologian tai sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön saralle. Väkivallan kokemuksista kertominen on kuitenkin jo itsessään poliittinen teko, koska sen tarkoitus on kiinnittää huomio vaikeissa tilanteissa olevien ihmisten elämään. Mielestäni valtio-opillinen näkökulma, jossa pohditaan parisuhdeväkivallan merkitystä yhteiskunnallisten rakenteiden ja vallankäytön näkökulmasta, on myös oleellinen ja tärkeä osa ilmiötä. Parisuhdeväkivalta koskettaa yksin Suomessa satoja tuhansia ihmisiä kaikista sosiaaliryhmistä, eikä sitä siten voi olla ottamatta huomioon yhteiskuntapoliittisena ilmiönä ja ongelmana. Jo yksin siitä koituvat kustannukset yhteiskunnalle ovat huomattavia.

Tässä luvussa esittelen tutkimuskysymykseni ja parisuhdeväkivallan tutkimuksen taustoja. Koska tutkimukseni aineiston muodostavat yhden ammattiryhmän edustajille tehdyt haastattelut, koen tarpeelliseksi esitellä lyhyesti myös poliisin ammatilliset ohjesäännöt ja toimintaperiaatteet. Luvussa 2 aineiston esittelyn yhteydessä käyn läpi analyysiprosessini. Luvussa 3 käsittelen tutkielmani teoriapohjaa, jota esittelen myös hieman myöhemmin tässä luvussa. Kaiken kaikkiaan teoria ja analyysi kulkevat tässä tutkielmassa rinta rinnan, eikä niitä voi rakenteellisestikaan erottaa toisistaan eri lukuihin. Pääasiallisia analyysilukuja on kuitenkin kaksi. Luvussa 4 pohdin poliisin tunteita ja kokemuksia suhteessa parisuhdeväkivaltaan sekä käsittelen mies- ja naispuolisista poliiseissa huomaamiani eroavaisuuksia. Luvussa 5 on teoreettista pohdintaa väkivallan neutralisoinnin tavoista sekä analyysia siitä, miten tämä näkyi poliisien haastatteluissa. Lopuksi

kokoan yhteen tutkielmani antia, tiivistän vastaukset tässä luvussa esittämiini kysymyksiin ja arvioin tutkielman merkitystä ja mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

Poliisin astuminen kotiin on instituution ja yksityisen kansalaisen kohtaamista kenties karkeimmillaan, sillä mielestäni parisuhdeväkivalta on arkaakin arempi aihe päästettäväksi pois kodin seinien sisäpuolelta ja siksi siinä on mielestäni jotakin äärimmäistä ja siksi tutkimisen arvoista.

Tutkimuskysymykseni ovat: **1) Millainen yksityisen ja julkisen sfäärin kohtaaminen on poliisin työssä parisuhdeväkivaltaisessa tilanteessa? 2) Miten yhteiskunnassa ilmenevä parisuhdeväkivallan normalisoituminen näkyy poliisin työssä? 3) Miten poliisi yhteiskunnan edustajana kokee parisuhdeväkivaltatilanteet?**

Tutkielmani on siis empiirinen ja tulen lähestymään aiheitani ja tutkimaan sitä haastattelututkimuksen kautta. Poliiseille tekemieni teemahaastatteluiden kautta puran heidän toimintaansa ja kohtaamisiansa parisuhdeväkivallan vaikutuspiirissä olevien ihmisten kanssa. Tähän kaikkeen otan peilauspintaa julkisen ja yksityisen välisestä teoretisoinnista, naisvihan teoriasta sekä parisuhdeväkivaltatutkimuksessa ilmenneistä elementeistä, kuten väkivaltaan normaalistumisesta ja sen arkipäiväistymisestä.

Vaikka parisuhdeväkivalta on ilmiö, jota tutkin, niin mitä pidemmälle gradussani kuljin, sitä vahvemmin haastattelemiani poliisit ja haastatteluista saamani aineisto näyttäytyivät. Oli vaikeaa ajatella enää tutkimuskohteena suoraan parisuhdeväkivaltaa, vaan loppujen lopuksi tutkinkin haastattelemiani poliiseja, heidän näkemyksiään ja tuntemuksiaan parisuhdeväkivallasta ja millaisena se heidän puheensa kautta näyttäytyy. Vähitellen aineistoni myötä aloin pohtia esimerkiksi maskuliinisuuteen liittyviä kysymyksiä ja poliisin ammattia ylipäätään. Lisäksi jo aiempi perehtymiseni parisuhdeväkivaltaan liittyvään tutkimukseen ja teoriaan tuntui sopivan myös tähän tutkimukseen, sillä useat siinä käsiteltävät seikat tulivat omilla tavoillaan esille myös poliisiaineistossa.

Poliisi on valtion instituutio ja toteuttaa säädettyjä lakeja mennessään kansalaisten koteihin väkivaltatilanteissa. Yksittäinen poliisi toteuttaa poliisille instituutiona annettua valtaa. Suomessa on ollut pitkään valtion vahva perinne, joka on muovannut poliisitoimintaa ja poliisin roolia (Ellonen et al. 2000, 8). Poliisin tehtävä on lain mukaan huolehtia yhteiskunnan sisäisestä turvallisuudesta, eli pitää yllä yleistä järjestystä ja turvallisuutta sekä ennaltaehkäistä ja selvittää

rikoksia sekä edistää liikenneturvallisuutta. Poliisiin tehtäviin kuuluu palvella ihmisiä ja turvata heidän perusarvojaan sekä mahdollistaa niiden toteutuminen. Poliisin toimivalta perustuu lain tasoihin normeihin ja se käsittää oikeuden ryhtyä kansalaisia koskeviin toimenpiteisiin. Yksittäinen poliisi päättää tilannekohtaisesti mitä toimivaltuuksia hän milloinkin käyttää. Myös voimakeinojen käytöstä vastaa yksittäinen poliisi oman harkintansa mukaan. (Emt., 28.)

Poliisin toimintaa ohjaavat niin kirjoitetut normit kuin tietyt yleiset periaatteetkin. Keskeisin säädös on Suomen perustuslain toinen pykälä, joka edellyttää virkamiehiltä lainmukaisuutta kaikessa toiminnassa. Peruslähtökohtana on kansalaisten yhdenvertainen kohtelu ja virkamiestoiminnan luotettavuus ja puolueettomuus. Tämän lisäksi perustuslaki takaa jokaiselle oikeuden hyvään hallintoon. Virkamieslaki määrää virkamiehen yleiset velvollisuudet, jotka on suoritettava asianmukaisesti, viivytyksettä ja virkamiehen käytöksen on oltava asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tasolla. Näiden ja muiden virkamieslaissa säädettyjen määräysten lisäksi poliisin toimia ohjaavat hallinto-oikeuden yleiset periaatteet, yhdenvertaisuus-, objektiivisuus-, suhteellisuus- ja tarkoitussidonnaisuusperiaatteet. Poliisilaissa on näiden lisäksi olemassa vielä poliisitoiminnan yleiset periaatteet. (Emt., 29–30)

Näen poliisin myös ruumiillisena ja sukupuolisenakin toimijana parisuhdeväkivaltatilanteessa. Siis toimijana, jonka tekemiseen ja kokemiseen vaikuttavat poliisin ammatin ja toimintaohjeiden lisäksi omat henkilökohtaiset tunteet ja arvot. On myös huomionarvoista, että väkivaltatilanteessa poliisi on, kuten sanottua, valtiovallan edustaja, mutta virkapukunsa alla myös tavallinen kansalainen ja ihminen. Tämän ”todettuani” haastatteluita analysoidessani siitä muodostui yksi tärkeä teema lopulliseen analyysiini. Poliisien tunteita, asenteita ja ajoittain vahvaakin kritiikkiä oikeusjärjestelmän toimintaa kohtaan peilaan sekä poliisin ammattikirjallisuutta että käsittelemääni teoriaa vasten.

Suomessa oli 1990-luvun lopulla käynnissä Tilastokeskuksen ja tasa-arvoasiain neuvottelukunnan yhteistyönä toteuttama tutkimushanke, joka kartoitti naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyttä. Kyselyyn vastasi liki 5000 18–74-vuotiasta naista. Tutkimuksen mukaan 40 prosenttia naisista on 15 vuotta täytettyään joutunut miehen tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai uhkailun kohteeksi, 30 prosenttia on joutunut miehen tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi ja 52 prosenttia on joutunut miehen tekemän sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi. (Heiskanen - Piispa 1998, 4.) Parisuhteessa tapahtuvan väkivallan määrä oli tutkimuksen mukaan tätäkin suurempi, sillä tutkimuksen mukaan puolet naisista on joutunut puolisonsa väkivallan kohteeksi. Väkiältä ei ole

loppunut edes eroon, vaan 36 prosenttia väkivaltaisista miehistä jatkoi väkivaltaansa myös eron jälkeen. (Emt., 62.)

Historiallisessa kontekstissa parisuhdeväkivallan hyväksymistä ja välinpitämättömyyttä sitä kohtaan on pitänyt yllä sen näkeminen yksityisasiana (esim. Hearn 1996, 24). Parisuhteessa tapahtuvaan väkivaltaan liittyvässä lainsäädäntökehityksessä Suomi onkin ollut esimerkiksi Ruotsiin verrattuna peränpitäjän asemassa. Lainsäädäntö on uudistunut Suomessa hitaammin. Suomessa kotikuritus kiellettiin vuonna 1970, Ruotsissa taas jo sata vuotta aikaisemmin 1864. Raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin Suomessa vuonna 1994, kun Ruotsissa vastaava oli tapahtunut vuonna 1962. Teko tosin on yhä asianomistajarikos, eikä johda syytteeeseen ilman uhrin toimia. Lähestymiskieltoa häiritsevästi käyttäytyvälle entiselle puolisolle on Suomessa voinut hakea vuodesta 1999, Ruotsissa vuodesta 1988. Törkeä ja ns. tavallinen pahoinpitely tulivat Suomessa yleisen syytteen alaisiksi vuonna 1995. Ruotsissa näin on ollut vuodesta 1982, ja syytteen alle kuuluvat myös lievät pahoinpitelyt. (Husso 2003, 17.) Tuolla lainmuutoksella, joka siirsi törkeät ja tavalliset pahoinpitelyt yleisen syytteen alle, on suuri periaatteellinen merkitys: väkivallan kohteeksi joutuneen ei pitäisi joutua ottamaan harteilleen päätöstä saattaa väkivallantekijä vastuuseen. Lainuudistuksen perusteluissa todettiin, ettei perheen yksityisyys saa merkitä siellä tapahtuvan väkivallan hyväksymistä (Pohjonen 1994, 68). Tarkoituksena oli myös taata viranomaisten paremmat edellytykset puuttua asiaan.

Valtion, eli lähinnä miesten hallitsemien instituutioiden, voi siis sanoa tehneen erilaisia myönnytyksiä, joilla parisuhteessa tapahtuvaan väkivaltaan voidaan tehokkaammin puuttua. Yksityisyyden suojissa piilotellut valta ja väkivalta ovat vähitellen tulleet valtion osittaiseen kontrolliin. Valtion väkivaltaa kontrolloivat laitokset (kuten poliisi) ovat yleensä määritelleet yksityisyydessä tapahtuvan väkivallan kapeasti ja jopa vähätelleet sitä, mutta samaan aikaan väkivallan ongelma on kuitenkin tiedostettu yhä paremmin lakien, poliittisten kannanottojen ja konkreettisten toimien kautta. (Hearn 1999, 249.)

Lainsäädäntö on kuitenkin aina ”vain” tekstiä paperilla, eivätkä käytännöt aina muutu samassa tahdissa lain mukana. Suomessa kävi pian lakiuudistuksen jälkeen ilmi, etteivät syyttäjät aja kovinkaan aktiivisesti parisuhdeväkivaltatapauksia oikeudessa. Vaikka rikosilmoitusten määrä jopa kaksinkertaistui, vain joka neljäs poliisin tutkima tapaus meni oikeuteen asti. (Husso 2003, 18.) Tässä näkyy parisuhteen erityinen tila (em., 43), joka koetaan yhä jollain tavalla yksityiseksi ja koskemattomaksi, eikä siinä tapahtuviin asioihin tahdota puuttua. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos esittää, että suurin syy sille, että läheskään kaikki pahoinpitelyrikokset eivät päädy tuomioistuimeen

on siinä, että asianomistajat eivät sitä halua tai vaadi. Muita syitä ovat epäillyn alaikäisyys tai syyntakeettomuus tai se, ettei rikosta ole kyetty selvittämään. Poliisi voi myös jättää esitutkinnan toimittamatta, jos katsoo rikoksen olevan vähäinen. Suurimpaan osaan, 73 prosenttiin tapauksista, on kuitenkin syynä se, ettei asianomistaja vaadi tekijälle rangaistusta tai myöhemmin luopuu vaatimuksista (Sirén – Tuominen 2003, 58).

Tutkimuksen mukaan poliisin syyttäjälle toimittamien pahoinpitelytapauksen osuus on pienentynyt ennen lainmuutosta vallinneeseen tilanteeseen verrattuna: Kun vuonna 1995 tapauksista ilmoitettiin syyttäjälle 82 prosenttia, oli luku vuonna 1999 70 prosenttia. Tarkempi tutkimustulosten erittely osoittaa, että nimenomaan lievien pahoinpitelyjen ilmoittaminen on vähentynyt (54 prosentista 29 prosenttiin), kun taas ”tavallisten” pahoinpitelyjen ilmoittaminen on lisääntynyt (85 prosentista 94 prosenttiin). (Emt., 53–54.) Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksesta käy kuitenkin vielä tarkemmassa erittelyssä ilmi, että yksityisen paikkojen väkivallan kontrolli itse asiassa tiukentui. Vuonna 1999 poliisi ilmoitti 3-4-kertaisen määrän yksityisellä paikalla tapahtuneita lieviä ja tavallisia pahoinpitelyjä. Ilmoittamisaste nousi 44 prosentista 62 prosenttiin. (Emt., 53.) Kuitenkin 40 prosenttia jää edelleen ilmoittamatta syyttäjälle, ja syitä siihen on esitelty jo edellä.

Naiset myös yhä kokevat häpeää, syyllisyyttä ja pelkoa. (Husso 2003, 18.) Pahoinpitelytapaukset nähdään toiseutena, ja usein keskustelu johtaa (syyttelevän sävyisiin) kysymyksiin ”miksi sinua lyödään, mikset lähde suhteesta” (Husso 1995, 131; Husso 2003, 37). Toisaalta lainsäädäntökehityksen yhteydessä voidaan myös pohtia, miksi historia on kulkenut miten on, ja millä tavalla se on vaikuttanut naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Kuitenkin naisiin kohdistuva väkivalta tulisi nähdä laajemmin kuin pelkkänä rikoksena, ja käsitellä sitä sukupuolten välisen rakenteellisen eriarvoisuuden ilmentymänä (Ferrero 1993, 175).

Suomessa parisuhdeväkivaltaa on tutkittu kunnolla oikeastaan vasta viitisentoista vuotta. Tutkimusta ryhdyttiin tekemään vasta kansainvälisen painostuksen ja nuhtelun jälkeen. Tutkimuksissa on muun muassa selvinnyt, että Suomi on Länsi-Euroopan parisuhdeväkivaltaisimpia maita, esimerkiksi Ruotsiin verrattuna Suomessa se on kolme kertaa yleisempää. Tutkimukset myös osoittavat, että länsimaista Suomi on USA:n jälkeen kakkossijalla parisuhdeväkivallan seurauksena kuolleiden naisten tilastoissa. (Husso 2003, 16.) On myös todettu, että väkivaltarikosten suhteen koti on naisille vaarallisin paikka, miehille taas turvallisin (esim. Husso 1995, 130). Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tapahtuu siis eniten kotona, ja väkivallantekijä on tuttu. Tämä käy myös ilmi oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemästä tutkimuksesta. Poliisille ilmoitettujen pahoinpitelyjen määrä kasvoi 1990-luvun lopulla, ja selkeimmin kasvoivat kaksi

väkivaltatyyppejä, asunnoissa naisiin kohdistuneet ja yleisellä paikalla miehiin kohdistuneet lievät pahoinpitelyt. (Sirén – Tuominen 2003, 59.)

Parisuhdeväkivaltaa on tutkittu feministisen tutkimuksen piirissä ja suuri osa tutkimuksesta keskittyy parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten kertomuksiin ja elämäkertoihin. Nykyään Suomessa siis tästä ilmiöstä puhutaankin paljon ja käynnissä on jatkuvasti toimia sen ehkäisemiseksi. Perheessä tai parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa on yritetty pitää sukupuolineutraalina ilmiönä, vaikka se on sukupuolikysymys jo taustamuuttujatasolla: 90 prosenttia väkivallantekijöistä on miehiä, ja vastaavasti 90 prosenttia sen kohteista naisia (Husso 2003, 16). Suomalainen ajatusmalli onkin ollut välttää naisiin kohdistuvan väkivallan painotus, ja puhua perheväkivallasta, joka kätkee ilmiön sukupuoliulottuvuuden. Termi perheväkivalta kytkee ongelman perheeseen systeeminä. Näinhän asia ei kuitenkaan ole, sillä perhe ei syyllisty väkivaltaan kollektiivina, vaan väkivaltaa käyttävät yksilöt sen sisällä. (Em., 42.) Ruotsissa ja muualla Pohjoismaissa on käytetty kuvaavampaa termiä *kvinnomisshandel*, joka puolestaan korostaa sukupuoliulottuvuutta. Sara Heinämaa ja Sari Näre (1994) ovat luoneet käsitteen *sukupuolittunut väkivalta*, joka tarkoittaa juuri tätä väkivallan jakautumista miestekijöihin ja naisuhreihin. Tarkastelun keskiöön nousee tällöin naisvihan eri muodot; raiskaukset, pahoinpitelyt ja menneen ajan noitavainot. Suvi Ronkainen (1998, 7-8) on jatkanut tästä puhumalla *sukupuolistuneesta väkivallasta*. Ronkainen tarkoittaa tällä miesten naisiin sekä lapsiin ja vanhuksiin kohdistamaa väkivaltaa, joka saa erityispiirteensä sukupuolten välisestä valtasuhteesta.

Michael Kaufman (1987, 15–23) on analysoinut miesten väkivallan muotoja määrittelemällä ne miesten toisiin miehiin kohdistamaksi väkivallaksi, miesten naisiin kohdistamaksi väkivallaksi, lapsiin kohdistuvaksi väkivallaksi sekä miehen itseensä kohdistamaksi väkivallaksi. Edelleen Jokinen (2000, 27) on kehittänyt termin, *miesten väkivalta*, jonka tarkoituksena on korostaa väkivaltaa, joka kuuluu olennaisesti miehen elämään ja joka osoittaa myös väkivallan tekijän sukupuolen, muttei rajaa uhria vain naisiin. Jokisen mukaan miehet oppivat väkivallan käyttämisen kulttuurissamme itsestään selväksi toimintamalliksi. Miesten väkivallan kohteena ovat naiset, lapset, toiset miehet ja miestekijät itse. Mielenkiintoinen piirre edellä mainituissa sukupuolen tutkijoiden muotoilemissa väkivallan määritelmässä Kaufmania ja Jokista lukuun ottamatta onkin, että niissä nainen lähes toistuvasti ja kyseenalaistamattomasti tulkitaan uhriksi.

2. AINEISTON ESITTELY JA ANALYYSIPROSESSI

Valitsin haastattelutekniikan aineistoni hankkimisen metodiksi, koska uskoin sen avulla saavani

sellaista tietoa, jota en muutoin olisi saanut. Esimerkiksi lomakekysely olisi tuottanut paljon niukempia vastauksia, kun nyt haastateltavat saivat vapaasti puhua ja jo valmiiksi mietittyjen teemojen lisäksi haastattelu antoi mahdollisuuden tarkentavien kysymysten tekoon heti ja myös uusien teemojen nousuun. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu sopii hyvin juuri tämän kaltaisiin tilanteisiin, kun tutkitaan intiimejä ja arkoja aiheita. Teemat on valittu ennalta, mutta kysymyksiä tai niiden esittämisjärjestystä ei ole tarkasti ennalta päätetty. (Hirsjärvi – Hurme 1985, 36.) Teemarungon voi ajatella sisältävän kolmentasoisia teemoja. Ylimmällä tasolla ovat laajat teemat, keskusteltavat aihepiirit. Toisella tasolla on pääteemaa pilkkovia tarkentavia kysymyksiä ja kolmannella tasolla yksityiskohtaisempia kysymyksiä, joita voidaan ottaa avuksi, kun aiemmat kysymykset eivät ole tuottaneet vastausta. (Eskola - Vastamäki 2007, 37.)

Eskola ja Vastamäki myös muistuttavat, että jollei haastateltavalla ole jostain teemasta sanottavaa edes siinä vaiheessa, kun teemarungossa on edetty alimmalle yksityiskohtaisten kysymysten tasolle, voi olettaa, ettei kyseinen teema todellakaan kosketa tätä haastateltavaa. Analyysivaiheessa tämä merkitse sitä, ettei yritetä väkisin luoda teoriaa sellaisen asian ympärille, josta haastateltava ei ole sanonut mitään tai on mahdollisesti jopa kieltänyt asian olemassaolon. (Emt., 37) Itselläni tämä merkitsi oikeastaan yhden teeman hylkäämistä analyysivaiheessa. Oletin haastattelujen alussa, että yksi oleellinen teema olisi pahoinpidellyn naisen paikka väkivaltatilanteessa poliisin mielestä. Odotin siis, että saisin paljon kuvailuja väkivaltatilanteen luonteesta, siitä miten ja millaisena väkivaltatilanteen dynamiikka poliisille näyttäytyy. Yhdelläkään poliiseista ei kuitenkaan ollut tästä oikeastaan mitään sanottavaa, ja viimeisen haastateltavan kohdalla jätin tuon teeman pois kokonaan ja keskustelimme enemmän muista teemoista.

Tein haastatteluni Tampereen poliisilaitoksella aikavälillä marraskuu 2004-marraskuu 2005. Löysin haastateltavani entuudestaan tutun poliisin kautta. Haastattelin häntä ensimmäisenä, ja sain sitten hänen kauttaan muutaman poliisin yhteystiedot. Otin yhteyttä näihin poliiseihin ja kaikki suostuivat haastatteluihin. Haastattelemani poliisit olivat eri-ikäisiä ja heistä kolme oli miehiä, kaksi naisia.

Yleensä kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat ainakin jonkin verran yhtä aikaa, eikä niiden välillä välttämättä aina ole selvää eroa. Aineiston analysoinnissa yhdistyvät mukaan analyysi ja synteesi, eli kerätty aineisto abstrahoidaan; järjestetään sellaiseen muotoon, että sen perusteella tehdyt johtopäätökset ovat siirrettävissä yksilötason henkilöistä ja tapahtumista yleiselle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle. (Metsämuuronen 2001, 51.) Teemahaastattelun luotettavuuteen vaikuttavat useat asiat, kuten haastateltavien määrä, epäonnistunut teemojen tai haastateltavien valinta, epäonnistuminen

tutkittavan ilmiön olennaisten piirteiden löytymisessä tai virheellisten johtopäätösten tekeminen. Vaikkakin haastateltavieni määrä on melko niukka, niin mielestäni tämän laajuiseen tutkielmaan kuitenkin riittävä. Haastattelut alkoivat monilta osin jo toistaa itseään eikä niissä ilmennyt enää uutta, totesin niiden riittävyuden kylläntymiseen perustuen (Eskola – Vastamäki 2007, 41). Teemojen valintaankin olen tyytyväinen, lisäksi täydentävien haastattelujen tekeminen oli onnistunut.

Haastattelujen muodostaessa pääasiallisen aineistoni oma puhetyylini ja käyttämäni termit ovat erityisen tärkeässä asemassa. Eri termit rajaavat samaa ilmiötä eri tavoin, jolloin kyse on eri puhetapojen ja niihin liittyvien uskomusten ja ajattelutapojen välisestä kamppailusta. Ei siis ole samantekevää, miten puhutaan. (Jokinen 2000, 25.) Neutralisoivat, mitätöivät tai leimaavat käsitteet voivat muun muassa vahvistaa vääristyneitä stereotyyppioita (Husso 2003, 44), siksi yritän jatkuvasti olla erityisen tarkka siinä, miten käytän eri termejä, vaikka tuskin mikään termi on arvovapaa. Tässä tutkielmassa puhun pääasiassa parisuhdeväkivallasta, sillä se osoittaa naisiin kohdistuvan väkivallan tilan ja paikan, se on olennaista tässä tutkielmassa siksi, että poliisien haastattelut muodostavat aineiston ja heidän puheessaan väkivalta esiintyy monessa muodossa, muuallakin kuin yksityisessä, kodissa. Myös haastattelukysymykseni koskivat selkeästi vain parisuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa. Vältän tietoisesti myös uhri-sanankäyttöä. Kirjoitan sen sijaan väkivallan kohteista, väkivaltaa kokeneista tai pahoinpidellyistä.

Kuten jo aiemmin mainitsin, puhetapani aiheesta oli lähtökohtaisesti hyvinkin erilainen kuin poliisien ronski ja kiertelemätön tyyli puhua parisuhdeväkivallasta mätkimisenä tai kurmuuttamisena. Haastattelutilanteessa neuvotaan noudattamaan puhettavan valinnassa normaaliuden periaatetta ja valitsemaan omaan kielenkäyttöön sopivat ilmaisut. Kuitenkin suotavana pidetään myös myötäillä haastateltavan tyyliä menemättä liiallisuuksiin ja kuulostamatta teennäiseltä tai kosiskelevalta. (Eskola - Vastamäki 2007, 33.) Itselläni ei kuitenkaan ollut ongelmia kielenkäytön kanssa, vaikka puhetapamme haastateltavien kanssa toisistaan poikkesivatkin. Olisi oikeastaan ollut helppoa siirtyä puhumaan aiheesta poliisiin tyyliin, koska se oli niin selkeästi erilainen, lisäksi heidän suhtautumistapansa parisuhdeväkivaltaan ylipäätään oli omanlaisensa, suora ja kauhistelematon.

Tein siis viisi teemahaastattelua, yhden kullekin poliisille ja lisäksi vielä kaksi tarkentavaa haastattelua. Haastattelut olivat kestoiltaan 45 minuutista noin puoleentoista tuntiin. Aloitin haastattelut lyhyitä vastauksia vaativilla taustakysymyksillä iästä ja työvuosien määrästä sekä perheestä. Sen jälkeen siirryimme laajempiin aiheisiin, poliisiksi ryhtymisen syihin sekä asioihin,

joista haastateltavat poliisin työssä pitävät tai mistä eivät pidä. Tällaisten kysymysten ajattelin taustoittavan asenteita ja ylipäättään lähtökohtia myöhemmille vastauksille pääasiallisiin teemoihin. Haastattelujeni teemat olivat seuraavat: Oma tausta poliisina, poliisiksi ryhtymisen syyt, poliisin työ – hyvät ja huonot puolet, koulutuksen ja käytännön suhde, muistot parisuhdeväkivaltatilanteista, tyypillinen kotikäynti väkivaltatilanteessa sekä omien ajatusten ja asenteiden muutos uran aikana.

Nauhoitin haastattelut ja purin ne tekstiksi mahdollisimman sanatarkasti. Koska tarkoitukseni ei ole analysoida haastatteluja diskurssianalyttisesti, en litteroinut haastatteluja varsinaisille litterointikonventioille uskollisesti, siis kirjannut ylös esimerkiksi taukoja, sisään - ja uloshengityksiä tai erilaisia intonaatioita. Haastattelut on kirjoitettu tekstiksi tavallisen kirjallisen esittämisen muotoon, ja sen lisäksi sitaatit haastatteluista olen vielä jossain määrin stilisoinut luettavuuden helpottamiseksi. Olen poistanut tarpeetonta toistoa ja muokannut sitaatit lyhyemmiksi lauseiksi pilkuin ja pistein. Haastattelusitaateissa käytän poliisien kohdalla tunnistetta P1, P2 jne. ja itseni kohdalla M. Muutamaaan sitaattiin olen laittanut sulkeissa tarkentavan lisäyksen ymmärtämisen helpottamiseksi sekä hakasuluilla olen erottanut kohdat, joissa puhumme haastateltavan kanssa päällekkäin. Haastattelusitaatteja löytyy kaikista luvuista, niistäkin, joissa ei ole kyse pääasiassa aineiston analysoinnista. Olen käyttänyt sitaatteja säästelemättä eritoten kohdissa, joissa olen kokenut niiden selventävän tilannetta ja vahvistavan väitteitäni.

Kvalitatiivinen aineisto on mahdollista analysoida usealla tavalla. Itse aloitin analyysiprosessin lukemalla haastattelut läpi moneen kertaan ja tekemällä muistiinpanoja haastatteluissa toistuvasti esiin nousevista asioista. Haastatteluihin perehdyttyäni päädyin teemoittelevaan analyysimenetelmään. Keräsin jokaisen haastateltavan tietystä temasta sanomat asiat aina yhteen, jolloin analyysi oli johdonmukaisempaa tehdä. Nämä teemat olivat siis kutakuinkin samat kuin ne teemat, jotka valmistelin ennen haastatteluja. Kuitenkin painotukset muuttuivat ja toisista teemoista tuli tärkeämpiä kuin toisista. Näitä teemoja seuran myös tämän tutkimuksen luvuissa. Osan näistä teemoista olin suunnitellut jo valmiiksi, mutta osa nousi spontaanisti esiin haastattelutilanteissa, joko itseni tai haastateltavan toimesta. Aineistoni vaikutti jo alusta lähtien mielenkiintoiselta, ajoittain värikäskin puhe tuntui kätkevän taakseen vastauksia myös syvempiin kysymyksiin, jotka minua parisuhdeväkivallassa kiinnostivat.

Käsittämäni tutkimuskirjallisuus tukee haastattelujen teemoja. Poliisien muistot parisuhdeväkivaltatilanteista jäsenyivät naisvihan teorian kautta. Myös väkivallan ja vallan suhde on oleellisesti esillä niin poliisin suhteessa väkivaltaan kuin heidän puheessaan väkivaltaisista suhteista. Kuvailut kotikäyntien kulusta ja poliisien tuntemuksista suhteessa niihin valottivat

yksityisen ja julkisen välisen rajan yhteentörmäystä ja sulautumista toisiinsa. Tutkielmani oleellinen osa on parisuhdeväkivallan olemassaolon neutralisointi ja näkymätöntäminen. Aineistossani tämä näkyy selvästi.

En aio pääsääntöisesti vertailla sukupuolia toisiinsa, vaan haluan löytää heistä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia omina itsenään, poliiseina, mainitsematta joka kerta onko kyseessä nainen vai mies. Koska haluan tutkia parisuhdeväkivaltaa nimenomaan poliisin näkökulmasta, ei sukupuoli näyttele lähtökohtaisesti kovin suurta roolia. Nämä lähtökohdat huomioiden uskon avautuvan sellaisia ulottuvuuksia, jotka varmasti pelkkään sukupuoleen keskittymällä jäisivät huomaamatta. En ole kuitenkaan voinut jättää huomiotta haastateltavan sukupuoltakaan, ja olen esittänyt joitain kysymyksiä eri tavalla muotoillen nais- ja miespoliiseille. Naisilta olen esimerkiksi kysynyt, kokevatko he tulleen kohdelluiksi eri tavalla sukupuolensa takia, tai kokevatko he sukupuolensa vaikuttavan jollakin tavalla heidän toimintaansa väkivaltatilanteessa. Luvussa 4 käsittelem poliisien ammatillisia lähtökohtia ja tunteuksia työtilanteessa, jossa he kohtaavat parisuhdeväkivaltaa ja tässä luvussa sukupuoli nousi suhteellisen suureksi tekijäksi.

Teemahaastattelu metodina sekä aineistoni niukkuus asettavat omat haasteensa ja ongelmansa tutkielmalle. Strukturoimattoman haastattelun ongelma on aina sen vuorovaikutuksellinen luonne. Se on tilanne, jossa haastattelija ja haastateltava toimivat suhteessa toisiinsa ja kaikki aineisto on tuossa vuorovaikutuksessa tuotettua verbaalista materiaalia. Haastattelija osallistuu koko ajan antamalla haastateltavalle palautetta ja kommentit voivat vaikuttaa siihen, miten haastateltava jatkaa puhetta, mitä kertoo ja mitä jättää kertomatta. (Ruusuvoori – Tiittula 2005, 29–30.) Ymmärtämällä haastattelut sosiaalisiksi vuorovaikutukseksi, ei ole merkityksetöntä kenellä on tietoa mistäkin asiasta. Nämä keskustelijoiden episteemiset eli tietoa koskevat oikeudet ovat kaikkea keskustelua läpäisevä seikka, niin tutkimushaastattelua kuin arkikeskusteluakin. Tutkimushaastattelussa episteemiset oikeudet ovat erittäin keskeisiä ja näkyvät siinä, miten osallistujat asettuvat rooleihinsa. Haastattelijan tulisikin pysyä tietämättömänä osapuolena ja olla näin vaikuttamatta haastattelun luonteeseen. (Emt., 33.) Omien haastattelujeni kohdalla tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että vaikka olin tietoinen parisuhdeväkivaltaa koskevista tilastoista, annoin poliisien itse arvioida esimerkiksi kuinka suurena osana he näkivät naisten osuuden väkivallan tekijöistä tai alkoholin osuudesta pahoinpitelytapauksiin.

Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä voi olla ongelmallinen myös sen suhteen, mitä haastateltavat ovat valmiita kertomaan varsinkin arkaluontoisen asian ollessa kyseessä. Asiaan ei välttämättä kannata mennä välittömästi, vaan luoda keskustelulle otollinen ilmapiiri ja

luottamuksellinen keskustelusuhte. Keskustelunavauksessa valta siirretään haastattelijalta haastateltavalle ja myös näin luodaan vapautuneempi tunnelma. (Eskola – Vastamäki 2007, 31.) Oman aineistoni keruussa pyrin pääsemään tuohon keskusteluilmapiiriin aloittamalla yleisemmillä teemoilla ja siten haastateltavat ”lämpenivät” ennen tärkeämpien ja syvällisempien teemojen käsittelyä.

Kun aloitin tutkimukseni, minulla oli selkeä näkemykseni parisuhdeväkivallan ilmiöstä ja siitä, mitä se mielestäni oli ja mitä siitä ajattelin. Ymmärsin mielestäni myös lähtökohtani, tiedostin olevani nuori opiskelijanainen haastattelemassa virkavaltaa aiheesta, josta on yleensä totuttu puhumaan väkivaltaa kohdanneiden kanssa. Ilmiötä voisi siis sanoa olevan tutkittu paljonkin sen kautta, mitä parisuhdeväkivallan uhrin kertovat. Suhteeni parisuhdeväkivaltaan ja sen kautta tähän tutkimukseen on siis tietyllä tavalla kaksijakoinen; haen ilmiöstä jotakin uutta sanottavaa, ja samalla tutkin poliisia. Alun perin tarkoitukseni oli tutkia itse parisuhdeväkivaltaa ilmiön tasolla, mutta poliiseja haastateltuani ja päästyäni analyysiprosessissa vauhtiin aineisto näyttäytyikin uudelta valolta ja tutkimuskysymykset muotoutuivat uudelleen. Etsin ja ennen kaikkea haluan löytää uusia vastauksia vanhoihin kysymyksiin. Esimerkiksi aiemmissa parisuhdeväkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa poliisia ei juurikaan nähdä ”hyväntekijänä” tai ylipäätään käsitellä poliisin asemaa tilanteissa, joissa tavallisten kansalaisten yksityiselämässä tapahtuu jotain yhteiskunnallisestikin tärkeää. Haastattelujen peilaaminen aiempaan tutkimukseen ja teoriaan toi esiin niin vanhojen tutkimustulosten vahventumista kuin ehkä jotain uuttakin.

3. JULKISESTA YKSITYISEEN

Teoriapohjan löytyminen tällaiselle aiheelle on ollut haastavaa. Tutkielmani näkökulmaa kutsuisin feministiseksi politiikan tutkimukseksi, jossa politiikan tutkimus ja feministinen tutkimus saavat vaikutteita toisistaan ja kulkevat rinnakkain. Tässä luvussa käsitelen yksityisen ja julkisen elämänalueen ominaisuuksia ja kohtaamista parisuhdeväkivaltatilanteessa.

Valtio-opin vanhaan käsittearkkitehtuuriin naiset sijoittuvat demokratiaa koskevien teoretisointien yhteyteen puhuttaessa naisten äänioikeudesta. Tuo näkemys suuntautui kohti keskusta, pois periferiasta eli marginaalista, johon naiset ja perhe kuuluivat. Uusi politiikan ja vallan käsittearkkitehtuuri oli vähemmän keskitetty ja laajensi näin tieteenalan tutkimuskohdetta. Uusiksi tutkimuksen kohteiksi vakiintuivat puolueet, painostusryhmät ja yksilöt; toimijat valtiollisen politiikan takana. Yksilöiden tuominen tutkimukseen perusteltiin politiikan perimmäisiin syihin ja selityksiin pääsemisellä. Tuossa uudessa arkkitehtuurissa politiikka ja valta olivat keskeisiä

metaforia. Pian uuden arkkitehtuurin vakiintumisen jälkeen ilmeni merkkejä sen menettämisestä, sekoittumisesta ja uusien syntymisestä. Näitä rajatiloja ruvettiin merkitsemään esimerkkien avulla, jolloin olisi selvää, mikä on poliittista ja mikä ei. Poliitiikan tutkimuksen keskeinen osa-alue oli valtasuhteiden tutkimista, ja vallan käsite uhkasi laajentaa tutkimuskenttää liian pitkälle. Koska myös yksilöiden ominaisuuksista, kuten sukupuolesta, saattoi tulla tässä uudessa arkkitehtuurissa poliittisia, jouduttiin poliittiset ja epäpoliittiset ominaisuudet erottelemaan toisistaan eikä rajanteko ei ollut helppoa.

Valtio-opin tutkimuskohteeseen tuottamaa tilaa voidaankin hahmottaa koordinaatistona, jossa asioita sijoitetaan eri kohtiin, ylös, alas, oikealle, vasemmalle. Kun keskipiste tuli pois valtiosta ja laajeni muille tasoille, esimerkiksi sukupuoleen, oli puhettavan uusi muotoutuminen vaikeaa. Koska sukupuoli joka tapauksessa oli nyt tullut osaksi valtio-opin käsitteistöä, sukupuoliset käytännöt kirjoitettiin tutkimukseen hierarkisoimalla miesten käytännöt naisten käytäntöjä poliittisemmiksi. Sukupuoliset käytännöt abstrahoiitiin muuttujiksi erottamalla ihmiset asenteistaan ja politiikan muuttuessa asenteiksi nämä metonyymiset identiteetit voitiin liittää ihmisiin neutraalilta ja epäpoliittiselta näyttävällä tavalla. Asenteistamalla politiikka voitiin miesten käytännöt normaalistaa ja universaalistaa. Vaikka siis muutosta käsittearkkitehtuurissa tapahtuikin, kokonaisuudessaan valtio-opin puhunta rakensi naiset poikkeaviksi rajoittaen poliittiseksi sen, mitä miehet tekevät. Vaikka myöhemmin onkin pyritty irtautumaan yksityisen ja julkisen tilametaforiin pohjautuvista tutkimuskohteiden määrittelystä, voidaan silti pohtia, onko niistä piiloisina kuitenkin päästy eroon. (Keränen 1995, 34–42.)

3.1. Poliisi instituutiona – julkinen ja yksityinen kohtaavat

Perhe- ja erityisesti parisuhteet ovatkin nykyisin olleet entistä enemmän yhteiskuntatieteellisen keskustelun piirissä. Marita Husso listaa kolme syytä Smartia ja Nealea lainaten, miksi nämä suhteet ovat alkaneet yhteiskuntatieteilijöitä kiinnostaa. Ensinnäkin, on havaittavissa, että perhe ja siihen liittyvät läheiset suhteet ovat muuttuneet. Toiseksi parisuhteet ovat tulleet tärkeiksi aiheiksi poliittisessa keskustelussa ja kolmantena syynä on valtavirtasosiologiiden korostama intiimien suhteiden analysoimisen tärkeys. Aiemmin erityisesti parisuhteet on sivuutettu, koska ne on luokiteltu vain yksityiseen sfääriin kuuluviksi ja tällä on ollut vaikutuksensa myös näitä suhteita koskevissa keskusteluissa. Parisuhteista on keskusteltu huomioimatta niiden erityisyyttä sekä suhteina että tiloina, ja suhtauduttu kuin mihin tahansa tilanteisiin, joissa tehdään yksilöllisiä, riippumattomia valintoja. (Husso 2003, 148–149.) Mielestäni myös tämä puhuu sen puolesta, että

parisuhteen ja kodin ”yksityisen” sekä poliisin julkisen instituution kohtaaminen on tärkeä ja huomionarvoinen asia pohtia.

P1: Ja suurimpana syynä on varmaan se, että tota että poliisi tulee paikalle, kun on pikkulapsi, niin aina kun poliisit poliisi tulee oven taakse, niin niin se niinku liittyy jotenkin [negatiiviseen]

M: [Mmm]

P1: asiaan eli poliisi on aina niinku paha.

M: Mmm

P1: Ettei ikinä siinä mitään niinku sinänsä hyvää, et aina kun vanhemmat tappelee, niin poliisi on siellä ja siitä lähtee jo semmonen pieni inho poliisia kohtaan ja tämmöistä.

Tässä eräs poliisi puhuu siitä, miten hän kokee paikalla olevien lasten näkevän poliisin, siis itsensä, väkivaltatilanteessa. Hän kokee edustavansa poliisi-instituutiota ja antavansa siitä kuvan ”pahana” laitoksena, joka tulee lapsen kotiin aina silloin, kun jokin on vialla tai huonosti. Vaikka lapsi sisimmässään tai viimeistään kasvettuaan tajuaisikin, että poliisi on ollut hänen kotonaan auttaakseen, niin en usko etteikö tilanteista jäisi ikuinen jälki. Jo pienestä pitäen ristiriitatilanteet saattavat muodostua vaikeiksi käsitellä. Lisäksi tilastot puhuvat puolestaan: ne miehet, joiden isät olivat olleet väkivaltaisia puolisoaan kohtaan, olivat väkivaltaisia omaa puolisoaan kohtaan kolme kertaa todennäköisemmin kuin väkivallattomista lähtökohdista tulevat miehet. Arto Jokinen (2000, 16) kuitenkin muistuttaa, että kyse ei ole väkivallan siirtymisen väistämättömyydestä vaan sen alttiudesta siirtyä.

Parisuhde ja avioliittokin ovat instituutioita. Avioliitto merkitsee yhä monille ihmisille virallista ja julkista instituutiota, jossa sitoutuminen ja lupautuminen tulevat julkiseksi ja suhde laillistuu. Avioliiton toteuttaminen on siten julkisen lupauksen antamista ja avioliitossa elämisellä on myös yhteisöllisiä vaikutuksia. Vaikka kumppanin valintaa on totuttu pitämään yksilöllisenä valintana, kyse on tosiasiaassa muustakin. Jäsenyys tiettyssä kulttuurissa rajoittaa näitä vapauksia ja sosioekonomiset olosuhteetkin vaikuttavat valintoihin. Edelleen usein on helpompi saavuttaa hyväksyntä solmimalla avioliitto kuin välttelemällä sitä. (Husso 2003, 147.) Avioliitto sisältää historiallisen varmuusrakenteen, jolloin tähän instituutioon sitoutuminen ja sen velvollisuudet ja oikeudet. Siten avioliittoon liittyvät päätökset, sen solmiminen ja purkaminen, eivät synny pelkästään yksilöllisistä tunteista, jotka ovat instituutioista ja yhteiskunnasta riippumattomia (em., 148) ja avioliittosopimus liittyy vallan ja sukupuolten välisten suhteiden kiemuraan.

Poliisi on instituutiona ja toiminnaltaan lakiin perustuva ja sitä johtaa sisäasianministeriön poliisiosasto. Sen alaisuudessa toimivat poliisin lääninjohdot, poliisin valtakunnalliset yksiköt, poliisioppilaitokset, poliisin tekniikkakeskus, poliisin tietohallintokeskus ja toiminnallisesti myös Helsingin kihlakunnan poliisilaitos. Paikallispoliisitoiminta on hallinnollisesti sijoitettu kihlakuntiin,

joiden poliisilaitokset toimivat poliisin lääninjohdon alaisuudessa. (Poliisi 2007 [WWW-dokumentti].)

Poliisin tehtävä on lain mukaan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ehkäiseminen ja selvittäminen. Toiminnan periaatteita ovat asiallisuus, puolueettomuus ja sovinnollisuus, kuitenkin kenenkään oikeuksiin puuttumatta enempää kuin tarpeellista tehtävän suorittamiseksi. Jokaisesta poliisin virkaoikeuksiin ja – velvollisuuksiin kuuluvasta tehtävästä on erikseen säädetty tarkasti poliisilaissa. Vaikka poliisitoiminta pitkältikin perustuu lakiin, ei poliisin työ kuitenkaan ole vain mekaanista lain noudattamisen valvontaa, vaan myös yhteisen elämän turvaamista ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Poliisitoiminnassa noudatettavat arvot ja hyvät toimintatavat sisältyvät poliisin eettiseen valaan, jonka jokainen poliisi vannoo perustutkintonsa suoritettuaan ja astuessaan virkaan. (Poliisi 2007 [WWW-dokumentti].)

Poliisiammattikorkeakoulun oppimateriaalissa puhutaan mielestäni melko runsaasti ammattietiikasta ja myös sen häilyväisyydestä, miten osa laittomasta toiminnasta saattaa olla siedettyä periaatteella ”sattuuhan sitä”, ja muistutetaan, että lainsäädäntö ja moraalit eivät välttämättä kehity samaan suuntaan. (Ellonen et al. 2000, 20–21.) Tällaisissa tilanteissa poliisin tulee eettisesti arvioida kutakin käsillä olevaa tilannetta yksittäisenä pohjaten toimintansa niin lakiin, ammattitaitoon kuin sen julkisen arvioinnin kestävyYTEENKIN.

Kun selkeästi julkisen vallan alainen organisaatio, jota laki säätelee ja joka toimii yleisen valvonnan alla, kohtaa kodin yksityisessä elämänpiirissä tapahtuvan rikoksen, yksityisen ja julkisen rajat liikkuvat ja murtuvat. Feministinen tutkimus on jo pitkään pyrkinyt osoittamaan, että yksityisen ja julkisen ei ole naulattu yhteen paikkaan ja ettei ole mahdollista ykskantaan pitää jotakin asiaa julkisuuteen ja toista yksityiseen kuuluvana. Julkista ei ole olemassa ilman yksityistä, ja toisinpäin. Valtavirta-ajattelun mukaan julkinen on tärkeää, siihen kuuluvat asiat merkittäviä ja yhteisiä, siis politiikkaa. Yksityinen taas käsittää karrikoiden asiat, jotka eivät kuulu julkiseen käsittelyyn tai ovat sikäli intiimejä, että niitä on suojeltava julkisuudelta (Julkunen 1995, 15). Tämän erottelun kautta naiset ovat helposti kuuluneet yksityiseen, heidän asiansa ovat pääasiassa henkilökohtaista arkipäiväisyyttä, joiden ei ole juuri katsottu erityistä julkisuutta kaipaavan, miesten pystyessä naisia helpommin toimimaan molemmilla alueilla. Parisuhde liitetään yksityisyyteen, jota hallitsevat siis tietyt sukupuolisidonnaiset, valtarakenteisiin kytkeytyvät lainalaisuudet. Parisuhdetta pidetään kahden toisiaan täydentävän puolikkaan liittona, ja tällaisella perinteisiin sukupuolirooleihin mukautuvalla rakkaudella on tärkeä asema sukupuolten välissä vallanjaossa ja sen säilyttämisessä.

Näillä yksityisyyteen kuuluvilla sukupuolirooleilla on kuitenkin suuri merkitys esimerkiksi rikosoikeudessa. (Pohjonen 1995, 66.)

Yksityisen ja julkisen käsitteet ovat politiikan tutkimuksessa olleet osa teoriaa jo pitkään, esimerkiksi poliittisen teorian klassikoilla perhe oli osa sosiaalista järjestelmää, vaikka se onkin myöhemmissä tulkinnoissa jäänyt se ulkopuolelle ja osaksi ulkopuolista luontoa (Keränen 1995, 31). Nykyään yksityisen ja julkisen käsitteet tuntuvat kuuluvan helposti melkein pä mihin tahansa ilmiöön ilman erityistä käsitteiden merkityksen miettimistä (em., 32) ja ne saavatkin erilaisia merkityksiä käyttöyhteydestä riippuen, ja raja on myös aikaan ja paikkaan sidottu (em., 33).

Tällaisessa rajanvedossa on kyse sellaisesta vallasta, jota on jo itsessään pidetty implisiittisesti yksityisenä ja ei-poliittisena. Feministinen tutkimus on laajentanut ja venyttänyt yksityisen ja julkisen rajaa. Ruumiiseenkin liittyviä ilmiöitä on joskus tarkasteltava julkisina. Vaikka parisuhdeväkivalta tapahtuukin useimmiten kotona yksityisessä, se on ilmiönä hyvin julkinen. Sitä on käsitelty paljon perheen sisäisenä ongelmana, eikä sen enempää pohdittu osapuolten välisten suhteiden poliittisia merkityksiä. Naisen määrittely yksityisyyteen ja myös (nais)ruumiin seksuaalisointi liittyvät olennaisesti parisuhdeväkivaltaan, sillä yksittäiseen naiseen kohdistuva väkivalta liittyy puolestaan laajempaan valtarakennelmaan sukupuolten välillä. (Keskinen 1996, 4.)

On siis mielestäni selvää, että merkitystä on nimenomaan juuri sillä, miten kumpaakin osapuoleen yhteiskunnan taholta suhtaudutaan ja kuinka heidän asemansa ja suhteensa tunnustetaan (vai tunnustetaanko). Esimerkiksi onko julkisen keskustelun ja mielipiteen sävy sellainen, missä parisuhdeväkivallan toivottaisiin pysyvän ”piilossa” neljän seinän sisällä pyrkimällä vaikkapa sovitteleviin ratkaisuihin, vai pidetäänkö esimerkiksi väkivaltaisen miehen pakkohoitoa tärkeänä. On tärkeää, miten virkavallan edustaja suhtautuu pahoinpitelytilanteessa niin tekijään kuin kohteeseenkin. Sillä on väliä, miten ja mitä poliisi sanoo ja tekee, sillä se, miten poliisi tilanteessa toimii, voi edustaa pahoinpidellylle koko muun maailman mielipidettä.

Joka tapauksessa, vaikka naiset ja naiseus ovatkin pysyneet pitkään poissa julkisesta (tai heidät on pidetty sieltä pois), perheen ja avioliiton yksityisessä, naisten asiat eivät ole kuitenkaan pysyneet pois julkisesta. Yksityinenkin on tärkeää, ja siksi julkisille tahoille kiinnostavaa. (Julkunen 1995, 20.) Esimerkiksi hyvinvointivaltiossa kodin merkitys on ollut hyvinkin tärkeässä asemassa, eikä ole ollut mahdollista pitää sen vaikutuksia pelkästään yksityiseen vaikuttavina. Feministisessä oikeustieteessä on kiinnitetty huomiota asenteisiin, jota oikeusjärjestyksemme sisältää ja sitä kautta levittää myös muualle yhteiskuntaan. Esimerkiksi Soile Pohjonen pohtii mitä se, että aikojen

saatossa miestä on pidetty rationaalisena, luontoa ja seksuaalisuutta hallitsemaan ja alistamaan pyrkivänä, on merkinnyt juridiikassa. Tiedostamattomat asenteet muuttuvat hitaasti, ja miehen seksuaalikäytöstä on pidetty ymmärrettävänä ja oikeudenkäynneissä on helposti esitetty provosointiväitteitä uhria vastaan. (Pohjonen 1994, 71.) Pohjonen väittää, että tällaiset syytökset vaikkapa ryöstöoikeudenkäynneissä olisivat järjettömiä ja että nämä ajatusmallit kuvastavat seksuaalikäytökseen liittyviä, muusta rikosoikeudellisesta ajattelutavasta poikkeavia asenteita (em. 72).

Tässäkin kohdassa poliisi tulee selkeästi mukaan kuvaan. Poliisi on valtion ja yhteiskunnan, julkisen elämänalueen ensimmäinen edustaja tilanteessa, jossa naisen itsemääräämisoikeutta omaan ruumiiseensa, kaikkein yksityisimpäänsä, on rikottu. On mielenkiintoista tarkastella, miten poliisit siitä puhuvat, miten siihen suhtautuvat ja miltä se tuntuu heistä itsestään.

P3: Jotenkin välillä tulee semmonen mieleen, että hyvä että jotkut ihmiset saa olla ihan sillä lailla sinisilmäisiä, että me hoidetaan sitten tää paska täällä taustalla. Sellanen että ei ihmiset mun mielestä yleensä tiedosta, kuinka niin kun iso ongelma se on, jos ei nyt oo ihan siinä lähipiirissä ja näin.

Käsittelen edempänä lisää poliisin puheesta löytämiäni tunteita, mutta mielestäni yllä oleva haastattelusitaatti on omalla tavallaan omiaan kuvaamaan yleistä tunnelmaa, joka haastatteluista välittyy. Poliisi näkee päivittäin työssään ilmiön ja ongelman laajuuden kaikessa karuudessaan. Poliisi näkee asioita parisuhteen sisältä, joita ”tavallinen” ihminen ei näe ja uskoo ongelman olevan isompi kuin julkisesti tunnustetaankaan. Jotkut haastattelemani poliisit myös mainitsivat olevansa siitä hyvillään, ettei ilmiö kaikessa laajuudessaan ole kansalaisille täysin selvillä.

Julkisen ja yksityisen rajankäynti antaa mielenkiintoisia näkökulmia parisuhdeväkivaltaan. Poliitiikan tutkimuksen kannalta tällainen näkökulma voidaan liittää myös ihmisoikeuskysymyksiin. Naisiin kohdistuva väkivalta ja sen ohella prostituutio ja naiskauppa ovat yksi vakavimmista ihmisoikeusrikkomuksista Euroopassa. Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta on suurempi ongelma kuin muissa Länsi-Euroopan maissa ja sitä voidaan pitää jopa pahimpana ihmisoikeusrikkomuksenamme. Ennen 1990-lukua väkivaltaa ei nähty ihmisoikeuskysymyksenä, sillä ennen sitä hyväksytyissä kansainvälisissä asiakirjoissa ei ole viittauksia siihen. Syy tähän on siinä, että ihmisoikeussäätely keskittyi julkiselle elämänalueelle ja yksityisen piiri jäi tarkastelun ulkopuolelle. Vuonna 1992 YK hyväksyi yleissuosituksen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä. Se merkitsi keskeisesti, että yksityisyyden piiri naisten alistamisen alueena tunnustettiin nimenomaisesti ihmisoikeuskontekstissa. Vuonna 1993 hyväksyttiin kysymystä koskeva julistus, jossa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsiteltiin ihmisoikeuskysymyksenä. Pekingin

maailmankonferenssissa 1995 sen loppuasiakirjaan kirjattiin laaja määritelmä naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Poliitiikan tutkimuksellisesti ongelman suuruutta ja sen ratkaisemisen tärkeyttä kuvastaa myös se, että toiminta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi kuuluu tänä päivänä useimpien kansainvälisten järjestöjen agendalle. (Pentikäinen 2002, 89–90.)

3.2. Naisvihan teoria ja käytännöt

Tässä kappaleessa käsittelen naisvihaa ja pyrin löytämään siitä analyysipohjaa tarkastella siitä juontuvia syitä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja poliisin tapoihin kohdata ja käsitellä sitä. Naisviha on terminä kenties kärkevä, mutta mielestäni silti käyttökelpoinen. Lukiessani ja kuunnellessani poliisien haastatteluja en tietenkään kirjaimellisesti etsinyt vihaa naisia kohtaan, sillä sitähän naisviha ei tarkoita. Kuuntelin puhetta mielessäni ajatus siitä, että ohjaako sitä mahdollisesti ajatus miehisestä yhteiskunnasta, jossa nainen on yhä jollain tavalla alistainen ja jopa osallinen kokemaansa väkivaltaan sekä myös kuunnellen, millaisena väkivaltainen parisuhde poliisien puheen kautta aukeaa.

Naisviha on feministisen tutkimuksen piirissä käytetty termi, jolla halutaan kuvata tilaa, jossa naisia on käsitelty. Tässä luvussa käsittelen naisvihan kulttuurisia ja kristillisiä muotoja, sillä niiden näen vaikuttavan kansalaisten jokapäiväiseen elämään niin yksityisellä ja institutionaalisellakin tasolla.

Naisen ruumiillisuuteen liittyvät negatiiviset assosiaatiot juontavat juurensa kauas (Palin 1996, 230–231). Esimerkkejä naisvihasta ovat vaikkapa noitavainot, joissakin kulttuureissa tapahtuva naisten eristäminen ”saastuneina ja likaisina” kuukautisten aikana, tai uudempana ilmiönä Bosnian sodan vankileirien ”naisten huone”, jonne naisia suljettiin serbisotilaiden viihdyttämistä varten (Ks. esim. Ronkainen 2001, 64). Naiseuden inho on yksi yritys ajatella kuinka ruumiillisten subjektien minuus merkityksellistyy kielessä, kulttuurisissa representaatioissa ja symbolisaatioiden piirissä elämällä (Em., 67). Ymmärrän Ronkaisen tarkoittavan erilaisia tapoja. Tiettyjä naisten ominaisuuksia on pidetty epäsovivina ja sen perusteella mitätöity naisten ihmisarvo. Naisia on esineellistetty sekä esitetty tietyllä tavalla ”vain” naisina. Tavat puhua naisesta ja esittää nainen erilaisilla, suhteessa mieheen mitätöivillä tavoilla vaikuttavat siihen, miten sukupuolten väliset valta-asetelmat kehittyvät. Vähättelemällä naisille ”ominaisia” piirteitä on helpompi esimerkiksi hyväksyä naisiin kohdistuvat väkivallanteot tai pitää niitä luonnollisina.

Poliisikielessä poliisi on mies. Monissa tutkimuksissa ja poliisilaissakin puhutaan vain poliisimiehestä, tarkoittaen sillä tietenkin myös naispuolista poliisia. Tässäkin yhteydessä voi

mielestäni puhua naisen vallan polkemisesta. Ronkainen väittää, että naisen vallalta puuttuvat positiiviset, valtaa legitimoivat representaatiot. Naisen vallalla ei ole symbolista auktoriteettia, se on lainsuojatonta, jota ei saisi käyttää eikä siitä saisi olla yleisesti tietoinen. (Em., 73.) Isän laki on vallan symboli ja naisen ruumiillisuus torjutaan isän lain turvaamiseksi (em., 67). Naisvalta, valtaa omaavat naiset ja riippuvuus naisesta voivat olla tuskallisia miehelle. Tunneriippuvuus vaimosta saattaa aiheuttaa ahdistusta, joka voisi olla yksi syy parisuhdeväkivaltaan. Ronkainen sanoo, että nainen ikään kuin lyödään paikoilleen, naisuus edustaa väkivallantekijälle jotain, mikä uhkaa hänen sisäistämäänsä symbolista järjestystä. (Em., 75.) Samasta asiasta puhuu myös Sari Näre pohtiessaan misogyniisiä parisuhteita, joissa nainen kärsii miehensä harjoittamasta henkisestä ja myös fyysisestä väkivallasta (Näre 1995, 166).

Haastattelemi poliisit eivät kukaan suoraan esitä ”todisteita” tällaiselle teorialle, jossa miehen hylätyksi tuleminen pelko olisi yhtenä alkusyynä parisuhteessa tapahtuvalle väkivallalle. Näen kuitenkin aineksia myös tästä, kun luen poliisin puhetta rivejä syvemmältä. Monesti haastatellut poliisit pitävät vaimoan pahoinpitelevää miestä (joskin naistakin, mutta eri tavalla) sääliä ja jollain tavalla puheesta välittyy jonkinlainen elämänsä hallinnan menettämisen sävy.

P1: --- välillä näkee aika laillakin noloa porukkaa---

P3: --- siinä sitten kännissä oleva iso mies väittää et ei oo (lyönyt).

P2: Kyllä joku raja on ylitetty silloin kun lyö naista pitkässä parisuhteessa --- jotakin on silloin tapahtunu.

Suvi Ronkainen uskoo, että nainen pääsee subjektiksi vasta ruumiittomana. Naisruumiista ”vapautuminen” ja kollektiivisesta naisuudesta irtaantuminen antavat mahdollisuuksia, joita ”naisella” ei ole. (Ronkainen 2001, 80.) Ronkaisen mielestä naiseuden inhon kasvualusta länsimaissa on näennäinen sukupuolineutraalius, sukupuoleton sukupuoli. Mikä on naiseuden ja naisruumiin paikka ja tila kulttuurissa? Ja jos tila on rajattu vain yksityiseen ja tietynlaisiin naiseuden esityksiin, riittääkö se naiseuden tilaksi? (Em., 81.) Ronkaisen kysymyksiin vastaamatta, uskon hänen olevan sikäli oikeassa, että naisen on helpompi toimia esimerkiksi perinteisillä ”miehisillä” aloilla itsekin naiseutensa kätkien. Miesten kanssa samalle viivalle pääseminen edellyttää itsensä unohtamista naisena, jolloin naisuus ja naisellisuus jäävät yksityisen piiriin. Pidän Ronkaisen ajatuksia sillä tavalla hedelmällisenä pohdinta-alustana omalle aineistolleni, että juuri tuo ”ruumiittomuus” näkyy esimerkiksi niissä eroissa, joita näen haastattelemi poliisien ajatuksissa parisuhdeväkivallasta. Se näkyy niin heidän ajatuksissaan itse ilmiöstä kuin omassa suhtautumisessaan työhönsä, riippuen heidän sukupuolestaan.

Kulttuuri ja sukupuolijärjestelmä sisältävät stereotyyppisen tavan ajatella naisia ja miehiä vastakkaisina, toisensa poissulkevinä kategorioina. miehelle epämiehekästä ovat feminiiniset piirteet, joten mies pyrkii välttämään tällaisia naiselliseksi luokiteltuja ominaisuuksia. (Lammi - Taskula 1994, 121.) Ollakseen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kelvollinen ja uskottava yksilö, mies pyrkii sen sijaan täyttämään maskuliinisuuden tunnusmerkit. Tarkoitan tässä maskuliinisuudella kulttuuris-sosiaalista näkemystä miehestä, johon liittyy ideaaliset käsitykset miehenä olemisen sosiaalisesta ulottuvuudesta. Termi ”mies” viittaa sen sijaan miehen biologiseen viitekehykseen. (Jokinen 2000, 228.) Vastaavasti tarkoitan feminiinisuudella kulttuuris-sosiaalista näkemystä naisesta, joka sisältää käsitykset ideaalista naiseudesta. Naiseuden tila on siis väkisin riippuvainen mieheyden tilasta, vaikka ne eivät toistensa kääntöpuolia olekaan. Naisuus toimii mieheyden tilan asettamissa rajoissa – joskin totta kai tämä rajojen asettelu toimii myös toisin päin. Naiseuden tila parisuhdeväkivallan keskiössä on kuultavissa tai luettavissa myös poliisien puheesta. Yhtäältä he näkevät hakatun naisen tilan puolinaisena ja loukattuna. Toisaalta taas tuota tilaa pidetään normaalina naiseuden tilan poikkeamana, mieheyden tilan samankaltainen rajarikkomus on ennenkuulumatonta ja kaikilla tavoin paljon oudoksuttavampaa. Poliisien puheen perusteella vaikuttaa, että naiseuden tila on aiempaan Ronkaisen kysymykseen vastaten hyvinkin monessa kohtaa ”luonnollisesti” yksityiseen rajattu. Parisuhdeväkivallan kanssa työskennelleiden poliisien puheesta huomaan myös, että heidän mielestään se on kenties myös riittävä naiseuden tilaksi.

Myös teologisen feminismiin piirissä on tutkittu ja tulkittu naisvihaa. Lähtökohtana on, että vain määrällinen vähemmistö kristillisistä kirkkoista on suonut naisille edes muodollisen täysjäsenyyden. Syvemmällä tasolla voidaan puhua uskonnollisen maailmankuvan merkityksestä ihmisille: Vaikka onkin perusteltua väittää, että uskonto merkitsee ihmisille yhä vähemmän, totta on myös se, että se on olennainen osa kulttuurimme syvärakennetta. Sen edustamat nais- ja mieskuvat ovat pitkälti koko kulttuurimme ihmiskuvan perustana. Tästä lähtökohdasta ei naisen alistetun aseman perustelu jumalan tahdolla ole merkityksetöntä. (Vuola 1995, 209.)

Feministiteologit löytävät kirkon historiasta ja teologiasta paljon naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. He sanovat, että negatiivinen naiskuva juontaa juurensa Raamatusta ja että kristinuskon välittämä naiskuva on keskeinen naisiin kohdistuvan (ja muunkin) väkivallan (asenteellinen) oikeuttaja. Naisvihamielisyyden syistä on eri mielipiteitä. Eri kirkkojen väliset erot tunnustetaan, mutta niiden ei uskota tässä asiassa juuri poikkeavan toisistaan. Naisen nähdään olevan yhteydessä seksuaalisuuteen, syntiin ja kuolemaan syntiinlankeemuskertomuksessa. Joidenkin teologien mukaan juuri Eevan rooli siinä on syynä naisen alistettuun asemaan. Toisten mielestä taas nainen on

alun perinkin luotu mielelle alamaiseksi ja syntiinlankeemus olisi vain johdonmukainen seuraus tästä. (Em., 211.) Kristinuskon naiskäsitys on kaksijakoinen syntisen Eevan ja neitseellisen Marian kautta. Vuola uskoo sen pitävän yllä kuvitelmaa naisesta, joka on joko hyvä tai paha, puhdas tai likainen. (Em., 212.)

Parisuhdeväkivallan suhteen näen tässä paljonkin ajatuksia herättäviä kohtia. Heteroseksuaalista parisuhdetta pidetään edelleen perhe-elämän ytimenä ja lähtökohtana. Pahimmat loukkaukset sitä kohtaan tulevat ennemminkin sen ulkopuolelta kuin siitä itsestään. Jo aiemmin oli puhe naisia (osa)syyllistävästä käytännöistä oikeudessa ja myöhemmin esitän poliisin puheesta löytyvän perinteisen uskonnollisen käsityksen naisesta ja naiseudesta.

Feministiteologit puhuvat kenties provosoivin sanankääntein, mutta he haluavat sillä tavoin osoittaa, että miehen ja naisen epätasa-arvoisuus on uskonnollisen perintemme keskeinen osa. He haluavat näyttää siihen liittyvän naisen, ruumiillisuuden ja seksuaalisuuden halveksunnan. Väkivaltaiseksi sen tekee sen esittäminen eettisenä normina ja väkivallan perustelu jumalan sallimana (Em., 215-216). Patriarkaalinen seksuaalietiikka rankaisee naisia miesten käytöksestä ja vastuuttomuudesta. Vuola väittää Imbensin ja Jonkerin tutkimuksen valossa, että kristillisen perinteen vaalima myytti synnillisestä (seksuaalisesta) naisesta on oikeutus miesten vallalle naisiin. (Em., 218.)

Tässä kohtaa voi nousta naisvihan syvällisestä teoriasta käytännön tasolle, jossa näen monellakin tapaa selkeän linkin myös niihin poliisin tuntemuksiin, joita tulkitseen haastatteluista löytyvän. Usein sanotaan, miksi nainen ei lähde väkivaltaisesta suhteesta, tavallisimmin tilanne muuttuu väkivaltaiseksi yhdessä ryypätyn illan jälkeen, tai että usein taustalla on vanhoja riitoja, kuten pettämistä. Näistä voi aistia synnillisen naisen olemassaolon. Esimerkiksi se, että ihmetellään ja sääliittää naisen jäämistä hakkaavan miehen luo, puhuu miesten käytöksen säilyttämisestä naisen harteille. Naisen pitäisi tehdä muutos, jotta tilanne paranisi, ei miehen. Pidetään oikeastaan aivan normaalina, että kerran lyönyt lyö toistekin, ja se ei muuksi muutu. Sen ymmärretään olevan väärin ja tuomitaan se ehdottomasti, mutta samaan aikaan pyöritellään päätä naisen saamattomuudelle.

P3: Että ihan niinku tullut tullut tosi isoja vammoja, ollut oikeen törkeitä pahoinpitelyjä, myös tänne seksipuolelle kallistuneita ihan tämmöstä kaljapullolla raiskaamista ja tämmöstä näin. Niin se oli kyllä semmonen, että oli ihan ihmeissään, että ei hyvänen aika että voiko tää nyt olla ihan totta, tuli mieleen. Ja kun se nainen oli niin lannistunut ja vielä sekin yritti sitä sanoa, että mutta kun se on selvin päin niin mukava ja ne hyvät hetket on sitten niin hyviä. Ja no mitä siihen sanoo, kun ei voi niinku suoraan päin naamaa sanoa, että lähe nyt jo meneen, että oot säkin nyt idiootti että pysyt siinä hommassa.

Sari Näreen artikkelissaan käsittelemä misogyyminen parisuhde piirtää juurikin tällaisen kuvan

miehensä käyttämää väkivaltaa kokevasta naisesta: syyllistetyn, itseluottamukseltaan poljetun ja jopa masentuneen naisen, jolla ei ole voimia ja uskoa lähteä väkivaltaisesta suhteesta (Näre 1995, 166–167), fyysisen väkivallan jatkuvasta uhasta puhumattakaan.

Palatakseni teorian tasolle, tämä kristillinen naisvihamielisyys, josta Vuola puhuu, on mielestäni oleellista työssäni, sillä kärkevyystään huolimatta näen siinä liittymäkohtia myös esimerkiksi yllä käsittelemiini poissulkemisen strategioihin ja miksei lainsäädäntökehitykseenkin. On totta, ettei kristillisyyks ole yhtä merkityksellistä ihmisten jokapäiväisessä elämässä kuin se joskus on ollut, mutta silti siihen tunnutaan palaavan aina vaikeissa kysymyksissä, joita naisiin kohdistuva väkivaltakin on. En tarkoita, että kristillisen perinteen valossa naisten pahoinpitely olisi hyväksyttävää, vaan yritän osoittaa, miten historia tässä menee: poissulkeminen ja näkymätöntäminen ovat ”luonteva” jatkumo tälle historialle. Arto Jokinen sanoo patriarkaatin olevan miesten ylivallan lisäksi myös naisten syyllistämistä siitä (Jokinen 2000, 46). Tämä syyllistäminen ei kenties ole kovaaäänistä ja näkyvää, vaan yhtä piiloista kuin muutkin tilat, joissa naisviha ilmenee.

Myös Mary Dalyn kirjoituksista voi siis löytää samankaltaista ja samoihin faktoihin pureutuvaa puhetta naisvihasta. Dalyn mukaan naisvihaa levitetään nykypäivänä superhienostuneilla tavoilla. Esimerkkinä voisi esittää kulttuurin vihjausten vaikutukset lapsuudessa, jossa erilaisten pelien, leikkien ja lastenkirjojen kautta välitetään sukupuoli-identifioituja viestejä (esim. Daly 1978, 44). Aikuisviihteessä silmään pistävää on naisen sanan mitätöinti. Yhtenä sen lisäjuonteena voidaan pitää patriarkaatin rakenteeseen kuuluvaa sadomasokismia, jossa naisen kärsimys on nautintoa, esimerkiksi pornossa naisten sidonta ja kahlitseminen. Daly nostaa esiin myös kiduttamisen pitkän historian, jota on kristinuskon nimessä legitimoitu miespuolisille ristinkantajille esimerkiksi noitavainojen muodossa. Nykyään poliittisten vankien kiduttaminen näyttäisi olevan postkristillinen laajentuminen näistä noitavainojen ajoista. (Em., 94–95.)

Daly löytää näitä barbaarisia rituaaleja menneisyydestä nykypäivään asti, jokaista maanosaa koskettaen. Hän kokoaa viisi riittä, jotka tappoivat/tappavat naisia oikeana pidetyn kulttuurisen tavan nimessä: intialainen `suttee` (leskenpoltto) (em., 115), jalkojen sitominen Kiinassa (em., 135), joissain Afrikan kulttuureissa tapahtuva sukupuolielinten silpominen (em., 155), noitavainot Euroopassa 1400–1600-luvuilla (em., 180) ja gynekologia, jonka Daly paikantaa Yhdysvaltoihin (em., 224). Daly löytää kaikista rituaaleista samanlaisia toimintatapoja. Vaikka alistuksella on monia eri muotoja, ilmiö itsessään on silti sama ja maailmanlaajuinen.

Parisuhdeväkivallan kieltäminen liittyy heterosuhteisiin liittyvän sukupuolieron ja dominanssin toisiinsa liittämiseen. Miehistä hallintaa pidetään luonnollisena ja sillä perusteella siihen puuttumista väistellään. (Hearn 1996, 51.) Näihin ajatuksiin peilaten Dalyn naisvihan teoria on tietyssä kaukaisuudessaan suhteutettavissa myös Suomen nykyoloihin ja parisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan. Puhun myöhemmin luvussa 5 siitä, miten väkivaltaan normaalistuminen ja sen neutralisointi tapahtuu ja miten se näkyy aineistossani. Tuo väkivallan ulossulkeminen ja siitä vaikeneminen on nähdäkseni osoitus naisvihasta.

Sari Näre käyttää tunnetalouden termiä käsitellessään naisvihaa yhteiskunnallisena suhteena. Tunnetalous on toisiinsa liittyvien ihmisten tunteiden verkko ja sitä solmiessaan he ottavat mukaansa omat tunteensa joko tiedostaen tai tiedostamatta. (Näre 1994, 175.) Kyse on sosiaalisesta suhteesta, jossa tunteet ovat sidoksissa päämääriin, motiiveihin ja tarpeisiin, jotka luovat tunnetalouden syvärakenteen. Kun syntyy tilanne, jossa roolit eivät enää riitä suojaamaan identiteettiä, tunnepääomasta tulee tärkeä moderni kompetenssi. Tämä yksilön kyky ilmaista rakentavasti tunteitaan ja myös eläytyä muiden yksilöiden tunteisiin, on nyky-yhteiskunnan edellyttämän yksilöitymisen tärkeä ehto. Naisvihaajalta tämä emotionaalisen vaihdon väline ja eläytymiskyky puuttuu. (Em., 176.)

Naisvihan rakentuminen parisuhteessa on siis monimutkainen ilmiö. Siihen vaikuttaa kulttuuri ja psykologiset syyt edistävät sitä. Tämän tunnetalouden käsitteen kautta poliisien haastatteluistakin pystyi selkeämmin näkemään naisvihan vaikutukset ja ilmenemisen niin parisuhteissa kuin yhteiskunnassa. Esimerkiksi juuri aiemmin mainitsemani naisen vastuun mainitseminen väkivaltilanteissa on selkeästi suhteessa siihen, että yhteiskunta edelleen odottaa naisen olevan vastuurationaalinen toimija miehen saadessa toimia vaistonsa varassa ja niiden vietävänä. Haastatteluissa poliisit puhuivat paljon siitä, miten parisuhteen tila olisi syynä miehen väkivaltaiseen käytökseen.

P2: Kyllähän siinä varmasti olis yhteiskunnalla paljon tehtävää, että jos lähetään sosiaalipoliittisesti liikkeelle, yleensä viinat alkaa, no siel on porvariperhe, heikot tulot, velkaa.

M: Mmm.

P2: Siitä alkaa suu käydä, jossain se kulkee se raja, sitten ku se kerta kaikkiaan käy --- Kyllähän nii jos ei oo psyykkisesti sairas, kyllähän se on niin kun kertymä jostakin aina kun se kippo kääntyy.

Väkivaltainen käytös on haastattelujen mukaan ”kertymää jostakin”, jatkumo, syy – ja seuraussuhteen lopputulos. En väitä, etteivätkö taloudelliset vaikeudet tai muunlainen ahdinko ja siitä johtuvat riidat ja pidempiaikaisemmat kriisit parisuhteessa olisi myös tilanteita kärjistäviä

elementtejä. On kuitenkin väärin uskoa ja uskotella, että velka tai viinanjuonti olisi yksiselitteisesti syy puolison pahoinpitelemiseen tai että ylipäättään väkivaltaista käytöstä esiintyisi yksinomaan tällaisissa huono-osaisemmissa perheissä. Velkaantuneissa ja viinanhuuruissa parisuhteissa poliisin kutsuminen paikalle on vain huomattavasti yleisempää. Kynnys turvautua ulkopuoliseen apuun on alempi kuin ns. hyväosaisessa parisuhteessa. Kun yhteiskunnan apuun on jouduttu turvautumaan ennenkin, ei se tunnu enää niin suurelta asialta. Hyvätuloisessa perheessä, jossa ei ole koskaan jouduttu ulkopuolista apua hakemaan, sen voisi ajatella tuntuvan paljon isommalta askeleelta.

3.3. Valta ja väkivalta

Väkivallasta puhuttaessa on aina puhuttava myös vallasta. Väkivalta edellyttää sellaisen tilanteen lisäksi, jossa sitä voi käyttää, myös valtasuhteen, joka tekee sen käyttämisen mahdolliseksi. Vallan käsite on hyvinkin monimutkainen ja laaja, ja valtaa esiintyy monenlaisessa muodossa. Näitä muotoja voi luokitella sen mukaan, miksi vallankäytön kohde toimii kuten vallankäyttäjä tahtoo. Yksi vallankäytön muodoista on voimankäyttö, joka kaikkein suppeimmassa merkityksessään on väkivaltaa. Voimankäyttöön lasketaan myös muut fyysisten toimintamahdollisuuksien rajoittamisen tavat, kuten vangitseminen tai eristäminen. Kaikelle voimankäytölle on olennaista, että se ei sisällä vallankäyttäjän tahdon kommunikointia kohteelle, jolloin kohde on vain kohde, ei osallinen toimintaan. Voimankäyttö liittyy olennaisesti pakottamiseen, joka on jo itsessään yksi vallankäytön muoto. Muita vallankäytön muotoja ovat manipulointi, palkitseminen, legitiimi auktoriteetti, kompetentti auktoriteetti ja henkilökohtainen auktoriteetti sekä rationaalinen argumentaatio, vakuuttaminen. (Ylikoski 2000, 18–22.) Vallasta puhuttaessa rakkauden katsotaan kuuluvan henkilökohtaisen auktoriteetin piiriin, jolloin vallan kohde tottelee halusta miellyttää tai palvella, johtuen pelkästään tämän henkilökohtaisista ominaisuuksista (em., 21). Väkivaltaisen parisuhteen ei voida mielestäni kuitenkaan katsoa toimivan tämän rakkauden valtakäsitteen periaatteen mukaan. Väkivaltaa käyttävän vallankäytön välineet ovat erilaisia kuin normaalissa parisuhteessa, jossa pakkovaltaan ei turvauduta.

Yksi vallan ilmenemisen tärkeä ulottuvuus on sen näkyvyys tai näkymättömyys. Myös yhteiskunnallinen valta sisältää näkymätöntä valtaa. Parisuhdeväkivaltaisessa suhteessa piilevä valta on usein keskeisempää kuin näkyvä valta, vaikka sen osoituksena varsinainen väkivalta aktualisoituakin sekä lyönnein että muunlaisena fyysisenä väkivaltana. Piilevän vallan muodot, kuten esimerkiksi kaikki mukautumisen ja varomisen muodot, jotka väkivallan uhan alla elävä omaksuu käytökseensä, ovat suuremman vallan ilmentymä kuin mainittu näkyvä valta.

Väkivaltaisessa suhteessa elävä (nainen) yrittää ennakoida tilanteita ja rajaa toimintamahdollisuuksiaan, ettei pahoinpitelijä joutuisi turvautumaan näkyviin vallan muotoihin, ja näkymätön väkivalta pitää paikkansa suhteen määrittelijänä. Naisen voimattomuutta vahvistavana näkymättömänä valtana voidaan pitää myös epäsuorasti väkivallan käyttöä tukevia kulttuurisia käsityksiä, joita tässä tutkielmassa myös käsittelen. Näitä ovat esimerkiksi jo aiemmin mainitsemani käsitys perheen yksityisyydestä ja sen loukkaamattomuudesta sekä uhrin pitäminen osasyllisenä provosoivan käytöksensä vuoksi. (Keskinen 1996, 7-8.)

Kuten jo ylempänä on sanottu, väkivalta eroaa muista vallan muodoista olemalla pakkovaltaa ilman muille vallan lajeille ominaista neuvottelua ja vallitsevan valta-aseman hyväksyntää. Usein väkivalta on viimeinen vallankäytön muoto, kun muut, lievemmat muodot eivät ole toimineet tai niitä ei ole osattu käyttää. Osa väkivallasta on myös oman (oletetun) valta-aseman osoittamista ja tällöin uhrin kokema nöyryytys väkivallan tekijän edessä sekä myös sosiaalinen häpeä korostavat tätä valta-asemaa. (em., 7). Feministinen tutkimus on nostanut yhdeksi väkivaltaisen suhteen luonteenpiirteeksi miehen halun hallita puolisoaan, jolloin psykologinen vallankäyttö nousee yhtä tärkeäksi väkivallan määrittelijäksi kuin fyysinen pahoinpitely. (Arriaga – Oskamp, 1999, 4). Tässä on kyse samasta asiasta, jota käsittelin jo aiemmin. Riippuvuussuhde naiseen tai ylipäätään jonkinlainen hylätyksi tulemisen pelkotila parisuhteessa käy miehelle ylitsepääsemättömäksi ja keinona päästä siitä eroon on väkivallan käyttö.

Parisuhteesta vallan ja väkivallan tilana tekee erityisen se, että väkivallan kohteina olevat naiset kokevat erilaiset vallankäytön ja väkivallan muodot yhtäaikaistena. Ne ovat vuorovaikutussuhteessa keskenään ja muodostavat yhdessä väkivallan ja vallan verkon. Tässä syntyvässä verkossa kietoutuvat yhteen erilaiset (väki)vallan muodot ja diskurssit, mutta myös kaikki väkivaltaa käyttävät sekä sitä kohtaavat ja kommentoivat. (Husso 2003, 283.) Tutkielmani kannalta näen tämän tarkoittavan sitä, että parisuhteen sisäisen väkivallan verkkoon joutuvat mukaan myös sitä ehkäisevät ja selvittävät sekä siitä puhuvat poliisit.

Foucault lainen valtakäsitys näkee vallan jonain muuna kuin lakeina tai hallitsijan valtaoikeuksina ja nostaa huomion ei-juridisiin käytäntöihin, vallankäytön legitimointiin ja oikeuttamiseen. (Ruostetsaari 2002, 31.) Valta on siis suhde kahden tai useamman toimijan välillä, ei jokin henkilön ominaisuus. Valta saavutetaan suhteessa toiseen osapuoleen ja siihen vaikuttavat toimijoiden erilaiset asemat, eikä valta ole staattista. (mm. Wartenberg 1988, tässä: Keskinen 1996, 6.) Suomalaisen valtatutkimuksen piirissä sisäistetyn Foucault lta omaksutun lähestymistavan mukaan valtakäsitteen yhteydessä korostetaan yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden merkityksiä.

Valta ei Foucault'n mukaan ole vain yksilöön kietoutuva kielellinen voima, vaan on välttämätöntä, että valtasuhteet erotetaan kommunikaatiosuhteista. Tämä tarkoittaa sitä, että puhujilla ei ole automaattisesti valtaa kuuntelijoihin nähden. (Ruostetsaari 2002, 31–32.) Näen tässä myös yhteyden väkivallan valtaan.

Foucault'n valtakäsityksen yksi keskeisiä käsitteitä on kuri. Kurin käsite on monimuotoinen, ja se sisältää useita eri ulottuvuuksia. Tähän tutkielmaan liittyvien valta-aspektien suhteen sen voisi nähdä ensisijaisesti tarkoittavan pyrkimystä kontrolloida joukkojen vastarintaa valtaa vastaan esimerkiksi karsimalla joukkoilmiöistä niiden heikot puolet, ja sen edellytyksenä on sen toimivuus niin joukon ulko- kuin sisäpuolellakin. (Foucault 2005, 300–302). Foucault näkee kurilla normaalistavan luonteen, ja sillä hän tarkoittaa, että kurinalaisen joukon sisällä alkaa muodostua sen sisäisiä normaalistavia normeja. Nuo normit ohjaavat yhtäältä homogeenisuuteen ja toisaalta antavat mahdollisuuden mitata erilaisuutta. Tämän vuoksi normaalistava valta toimii usein tasa-arvojärjestelmän sisällä. (Em., 249–250.)

Foucault käyttää kurin käsitteen ohessa paljon käsitettä tutkinto. Se tarkoittaa niitä normaalistavia mekanismeja, jotka mahdollistavat rankaisemisen, palkitsemisen sekä luokittelun. Tutkinnon avulla vallan kohteet pyritään objektivoimaan. (Em., 250–252.) Tämä perustuu vallankohteiden näkyväksi tekemiseen, jossa vallan kohteet sidotaan erilaisiin kirjanpitomenetelmiin, joiden tuloksiin valta verhoutuu. (Em., 255–256.) Mitä alemmassa asemassa yksilö on yhteiskunnassa, sitä enemmän hänestä on kirjanpidollista aineistoa (em., 263).

Foucault'n mukaan valta on verkosto suhteita, ei yksilön ominaisuus, vaan jatkuvasti muuttuva strategia. Tämän määritelmän kautta valta muodostuu kaikkeen sosiaaliseen elämään vaikuttavaksi tekijäksi. (Em., 41–42.) Valta ei aina kuitenkaan ole jotain negatiivista, esimerkiksi tukahduttamista tai alistamista, valta yksinkertaistetusti tuottaa tosiasioita. (em., 265).

Michel Foucault näkee valtasuhteet yhteiskunnallisiin instituutioihin ja rakenteisiin kytkeytyvinä yhteiskunnallisina kamppailuina (Ruostetsaari 2002, 32). Ilkka Ruostetsaari näkee tässä yhteyden Anthony Giddensin valtateoriaan. Giddensin mukaan toiminnan käsite liittyy loogisesti vallan käsitteeseen ja siten valta voidaan suhteuttaa vuorovaikutukseen kaksitahoisesti. Yhtäältä se on vuorovaikutusprosessien institutionaalinen piirre ja toisaalta strategisen käyttäytymisen keino tulosten saavuttamiseksi. Valta on Giddensin määritelmän mukaan sekä kykyä aikaansaada muuntumista että hallintaa. Ensimmäinen muoto keskittyy vallan tarkasteluun toimijan toiminnan

perspektiivistä ja jälkimmäinen puolestaan tarkastelee sitä rakenteellisena ominaisuutena. Tässä dualistisessa lähestymistavassa molemmat aspektit edellyttävät toisiaan. (Em., 33.)

Myös poliisien puheessa väkivallan ja sitä kautta sukupuolten valta-asetelmat näkyvät. Parisuhdeväkivaltainen suhde sisältää selkeitä valtasuhteita, erilaisia kuin ”normaali”, väkivallaton suhde. Haastattelemi poliisit esimerkiksi toteavat usein, kuinka pahoinpidelty nainen ei haluaisi miestänsä vastaan tehtävän rikosilmoitusta tai jopa puolustelevat tämän tekoja. Nainen selvästi pelkää miestänsä, yrittää olla näkymätön vielä siinäkin vaiheessa, kun teko on paljastunut ja näkyy muille. Poliisit myös puhuvat väkivaltatilanteiden kärjistyvän silloin, kun väkivaltaisesti käyttäytyvä mies kokee puolisonsa jollain tavalla ”ärsyttävän” häntä. Mies siis ilmaisee lyömällä oman hallitsevan valta-asemansa ja osoittaa, että naisen on syytä olla hiljaa tai käy vielä huonommin. Poliisien puheesta voi saada vahvistuksen myös esimerkiksi Arto Jokisen mainitsema seikalle väkivallan olemisesta osa miesten sosiaalisia muodostumia (Jokinen 2000, 21). Haastatteluista käy ilmi, että puolisoaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyvät miehet ovat usein väkivaltaisia myös muissa suhteissaan. Ehkä lapsiaankin kohtaan, mutta ominaisesti esimerkiksi ”ryyppyporukassa”. Väki-valta on selkeästi osa vallankäyttöä siinäkin tilanteessa, kuten se on selkeästi myös osa miehistä kulttuuria.

Poliisien käyttämä valta suhteessa parisuhdeväkivallan osapuoliin ja varsinkin heistä puhumiseen, on nähtävissä myös tämän foucault'laisen valtakäsityksen läpi. Poliisit puhuvat niin väkivaltaa käyttävistä kuin sen kohteista ryhminä, välillä yhtenä ryhmänä ja välillä jaettuna väkivallan käyttäjiin ja sen kohteisiin. Poliisit tekevät näistä yksilöistä näkyviä nähdäkseni juuri Foucault'n tutkinnon käsitteen kautta esittämällä tavalla. Väki-valtan tapahtumat kirjataan järjestelmään ja siten väkivallan osapuolet tulevat vallankäytön kohteiksi. Poliisin valta näkyy myös kurin määrittelyssä, sillä juuri tuo haluttuihin ryhmiin jakaminen esimerkiksi haastattelemieni poliisien puheessa on voimakasta. Voi myös todeta, että parisuhdeväkivallan kautta poliisin kanssa tekemisiin joutuvat määritellään poliisin puheessa hyvin karkeastikin omiin luokkiinsa ja puhutaan heistä yhtenä joukkona.

Valtaa on läsnä myös poliisien puhuessa parisuhdeväkivallasta. Väki-valtainen suhde on jo itsessään vallankäytöltään monitahoinen organismi, ja tämän voi kuulla myös haastatteluissani. Väki-valtainen suhde näyttää poliisin puheessa poikkeavana suhteessa ”normaaleihin”, väki-valtattomiin suhteisiin ja lisäksi huomaa myös, että poliisien on hiukan vaikea ymmärtää väki-valtaisten suhteiden poikkeavaa dynamiikkaa. Sen vallan lisäksi, mitä näissä suhteissa siis on jo itsessään, kuvioon tulee lisäksi myös poliisin käyttämä valta niin käytännön tilanteissa kuin niistä puhuttaessa.

Vallan problematiikkaa sopii siis pohtia myös tässä yhteydessä. Erilaisissa puhetavoissa piilee paljon valtaa. Diskursiivinen valta on piilevämpää kuin esimerkiksi poliisin työssään käyttämät keinot lopettaa väkivalta. Poliisin puheen valta-aspekteja tarkastelen enemmän luvussa 5.

Poliisilaissa on annettu voimakeinojen käyttöä koskeva yleissäännös ja siten diskursiivisen vallan ohessa poliisilla on oikeus myös fyysiseen voimankäyttöön. Voimakeinojen käyttö ei kuitenkaan koskaan saa olla itsetarkoitus, vaan sen avulla voidaan mahdollistaa kulloinkin käsillä olevan virkatehtävän onnistunut toteuttaminen. Tämä tarkoittaa, että vain tarpeellinen voimakeinojen käyttö on sallittu ja niiden yhteydessä on otettava huomioon myös muut poliisin toiminta säätelevät yleisperiaatteet. Poliisilla on virkatehtävää suorittaessaan oikeus tietyissä tapauksissa käyttää sellaisia voimakeinoja, joiden tarpeellisuutta voidaan pitää puolustettavina. Tämä puolustettavuus on aina harkittava tilannekohtaisesti ja siihen vaikuttavat monet tekijät, kuten vastarinnan vaarallisuus. Voimankäytön tulee olla myös yleisesti hyväksyttävää sekä seurauksiltaan ennustettavaa ja hallittua. (Ellonen et al. 2000, 36.)

Poliisin kohdalla väkivallan valta kulminoituu hyvin näkyvällä tavalla. Poliisilla on oikeus käyttää voimakeinoja ja se ohittaa tavallisen kansalaisen oikeudet. Kansalaisen käyttäessä väkivaltaa, se on yhteiskunnassa rangaistava teko, mutta poliisilla instituutiona on monopoli käyttää sitä tietyissä tilanteissa. Poliisi toteuttaa käytännössä lainsäädäntöä toimimalla niin, että laissa rikoksiksi säädetty teot karsitaan pois. Poliisi edustaa yhdessä muun muassa vankilan ja armeijan kanssa väkivallan virallista ja laillista, hyväksytyäkin puolta. Se kontrolloi ja säätelee epävirallista väkivaltaa. (Jokinen 2000, 48.)

Poliisin puhuessa väkivallasta parisuhteessa näen hänen puhuvan ennen kaikkea poliisina, maskuliinisen väkivaltakoneiston edustajana. Toiset, rinnakkaiset identiteetit (naisuus, mieheys, äitiys, isyys) jäävät taustalle. Instituutio itsessään ei kuitenkaan tee käytännön tekoja, vaan poliisit yksilöinä, jolloin voisi ajatella poliiseilla olevan omanlaisensa suhteen väkivaltaan. Väkivaltakulttuuria voidaan pitää osana miehistä kulttuuria ja maskuliinisuutta, sillä kulttuurissamme väkivalta mielletään maskuliinisuuden symboliksi ja siinä maskuliinisuus on tarkoittanut naisten ja naiseuden kontrollointia. (Husso 2003, 77.) Tilastotietojen mukaan väkivallan tekijät ovat sukupuoleltaan lähes poikkeuksetta miehiä (Jokinen 2000, 21). Näin voidaan yhä sanoa, vaikka naisten väkivallan uutisoidaankin kasvaneen. Väkivalta esitetään kulttuurituotteissa usein miehekkäänä ja tavoiteltavana ja esimerkiksi Arto Jokinen on pohtinut, mikä väkivallassa on maskuliinista ja miehiin liittyvää (em., 12). Väkivalta on miehinen ilmiö, joka koskettaa myös naisia (em., 22).

Tässä luvussa olen esitellyt tutkielmani teoreettisen viitekehyksen. Yksityisen ja julkisen raja on mielenkiintoinen tämän tutkielman kannalta siksi, että tutkimuskohteeni sijoittuu nähdäkseni juuri tuon rajankäynnin ytimeen. Poliisien voi sanoa joutuvan kohtaamaan tuon rajan karkealla tavalla. He sekä joutuvat ylittämään sen ja samalla myös rikkomaan tai siirtämään sitä olemalla mukana tekemässä yksityisenä pidetystä asiasta julkista. Yksityisen ja julkisen raja ei ole tässäkään ilmiössä enää tiukka, vaan se saa yhteiskunnallisen merkityksen eri tavoin, niin parisuhdeväkivallasta puhuttaessa kuin siinä, miten siihen suhtaudutaan sekä kansalaisten keskuudessa että päättävissä elimissä. Olen esitellyt yksityisen ja julkisen sfäärin rajan muuttumista ja murtumista ja pohtinut miten se on vaikuttanut parisuhdeväkivallan käsittämiseen ja käsittelyyn. Yksityisenä pidetystä, lähinnä yksittäisiä naisia koskettavasta ilmiöstä on tullut julkinen ja julkista huomiota vaativa, lukemattomia ihmisiä koskettava asia. Kuitenkin yhteiskunnassa elää sitkeänä ajatus parisuhteen yksityisyydestä ja se vaikuttaa myös poliisien toimiin ja ajatuksiin.

Naisvihan teoriasta sain selitysmalleja niin väkivaltaisen suhteen dynamiikalle kuin poliisien toiminnallekin. Naisvihan teoria lähtee jo kaukaa ja sen nähdään kulkevan tähän päivään saakka erilaisten käytäntöjen muodossa. Teorian tasolla naisvihalla tarkoitetaan esimerkiksi erilaisia naisen ruumiillisuuteen liittyviä negatiivisia assosiaatioita ja uskonnollisen maailmankuvan välittämiä ajatuksia synnillisestä naisesta. Käytännössä naisvihan osoituksena voidaan pitää esimerkiksi naisiin kohdistuvasta väkivallasta vaikenemista ja siten tavallaan sen hyväksymistä. Naisvihan teoria pyrkii myös osoittamaan, että väkivaltainen käytös ei ole maskuliininen kiinninlaatu ominaisuus, vaan monenlaisten tekijöiden summa. Tällainen ajatus on kuitenkin hyvin syvään juurtunut yhteiskunnassamme, jolloin väkivalta parisuhteessa nähdään helposti ikään kuin välttämättömänä pahana ja jonain, jota on aina ollut olemassa ja tulee olemaankin. Naisvihan teoriaan liittyy myös oleellisesti vallan eri muodot ja niiden käytön misogyniset ulottuvuudet.

Valtateoreettiset pohdinnat ovatkin parisuhdeväkivallan suhteen monimuotoisia. Valtaa esiintyy ilmiön ympärillä monessa suhteessa. Yhtäältä jo väkivaltainen parisuhde itsessään on valtakamppailun areena väkivaltaisen miehen käyttäessä valtaa puolisoaan kohtaan. Tällöin valta on sekä näkyvää että näkymätöntä, fyysistä ja henkistä. Toisaalta valtaa käytetään myös yhteiskunnan taholta esimerkiksi juuri poliisien intervention muodossa. Poliisilla on valta mennä väkivaltaiseen tilanteeseen ja hoitaa se omien valtaoikeuksiensa puitteissa parhaaksi katsomallaan tavalla. Kolmanneksi niin poliisi kuin muutkin yhteiskunnalliset toimijat käyttävät valtaa puhuessaan väkivallasta sekä määritellesään ja luokitellessaan väkivaltaisten suhteiden osapuolia. Näitä ajatuksia jatkan ja syvennän tutkielmani seuraavissa luvuissa.

4. POLIISI, SILTI VAIN IHMINEN

Poliisi on usein ensimmäinen väliintulija parisuhdeväkivaltatilanteessa. Tilanne on hyvin herkkä ja vaikutuksille altis, ja vaatii poliisilta ammatillisten ohjesääntöjen noudattamisen lisäksi myös hienovaraisuutta ja ymmärrystä siitä, mitä heidän paikalle tulonsa väkivaltatilanteen osapuolille merkitsee. Haastattelemiani poliisit mieltävätkin usein tuon kansalaisen koteihin menon yksityisyyteen tunkeutumisiksi. Tässä tunkeutumisessa he kuitenkin kokevat tekevänsä vain työtään yhteiskunnan ja julkisen elämänalueen edustajina ja kaikki mainitsevat virkapukunsa tässä yhteydessä. Oletankin poliisien ajattelevan, että juuri heidän virkapukunsa tuo heille uskottavuutta ja tavallaan myös oikeuttaa tämän tunkeutumisen. Yhteiskunta tulee siinä tilanteessa mukaan ja yksityisen raja siirtyy. Virkapuku symboloikin koko laitosta; erottaa poliisin muista, antaa henkilölle valtaa ja valtuuksia. Ruumis representoi aina jotain, esimerkiksi asemaa tai ammattia. (Jokinen 2000, 118.)

P3: --- ja sit sinne kävelee jotkut haalariasuset kaks tyyppiä ---

P1: --- se on kuitenkin niin monelle ihmiselle ja perheelle niin pyhä paikka se oma koti. Ja se että poliisi ryntää sinne haalarit ja kengät jalassa sisälle ---

Vaikka ruumis ei olekaan pelkkä pinta, se on kuitenkin se, mikä on ensimmäisenä nähtävissä. Tutkimukset osoittavat, että poliisit saattavat omaksua ammatillisen identiteetin vahvemmin kuin vähemmän ideologista työtä tekevät kansalaiset. Esimerkiksi poliisikokelaiden ammatillista sosialisatiota käsittelevässä tutkimuksessa todetaan poliiseilla ammatin olevan yhteiskunnallisen aseman määrittelijänä tavanomaista suurempi. Tämän johtuu siitä, että ammatillinen sosialisatio on suurempaa ammattiteissa, jotka ovat helposti rajattavissa ja tunnistettavissa. (Honkonen – Raivola 1991, 118.) Kun kansalainen liikkuu missä tahansa, hän tunnistaa poliisin sellaisen nähdessään. Vaatteet, univormu, ovat yksi poliisin tuntomerkeistä ja haastattelemieni poliisien puheessa selkeästi esiin nouseva seikka.

Tässä luvussa pohdin haastattelemieni poliisien puheessa ilmeneviä seikkoja omasta asemastaan parisuhdeväkivallan selvittelytilanteissa sekä heidän käsityksiään pahoinpidellyistä. Juuri virkapuku ja sen asettamat oikeudet ja velvollisuudet nousivat usein esiin poliisien puheessa ja itsestä puhuttiin hyvin neutraaliin sävyyn. Haastattelujen edetessä poliisit alkoivat kuitenkin puhua tunteistaankin eivätkä keskittyneet pelkästään ammattiroolinsa korostamiseen. Poliisiroolin ja virkapuvun takaa löytyi ihminen.

4.1. Ihminen ja univormu

Näen poliisin virkapuvun jonain sellaisena, johon voi vedota vaikeassa tilanteessa. Yksilö ei ole enää pelkästään oma itsensä, mies, nainen, äiti, isä, vaan ammattiaan harjoittava kansalainen. Virkapuku päällä ”saa puuttua toisten ihmisten asioihin”. Haastatteluista löytyy itse poliiseiltakin selvästi tällaisia tunteita. Se, että he kokevat oikeutetuksi mennä väliin tilanteeseen, joka tapahtuu koko lailla yksityisessä tilassa, on selvästi linjassa sen ajatuksen kanssa, että he representoivat poliisia virkavalta eivätkä esiinny omina itsenään. Risto Honkosen ja Reijo Raivolan tutkimuksessa (1991, 104–105), jossa tarkastellaan poliisiksi sosiaalistumista, on myös vastaavanlaisia havaintoja. Poliisikokelaille poliisin ammattiin kuuluvalla vallalla on suuri merkitys, ja se toimii jopa tärkeänä motivaattorina koulutuksessa. Poliisin auktoriteettiasemaa ja heitä kohtaan tunnettu kunnioitus sekä ammatin tietty valtautuvuus on tärkeä motivoiva tekijä työhön liittyen. Selkeimminhän tätä auktoriteettia voi ilmentää juuri ulkoisilla tunnusmerkeillä.

P2: --- pidetään niitä univormuja ja niin se on heti ja kun kaikki rensselit näkyy siinä, että on kaiken maailman teleskooppipatukat ja aseketelot ja kaikki semmoset, niin kyllä se onneksi vielä vaikuttaa ihmisiin---

Virkapuku on siis jotain, joka tuo valtaa ja valtuutuksen hoitaa epänormaali tilanne. Poliisi sanoo: ”*onneksi vielä vaikuttaa*”. Hän kokee, että juuri hänen yllään olevat valtaa symboloivat asusteet tekevät hänestä poliisin. Välillä tuntuu, että ne vaikuttavat jopa sisäisiä asioita enemmän tai ainakin poliisit itse koettavat vakuuttaa niin. Poliisin virkapuku onkin mielestäni olennainen osa poliisin työtä ja heidän arkeaan. Se vaikuttaa selkeästi myös heidän tunteisiinsa parisuhdeväkivaltatilanteessa ja siihen, kuinka he kokevat itsensä tuossa tilanteessa. Ilman virkapukua tilanne olisi aivan erilaatuinen ja myös poliisi tiedostaa sen. Jos poliisi kokee, että heidän ammatillista ulkomuotoaan kunnioitetaan tai jopa pelätään, se ei voi mielestäni olla vaikuttamatta heidän käsitykseensä itsestään. Nähdäkseni ammatillinen identiteetti ei ole irrallinen pala joka liitetään yksilön toimintaan, vaan se itse asiassa määrittää yksilön toimintaa ja itsensä kokemista.

Poliisi on poliisi ilman univormuakin, kuitenkin työssä parisuhdeväkivaltatilanteessa se on suuri määrittäjä ammatillisten ohjeiden noudattamisen lisäksi. Kun poliisi tunkeutuu kansalaisten koteihin, ensimmäisenä noudatetaan ja toteutetaan yleisiä ohjeita, ryhmittäytyään opetetulla tavalla ja selvitetään tilanne. Näiden koulutuksessa opittujen teknisten seikkojen lisäksi tilanteen

dynamiikkaan vaikuttavat myös poliisien itsensä näkemykset tilanteesta sekä heidän persoonansa ja tunteensa.

P3: Niin se on muuttunut ajan myötä, koska silloin kun oon ollu sanotaan ensimmäisen puoli vuotta poliisina, ni on ollu jotenkin niinku sellanen kuva, että kun on poliisi, niin pitää olla, toimia jonkun tietyn sapluunan mukaan. Sun pitää puhua ja seistä ja tehdä kaikki samanlailla ja sitten sitä on vasta myöhemmin ymmärtänyt, että sä voit omalla persoonallas pelata siinä.

M: Mmm.

P3: Että se riippuu niin siitä tilanteesta, että jossain tilanteessa mä koen, että mä oon vaan semmonen ongelman poistaja siinä hetkessä. Mutta parhaiten mä koen, että mä voisin olla niille osapuolille jonkunlainen ajatuksenherättäjä tai jotain, missä tulee sitte mun oma persoonakin. Sitä tulee niinku vahvemmin työkykyiseksi kun tajuu, ettei tarvi noudattaa mitään puheenvuoroja, mitä on koulussa opeteltu, että ”mitä on tapahtunut, miten voin olla avuksi”, voi elää siinä tilanteessa.

Ammattiin sosiaalistumista tutkivassa kyselyssä poliisit luonnehtivat itseään eri adjektiivein identiteettiä tarkastelevassa kysymyksessä (Honkonen – Raivola 1991, 123). Vain kaksi kuvaa itseään millään tavalla tunteelliseksi. Tekemistäni haastatteluista huomaa saman ilmiön, vaikka poliisien määrä aineistossani onkin paljon pienempi. Poliisit mainitsevat lähtökohtaisesti, etteivät voi antaa tunteiden vaikuttaa työhönsä, mutta kuitenkin keskustelujen edetessä tunteetkin nousevat esiin.

P3: Niin kyllä kyllä tota, ehkä sitä kokee usein, että oon niinku kovettuneempi siihen juttuun. Just niinku moni kauhistelee sitä, et voi kauhee sitä oli lyöty tai jotain tällasta.

M: Mmm.

P3: Ja musta tuntuu, et no mitä sitte, et sitähan nyt tapahtuu joka paikassa. Tai no ei mitä sitte, että ois välinpitämätön, mut sillä tavalla, et eihän tos oo mitään uutta.

P5: --- eli niin kun musta tuntuu, että mä oon jopa herkempi nykyään, koska jotenkin kun sä näät paljon ikäviä asioita, niin rupee näkemään paremmin niitä kauheen kivoja ja positiivisia asioita.

P2: Mut se on ittestä, omasta elämäntilanteesta kiinni, mutta ainahan se sattuu kun täysin viattomat kärsii jostain.

En siis haastatteluihin lähtiessäni osannut varautua siihen, että poliisilla on myös omat tunteensa. Toki osasin esittää kysymyksiä kuten ”miltä se ja se tuntuu”, ja toivoin saavani mielipiteitä ja kuvailuja väkivaltatilanteista, mutta yllätyin siitä, että tunteista todella puhuttiin. Odotin, että yksityiselämä ja tunteet pidettäisiin erossa työminästä jo senkin takia, että poliisin työssä joutuu kohtaamaan niin paljon negatiivisia asioita.

Kuitenkaan, kuten jo aiemmin totesin, poliisit eivät itse pidä itseään tunteellisina ja ymmärrän tunteellisuuden kieltämisen merkkinä siitä, että poliisi ei missään nimessä halua vaikuttaa epäammattimaiselta myöntämällä kokemiensa asioiden vaikuttavan häneen tunnetasolla.

Ominaispiirteitä tarkastellaan ammatin vaatimuksista lähtien (Honkonen - Raivola, 1991, 123). Tunteiluun ei ole varaa eikä se kuulu poliisiin ominaisuuksiin. Toki ammatti edellyttää myötätuntoa, asioiden näkemistä myös toisen näkökulmasta, mutta myötätunnolla pitää myös olla rajansa. Poliisiin täytyy löytää kompromissi myötätunnon ja kyynisyyden välillä, ja oppia tietty etäännyttäminen. Tätä poliisiammattikorkeakoulun oppikirja kuvaa termillä ammattilaisen tunteet. Tämänkaltaiset tunteet ovat osittain koulutuksessa opittuja, osittain työn kautta muotoutuneita. Niiden kuvaillaan vaikuttavan työtilanteessa yksityisten tunteiden tavalla, mutta niillä saa olla vain vähän vaikutusta yksityiselämään. (Ellonen et al. 2000, 111–112.)

Politiikan tutkimuksen näkökulmasta työn ja tunteiden suhde on myös mielenkiintoinen tutkimuskohde. Ammatithan kuuluvat niin sanotusti julkiseen alueeseen, jota valtiolliset instituutiot hallinnoivat. Ei ole merkityksetöntä pohtia poliisien tunteita yhdistettynä siihen, että poliisi on valtion laitos. Poliisin toimijuuteen kohdistuu odotuksia niin asiakkaiden kuin valtionkin suunnasta. Poliisin ammattiroolilla on tietty yhteiskunnallinen asema, joka luo omanlaisiansa jännitteitä. Poliisin toimivaltuussäännökset sääntelevät niitä toimia, joita poliisin on mahdollisuus toteuttaa työssään. Mielestäni myös juuri ammattiroolin yhteiskunnallisen aseman luomat jännitteet liittyvät olennaisesti poliisin käsitykseen omasta roolistaan ja itsestään.

Vaikka poliisin työ onkin vain ammatti ammattien joukossa, sen kohdalla yhteiskuntaan liittyminen ja ammattirooli edellyttävät eräänlaista kaksoissosialisaatiota. Poliisi on työnsä puolesta yhteydessä yhteiskuntaan, mutta samalla hän on itsekkin yksittäinen kansalainen univormussa. Poliisi on univormussaan vastuussa valvomaan muiden kansalaisuutta ja tämä Honkonen ja Raivolan toisen asteen kansalaisuudeksi kutsuma ilmiö saattaa aiheuttaa paineita ja johtaa mallikansalaisuuden tavoitteluun. Näin ammatillisen sosialisatian kautta poliisi tarkkailee itseään myös yksilönä ja saattaa kokea sen yksilöllisyyttään rajoittavaksi. (Honkonen – Raivola 1991, 27.)

4.2. Poliisit ja naispoliisit?

Aivan kuin suoraan oppikirjasta, myös kaikki haastateltavani korostivat jo haastattelujen alussa, että työpäivän tapahtumia ei voi jäädä miettimään sen enempää, muuten oma taakka kasvaa liian suureksi. Työ pidetään työnä eikä pahoinpitelyitä mietitä enää vapaa-ajalla.

P1: No ei se nyt mun yöuniin tuu, koska jos joka keikalta ottais niin henkilökohtaisesti tommoset asiat, niin eihän siitä tulis yksinkertaisesti yhtään mitään.

Poliisit myös sanoivat sen olevan heille useimmiten helppoa, sillä väkivallan ja ylipäättään

muidenkin negatiivisten asioiden kanssa työskentely on heille ”peruskauraa” ja mainitsevat myös, että jo poliisikoulutus ohjaa tällaiseen asennoitumiseen. Aineistoni naispuolisille poliiseille voi tunteiden hallitsemisen ja hillitsemisen sanoa olevan vielä tärkeämpää kuin miespuolisille poliiseille.

P5: --- enhän mä ny kehtaa, tai kyllä se vaan täytyy se työ niinku hoitaa ja käsitellä ne tunteet myöhemmin. Kun on joku semmonen aika kova paikka, niin mä en taas halua olla sitten mikään nyyhkyttävä nainen tai siis kyllä mä haluan sitten niinkun kestää sitä hommaa ja kanssa näyttää sitten miehillekin, että naisenkin kanssa voi näitä hommia tehdä. Että ei tartte sitten mitään hysteeristä naikkosta siinä kesken tehtävän alkaa ---

Tässä joudun väkisinkin peilaamaan aineistoani sukupuoliulottuvuuden kautta. Tuntuu, että on pakko miettiä, miksi nais- ja miespuolisten poliisien välillä on tällainen eroavuus tunteiden näyttämässä ja kätkemisessä. Naisten odotetaan olevan tunteellisempia ja herkempiä. Tunteellisuus, empatia, pehmeys ovat kaikki feminiinisinä pidettyjä ominaisuuksia, mutta poliisinainen ei halua olla mitään niistä. Haastattelemanı naispuoliset poliisit myöntävät ilomielin sukupuolensa tuovan jotain ominaista väkivaltatilanteisiin, mutta muuten toteavat haluavansa ehdottomasti olla samalla viivalla miespuolisen kollegansa kanssa, ilman että heitä pidettäisiin ensin naisena ja vasta toissijaisesti poliisinä. Voi sanoa, että tässä tilanteessa yksityisen ja julkisen raja kulkee naisilla ja miehillä eri paikassa. Naisten täytyy - tai he tuntevat, että heidän täytyy – pitää rajasta tiukemmin kiinni pystyäkseen toimimaan julkisessa vakavasti otettavina ammattilaisina. Toisesta näkökulmasta katsottuna he ovat samanaikaisesti myös siirtämässä ja hämärtämässä tuota rajaa, kun he julkisen valtion edustajina menevät yksityisen alueelle.

Kuten jo aiemmin mainitsen, poliisi on työnsä puolesta yhteydessä yhteiskuntaan, mutta samalla hän on itsekkin yksittäinen kansalainen univormussa. Poliisi on univormussaan vastuussa muiden kansalaisuuden valvomisesta ja tämän toisen asteen kansalaisuuden kautta poliisi tarkkailee itseään myös yksilönä ja kokee sen kenties yksilöllisyyttään rajoittavaksi. (Honkonen – Raivola 1991, 27.) Tällöin näenkin, ettei ammatillinen identiteetti ei ole irrallinen pala joka liitetään yksilön toimintaan, vaan se itse asiassa määrittää yksilön toimintaa ja itsensä kokemista. Virkapuku ilmentää poliisin asemaa sukupuolesta riippumatta, sukupuoli kuitenkin painottuu väkivaltatilanteessa ja naiseen poliisin vaatteissa suhtaudutaan usein erilailla kuin mieheen (Laapio 2005, 119).

Poliisinä oleminen onkin joidenkin tutkimusten (Honkonen 1999, 168 ja Laapio 2005, 119) mukaan hyvin sukupuolinen asia. On toki jo ammatin fyysisyydenkin puolesta selvää, että poliisin maailma on arkikielisesti ”miehinen”, ja kuten Honkonen asian ilmaisee, maskuliinisuus on poliisiorganisaation kulttuurinen määrittäjä. Honkonen pohtii jonkin verran sitä, millaisia vaatimuksia ja haasteita tämä asettaa poliisimiehelle. Naispuolisten poliisien asemaa ei monikaan

poliiseja käsittelevä tutkimus tai oppikirjat käsittele lainkaan. Maskuliinisuutta ei kuitenkaan ole olemassa ilman feminiinisyttä ja mielestäni jotain oleellista jäisi huomiotta, jos en paneutuisi hiukan tähänkin.

Poliisin(kin) maskuliinisuuksia on erilaisia, eikä voi väittää olevan yhtä miehisyttä tai yhtä maskuliinisuutta. Päälystön maskuliinisuus on arvostetumpaa kuin miehistön, ja toisaalta käsite on itsessäänkin melko epämääräinen. (Honkonen 1999, 169.) Arkikielessä, jota Honkosen tutkimuskin maskuliinisuuden määrittelyn kohdalla luultavasti edustaa, maskuliinisuus viittaa miehisinä pidettyihin asioihin, ilmiöihin ja tekoihin. Länsimaisen kulttuurin maskuliinisuus on muun muassa toiminnallisuutta, hallitsevuutta, suoriutumista, rationaalisuutta ja fyysisistä voimaa.

Kuten jo aiemmin tässä luvussa totean, feminiinisinä pidettyjä piirteitä ovat esimerkiksi emotionaalisuus ja empaattisuus. Maskuliinisuus ja feminiinisyys ymmärretään toistensa vastakohtina. (Jokinen 2003, 7-8.) Toki tässä tutkielmassani muualla ymmärrän maskuliinisuuden olevan muutakin mitä kuin tuo arkikielinen määritelmä pitää sisällään, mutta mieltäkseni, mitä poliisin maskuliinisuudella tarkoitetaan, käytän hyväkseni Arto Jokisen (2000, 210) esittelemää länsimaisen kulttuurin miesideaalia. Sen mukaan miestä pidetään fyysisesti naista voimakkaampana ja kookkaampana sekä yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti menestyvänä kansalaisena, jolla on poliittista ja sosiaalista valtaa. Mies pystyy elättämään perheensä, hän on luonteeltaan vakaa ja se puolestaan ilmenee päättäväisyytenä, kriisitilanteiden hallintana ja rationaalisuutena. Länsimaisen miesideaalin mukaan mies on heteroseksuaali ja kykenee puolustamaan niin itseään, naistaan, lapsiaan, omaisuuttaan kuin yhteisöäänkin sekä henkisiltä että fyysisiltä hyökkäyksiltä.

Mietin, millaiseksi tilanteet tekee se, että poliisi onkin nainen. Miten maskuliinisuus määrittää naispuolista poliisia? Haastattelemistani poliiseista huomaan, että sekä mies- että naispuoliset poliisit pitävät ehdottoman tarkasti kiinni siitä, että ovat ennen kaikkea poliiseja, eivät vaikkapa sosiaalityöntekijöitä tai vanhempia eivätkä mitään sukupuoleen kiinnittyvää. Tällainen sukupuolineutraalisuus-diskurssi on vakiintunut perinne suomalaisessa yhteiskunnassa, ja kertoo siitä, että käsitteet ovat neutraaleja ja viittaavat ”kaikkiin” ihmisiin (Silius 1995, 49). Harriet Silius on pohtinut tätä dilemmaa lakimiestyön kautta, ja mielestäni hänen tutkimuksensa on hyvin sovellettavissa myös poliisin työhön ja ammattikuntaan, onhan sekin tyypillinen esimerkki perinteisestä miesten ammatista.

Tavanomainen strategia maskuliinisuuden ylläpitoon on peittää se sukupuolineutraaliuteen (em., 52). Myös poliisin ammatissa tämä on nähtävissä erilaisin tavoin. Sen näkee puhetaipoina, joilla

poliisit asettavat itsensä työtilanteessa samaan asemaan ja samanlaisiksi toimijaksi sukupuolestaan riippumatta. Tehtäviä ei lähtökohtaisesti jaotella sukupuolen mukaan, vaan kaikki hoitavat kaikkia tehtäviä, vaikkakin jotkut tehtävät todellisuudessa jakautuvat sukupuolen mukaan, kuten jo aiemmin huomattiin. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoissa ja tutkimuksissa puhutaan poliisimiehestä käsittäen tällä koko ammattikunnan.

Poliisin ammatti on hyvin valtio- ja julkispainotteinen. Julkisuuteen kuuluu lain valvonta, jota poliisin työ pitkälle on. Kuitenkin myös yhteys yksityiseen on olennaisesti läsnä sen kautta, että useat työtehtävät, kuten juuri parisuhteessa tapahtuvan väkivallan kontrollointi, liittyvät ihmisten yksityiselämään. Silius väittää, että sellaiset käsitteet kuten professio, professionaalistuminen, professionalismismi ja professionaalinen tarkoittavat valtaa, hallintaa ja hierarkioita - sukupuolikäsittein siis maskuliinisuutta (em., 52). Silius olettaa tällaisen professionaalismaskuliinisen tilan vallitsevan tutkimassaan lakimiesammattikunnassa, ja helposti päädyn samankaltaiseen oletukseen myös poliisikunnassa. Naispuoliset poliisithan jatkuvasti toteavat joutuvansa olemaan aina hieman kovempia kuin miehet osoittaakseen olevansa päteviä ja kelpoja poliisin miehisiä ominaisuuksia vaativaan ammattiin. Samaan aikaan kuitenkin he muistavat mainita, etteivät pidä itseään ammattinsa yhteydessä naisina ja näin toistavat ja uusintavat käsitystä poliisin sukupuolineutraaliudesta.

Niin sanotut maskuliiniset arvot ja miesten valta määrittävät organisaatioita itsepintaisesti ilman, että niitä juurikaan kyseenalaistettaisiin (Collison – Hearn 1994, 3). Tämä tendenssi vaikuttaa nähdäkseni osaltaan myös poliisiorganisaatiossa, jossa miehiset käskyvaltasuhteet ovat kaiken perustana. On tärkeää muistaa myös, että palkkatyötä voidaan pitää maskuliinisen identiteetin pääasiallisena lähteenä, jolloin poliisiorganisaatiokin suhteutuu tähän ajatukseen organisaatioista mini-patriarkaatteina rakentaen sukupuolistuneita sosiaalisia suhteita (emt., 6).

Jokaisen poliisin joutuvan tekemään koulutusta, uraa ja maskuliinisuutta koskevan perusvalinnan, ja jokaisen on valittava jo uransa alkuvaiheessa miten suhtautua poliisiorganisaatioon. Tällä tarkoitetaan valintaa peruspoliisina pysymisen ja suuremman vallan tavoittelun välillä. Tämä on uraa koskeva perusvalinta, mutta siihen liittyy muutakin, nimittäin miehenä olemisen tapoja ja maskuliinisuuden toteuttamista. (Honkonen 1999, 169.) Radikaalifeministinen tutkimus toteaa, että maskuliinisuus ei tarkoita vain miespuolisille yksilöille ominaisia luonteenpiirteitä, vaan että se on sosiaalinen ilmiö ja arvojärjestelmä, jonka myös naiset voivat ottaa haltuunsa. Naisten ei kuitenkaan ole mahdollista olla maskuliinisia siinä mielessä, että heillä olisi vain miehille sallittuja oikeuksia ja hyötyjä. Sen sijaan naiset voivat vaalia maskuliinisuuden käsityksiä ja arvoja. (Thompson 2001, 46.)

Tähän näkemykseen peilaten naispuolisten maskuliinisuuden toteuttamista voisi nähdä sen olevan edes jollain tavalla mahdollista.

Puhetapa, jossa poliisin ammatti nähdään täynnä maskuliinisuuden vaatimuksia, on ymmärrettävä. En siltikään voi olla unohtamatta, että noin 30 prosenttia poliiseista on naisia, ja olla miettimättä heidän sijoittumistaan tässä pohdinnassa. Harriet Silius toteaa tutkimuksessaan naisjuristeista naisten olevan itsemäärittelyn edessä (Silius 1995, 53). Samalla tavalla jokainen naispuolinen poliisi joutuu määrittelemään suhteensa ammattikuntansa maskuliinisuuteen. Omaan tutkimusaiheeseeni näen tämän myös liittyvän oleellisesti siksikin, että sukupuolistuneisuus on syvästi läsnä parisuhdeväkivallassa myös poliisin näkökulmasta, ei ainoastaan uhri-tekijä-linjalla. Naispuoliseen poliisiin suhtaudutaan eri tavalla ylipäätään, mutta väittäisin, että parisuhdeväkivaltatilanteissa ero voi olla jopa keskimääräistä suurempi. Onkin tutkittu, että kotihälytyksissä naispuolinen poliisi asemoituu varsinkin miesasiakkaiden silmissä ennemmin naiseksi kuin poliisiksi (Laapio 2005, 120).

P5: --- mutta en mä tiedä tollasessa tilanteessa, et joku tulee kertoon mulle et häntä on hakattu tai kotikeikalla näen sen. Ehkä se tilanne tulee helpommaks, että sen naisen on helpompi kertoa mulle.

P3: Mulle on joskus sanonu naispuoliset siellä kotikeikalla, että tosi kiva että tuli nainen, mutta mulle on tullu myös tilanteita et siellä on esimerkiks lapsia.

M: Mmm.

P3: Niin se nainen raivostuu siitä että sinne tulee paikalle nainen, koska se kokee ilmeisesti mut enemmän uhkaks niin kun itsellensä, et tänne tulee joku muu niin sanotusti äitihahmo, puuttuu siihen sen perheen sisäiseen dynamiikkaan.

M: Mmm.

P3: Sillä lailla sillä lailla se ehkä tulee just esille.

Tämä haastattelemanı naispuolinen poliisi puhui siitä, että hän yrittää aina parisuhdeväkivaltatilanteeseen mennessään olla samalla viivalla miespuolisen kollegansa kanssa, mutta usein pahoinpidelty nainen joko turvautuu häneen nimenomaan naisena tai vaihtoehtoisesti häntä ei pidetä yhtä neutraalina toimijana kuin mieskollegaansa.

P3: Se on paha naiskonstaapelina siihen sitten mennä miehille puhumaan jotain, niin se menee usein siihen se roolijako, että mieskonstaapelit juttelee miehen kanssa ja naiskonstaapelit naisen kanssa. Ja tulee vähän niinku se sosiaali-ihminen siihen mukaan että se on, se vaan täytyy ottaa huomioon tää sukupuolihommakin. Se siinä on vähän vaikeeta, kun täytyy sumplia nää, mutta ei niinku muuten.

Tämä naispuolinen poliisi on haastattelussa aiemmin sanonut, ettei missään nimessä halua olla parisuhdeväkivaltatilanteissa ”se sossutäti”, vaan nimenomaan poliisi. Kuitenkin usein käy niin, että hän joutuu ainakin puolittain ottamaan ”feminiinisemmän” roolin tilanteessa, jossa miespuolinen

poliisi saa pitäytyä poliisin ”maskuliinisessa” roolissa. Sukupuoliominaisuuksilla voidaan selittää parisuhdeväkivaltatilanteen selvittelyn etenemistä hyvinkin yksioikoisesti toteamalla esimerkiksi, että naiset eivät kestä poliisityön traumaattisuutta miesten lailla. Naisilla saatetaan sanoa olevan puolestaan muita arvokkaita ominaisuuksia käytettäväksi näissä tilanteissa, kuten sensitiivisyys väkivaltaisen miehen rauhoittelussa tai kontaktin ottamisessa lapsiin. (Laapio 2005, 212.)

Näen kummassakin ylempänä esittämässäni esimerkissä yhteyden havaintoihin siitä, että poliisina oleminen on maskuliinisuuden toteuttamista. Niin miespuoliset poliisit, ”asiakkaat” kuin välillä jopa naispuoliset poliisit itse, uusintavat tätä mallia. Mielestäni se ei ole pelkästään huono asia, onhan hyvä, että pahoinpidellyllä naisella on mahdollisesti helpompi lähestymisen kohde naispuolisessa poliisissa. Ensisijaisesti kuitenkin tällaista tapaa pitäisi mielestäni purkaa. Kuten jo yllä mainitsenkin, haastattelemiä naispuoliset poliisit myös itse sanovat haluavansa päästä eroon tästä ”leimasta” ja olla ennen kaikkea poliiseja, joiksi ovat halunneet kouluttautua. Oli mielenkiintoista huomata, että poliisissakin ovat jollain asteella eriytyneet naisten ja miesten tehtävät, ja naisten tehtäviksi yksilöityy nimenomaan hoivaa ja erityistä empaattisuutta, juuri ”perinteisiä” feminiinisiä ominaisuuksia vaativat tapaukset.

P5: No me aina purnataan täällä naiskonstaapeleitten kesken kyllä sitä, että jos tutkintaan tulee joku raiskaus tai lapsen hyväksikäyttö tai tällainen, niin melkein sitä niinku suoraan tyrkytetään naisille. Ja monesti me kyllä sitten sanotaan että ei, että nyt joku muukin hoitaa.

Harriet Silius jakaa naisammattilaisten suhtautumismahdollisuudet maskuliinisuuteen kolmeen eri tapaan. Ne ovat kaikki esitetty puhtaina malliesimerkkeinä, mutta yleensä käytetään erilaisia tapoja eri tilanteissa eikä mikään tapa esiinny sellaisenaan. Teoreettisena järkeilynä nämä Siliuksen puhtaaksiviljellyiksi tavoiksi kutsumat strategiat ovat kuitenkin oikeutettuja tutkijan ymmärtämiseksi, vaikkakin Silius myöntää menettelyn olevan luonteeltaan epäfeministinen. Silius kutsuu näitä tapoja omaksumiseksi, välttämiseksi ja hylkäämiseksi. (Silius 1995, 53.) Löydän myös yllä lainaamistani haastattelunpätkistä näitä strategioita. Yhdessä sitaatissa haastateltava poliisi hylkää tässä tilanteessa ammattinsa maskuliinisuuden ja myöntyy ”naisen osaan” maskuliinisessa ammatissa: *”Niin se menee usein siihen se roolijako, että mieskonstaapelit juttelee miehen kanssa ja naiskonstaapelit naisen kanssa ja tulee vähän niinku se sosiaali-ihminen siihen mukaan. Että se on, se vaan täytyy ottaa huomioon tää sukupuolihommakin”*.

Toisessa haastattelusitaatissa sama poliisi puolestaan omaksuu maskuliinisen asenteen olemalla tiukka ja suostumatta tiettyyn työtehtävään vain sukupuolensa vuoksi: *”--- tai tällainen, niin melkein sitä niinku suoraan tyrkytetään naisille. Ja monesti kyllä sitten sanotaan, että ei, että nyt*

joku muukin hoitaa”. Maskuliinisuuden välttäminen näkyy puolestaan esimerkiksi sitaatissa, jossa naispuolinen poliisi puhuu tilanteista, joissa miespuolisten kollegojen suhtautumistavat eivät aina välttämättä ole hänen mielestään niitä parhaita: ”--- mutta kyllä mä tietenkin omalta osaltani yritän aina avata ainakin kollegoiden keskuudessa, jos mä huomaan, että on joku asia, jota ne ei oo miehenä miettiny loppuun asti, niin tuoda se naisnäkökulma”. Nämä kaikki ovat toki vain yksittäisiä esimerkkejä ja eri strategioita esiintyy samoillakin poliiseilla eri tilanteissa. Aineistossani on vain kaksi naispuolista poliisia, enkä siksi voi tehdä määrällisiä yleistyksiä. Teoreettisella tasolla voin kuitenkin sanoa, että naispuoliset poliisit nostivat esille sukupuolensa tuomat haasteet, kun taas miespuolisten poliisien puheessa sukupuoli ei tullut esiin millään tavalla.

Ammattikäytäntöjen ohella myös urakäytäntö on sukupuolittunut. Tämän tutkielman tarkoitus ei ole pohtia haastattelemieni poliisien uria, ja siksi en lähdekään analysoimaan nais- ja miespoliisien mahdollisesti erilaisia uranäkymiä. Kuitenkin haluan pohtia Siliuksen esittelemien erilaisten uratyyppeidenkin kautta naispuolisten poliisien suhdetta maskuliiniseen ammattiinsa. Anna Wahl (tässä: Silius 1995, 56–57) kuvaa neljää erilaista uratyppiä. Ne ovat perinteellinen (maskuliininen) ura, ura itsensä kehittämisenä (feminiininen ura) ura kielteisenä asiana sekä ura, joka käsitetään sekä kielteisine että myönteisine puolineen. Ensimmäisen tyypin edustajat hyväksyvät maskuliinisen uran, mitä se sitten tarkoittakaan omassa ammatissaan, toisen tyypin edustajat puolestaan painottavat etenemisen sisältönä uuden oppimista ja uudistumista kaiken aikaa. Kolmannen tyypin edustajat kieltävät vallitsevat arvostukset ”hienosta” työstä ja ottavat näin etäisyyttä maskuliiniseen uraan. Neljäs tapa puolestaan on ottaa etäisyyttä uran ja etenemisen kielteisiksi koetuista piirteistä ja hyväksyä myönteiset puolet.

Kuten Siliuskin toteaa tutkimiansa naisjuristien kohdalla, on naispuolisten poliisien kohdalla havaittavissa samanlaisia tapoja. Haastattelemistani naispuolisista poliiseista näkee, että samalla kun he hyväksyvät maskuliinisen uran, he toteuttavat myös feminiinistä uraa.

P3: No jos sitä rupee niinku enemmän miettimään, niin onhan se ihan tosi järkyttävää. Mutta se on taas kyllä ikävä tosiasia, että siinä tilanteessa kun sä oot, niin sä oot taas kyllä aikamoinen byrokraatti siinä, et siinä ei kauheesti ruveta sitten niinku miettimään ja analysoimaan.

Yhtäältä he toteavat olevansa yhtä byrokraatteja kuin miespuoliset kollegansa ja tekevänsä työnsä samalla tavalla. Oman sukupuolen yhtäläistä pätevyyttä korostetaan paljon, ehkä juuri sen verran liikaa, että sen huomaa ja joutuu miettimään, onko se oikeastaan tarpeen ja jos on, niin miksi. Tässä kenties parhaiten näkyy jo aiemmin esittämäni kysymyksen langettama varjo: Miten naispuolinen poliisi voisi toteuttaa erilaisia tapoja olla mies? Olihan jo kysymyksen esittämisvaiheessa selvää,

ettei se ole mahdollista. Erilaisten maskuliinisuuksien toteuttamisen tapojen pohtiminen tai etsiminen sen sijaan lienee edes osittain relevantimpaa, ja vastauskin löytyy naispuolisten poliisien haastatteluista. Maskuliinisuutta toteutetaan häivyttämällä oma feminiinisyys tilanteissa, joissa sen katsotaan olevan haitaksi. Näennäisen sukupuolineutraaliuden ylläpito on naispuolisten poliisien ”ase” miehissä ammatissaan.

Toisaalta, kuten sanottua, feminiinisen uran erityispiirteiden painottamistakin esiintyy, kun naispuoliset poliisit ajoittain yrittävät sanoutua irti miespuolisten kollegoidensa työtavoista esimerkiksi arvioimalla työnsä sosiaalisia aspekteja, pyrkimällä pitämään työilmapiiriä hyvänä tai jopa kun he pitävät omia toimintatapojaan parempina sukupuolensa takia.

P3: Öö noo, ehkä emmä tiiä oonks mä pettyny, mutta mun mielestä tässä niin kun poliisin organisaatiossa on aika paljon parantamisen varaa. Eli tää on aika hierarkkinen organisaatio ja täällä semmoset niinku vanhat semmoset luutuneet asenteet, käskyvaltasuhteet ja tommoset menee mun mielestä niin kun semmosen järkevän toiminnan edelle.

P5: --- ei mua häitää silleen, että kun mä tiedän, että kyllä mä nyt paremmin sen tilanteen saan hoidettua, kun sitten joku *tollanen* (imitoi miestä) kun ne välillä on semmosia, että ei ne oikeen sitten niin.

Mielestäni näiden kahden ensimmäisen uratyypin esiintyminen rinnakkain samoillakin poliiseilla ei ole ristiriitaista, enkä edes näe, että mikään uratyyppejä esiintyisi puhtaana kenelläkään. Tällainen suhtautuminen työhön ja uraan on haastattelemilleni naispoliiseille ominaisinta ja se on heidän puheessaan eniten läsnä. Kenties sitä voisi kuvata Harriet Siliuksen tekemän jaottelun mukaan neljäntenä uratyypinä eli uran käsittämisenä niin huonoine kuin hyvinekin puolineen. Itse näen sen mieluiten kahden ensimmäisen tyypin yhdistelmänä, ja tilanteen mukaan joko hyväksytään maskuliininen ura tai ilmaistaan feminiinistä uraa.

Naispuolisten poliisien puheesta voi myös löytää viitteitä Siliuksen kolmannesta uratyypistä. Ura kielteisenä asiana kuulostaa omiin korviini hiukan negatiivisemmalta, kun mitä se todellisuudessa tarkoittaakaan, mutta kuitenkin poliisin työtä pidetään myös aivan tavallisena työnä.

M: No onks tää vastannu sun odotuksia sitte?

P3: Joo, kyllä tää on vastannu, mutta tietenkin siinä vaiheessa kun ihmiset menee tonne poliisikouluun, niin ne varmaan kuvittelee, että tää on jotenki niinku erikoisempaakin työtä.

Haastattelemani poliisit sanovat, että heille poliisintyö on ammatti siinä missä kelle tahansa omaa työtään tekeväille. He ovat hakeutuneet alalle kuka mistäkin syystä, mutta työn turha romantisointi on kaikonnut viimeistään opiskelun päätyttyä. Poliisit korostavat, että paperitöitä on heidänkin

työssään loppumattomiin, kiire painaa päälle eikä yhteen tehtävään ole aikaa tai resursseja paneutua niin paljon kuin haluja tai tarvetta olisi. Tästä turhautumisesta puhun lisää myöhemmin tässä luvussa.

Mies- ja naispuolisten poliisien tunteiden ja työn yhdistämisen eroja kuvaa myös pohjoismaisessa naistutkimuksessa kehitelty vastuu- tai hoivarationaliteetin käsite. Vastuurationalisesti toimiva ihminen ottaa huomioon, miten hänen toimintansa vaikuttaa toisiin ihmisiin ja sen keskiössä ovat toisten ihmisten tarpeet, kun taas perinteisesti professionaalinen toiminta on vaatinut tästä poikkeavaa, teknistä, maskuliinista rationaliteettia. Professionaalinen työ on tavallisista ammateista poikkeava kutsumustyö, joka vaatii ammattitaitoa, teknistä pätevyyttä, yhteisesti sovittuja menetelmiä ja yhtenäistä kohtelua ulkonaisesti samanlaisissa tilanteissa. Professionaalista rationaliteettia noudattavan odotetaan työskentelevän suurten linjojen mukaan, yhteiseksi hyväksi. Se itse määrittelee, ketä palvelee ja mikä on muille hyväksi asettuen näin tavallisten ihmisten yläpuolelle. Professionaaliseen uraan sitoudutaan eri tavalla kuin ”tavalliseen” työhön ja siinä ammatillinen käytäntö on irrallista muusta elämästä ja yksityisestä. (Silius 1995, 57–58.)

Tällekin teorialle löydän kaikupohjaa haastatteluistani. Poliisin ammattia on helppo pitää monilta osin professionaalisenä. Miespuoliset poliisit ovat ”luonnostaan” maskuliinisuutta toteuttavan professionaalisia. Naisten asema on väistämättä se, että koska heidän ajatellaan toimivan vastuurationalisesti omassa elämässään, nähdään tuon hoivavietin kulkeutuvan yksityiselämästä myös professionaalista diskurssia noudattavassa ammatissa toimivien naisten työhön. Tätä kautta näen siis selkeästi syyn siihenkin, miksi samassakin asemassa toimivien poliisien kesken hoivaa vaativat työtehtävät ajautuvat (tai ajetaan) naisille ja miksi poliisin sukupuoli helposti muodostuu parisuhdeväkivaltatilanteiden selvittelyssä roolien määrääväksi tekijäksi. Koska naisella nähdään olevan ”luonnostaan” hoivarationalisia ominaisuuksia, esimerkiksi kykyä empatiaan ja yksilölliseen kohteluun, heidän tehtäväkseen tulee hoitaa työtehtävissä sitä puolta vaativa osuus.

Palatakseni luvun alussa esittämäni ajatukseen poliisien tunteellisuudesta tai tunteettomuudesta, voi parisuhdeväkivallan kohtaamisen sanoa muuttaneen poliisin ajatuksia työn kautta ainakin jollakin tavalla. Tässäkin yhteydessä voi ottaa esille tutkimuksissa (ks. esim. Honkonen 1999) esille tulleen seikan poliisin identiteetin muotoutumisesta jo opiskeluaajoista alkaen ja jatkuen ammattiin siirryttäessä. Toki muutkin ammatit määrittelevät ihmisen identiteettiä, mutta poliisille ammatin merkitys on kenties tavanomaista suurempi (Honkonen 1999, 118).

Sivusin jo aiemmin tässä kappaleessa ajatusta siitä, että valtiota voi katsoa eri suunnista. Julkista ja

yksityistä koskeva puhe voi tulla eri valikoimista. Kansalaisten toimesta tapahtunut yksityisten ja ruumiillisten asioiden politisointi, esimerkiksi juuri parisuhdeväkivallan muuttuminen julkisen intressin kohteeksi, on katsomista asiaa yhdestä suunnasta. Toisesta suunnasta katsottuna myös julkisia tai lähtökohtaisesti poliittisia asioita voi ”yksityistää”. Tässä kappaleessa käsittelemieni seikkojen kohdalla näen juuri tällaisen suhteen. Käsitän maskuliinisuuden patriarkaalisen yhteiskunnan olennaisena osana. Professiot ja niiden välille rakentuvat hierarkiat ovat maskuliinisessa ajattelussa tärkeitä ja niitä myös käytetään vallan ja sukupuolen rakentamisessa. (Keränen 1995, 205.) Lisäksi poliisin ammatissa maskuliinisuus on osa koko ammattikulttuuria ja juuri tuo ammattikulttuuri on poliisissa erityisen voimakas yksilöiden määrittäjä.

Yksityisyyteen kuuluvien tunteiden kohdatessa tämä yhtälö saa merkityksen, jota tässä selitän. Suhteessa uraan yksityinen kutistuu vähäpätöiseksi rutiiniksi ja mitä professionaalisempi ammatti on kyseessä, sitä vähemmän yksityinen merkitsee. Kun kyseessä on professionaalisisessa ammatissa toimiva nainen, mainitsemani seikat kärjistyvät: Yksityisyyteen katsottavien asioiden vähättely on huomattavampaa ja samalla myös yritetään tehdä pesäeroa lähellä yksityistä toimiviin (nais)aloihin, esimerkiksi hoiva-alaan. Yksityisen läsnäolo koetetaan tehdä näkymättömämmäksi, sillä edelleen elää vahvana ajatus siitä, että julkisen alueen asiat ovat tärkeämpiä. Miesten katsotaan pystyvän toimimaan sillä alueella naisia paremmin ja siksi maskuliinisessa ammatissa toimivat naiset tekevät usein parhaansa ollakseen mahdollisimman lähellä tuota ihannetta.

4.3. Voimattomuuden turhauttamat

Suvi Keskinen väittää väkivaltaisissa avioliitoissa eläneiden naisten omaelämäkertoihin perustustuvassa tutkimuksessaan, että poliisit ovat usein turhautuneita, koska pahoinpidellyt naiset eivät ole valmiita eroamaan miehistään tai nostamaan syytettä heitä vastaan. Keskinen näkemyksen mukaan poliisit pitävät sellaisia tekemiään toimenpiteitä turhina, jotka eivät johda tilanteen selviämiseen välittömästi (Keskinen 1996, 42). Haastattelemieni poliisien puheesta löytyi samanlaisia tunteita. Jokainen haastatteleman poliisi puhui suhteellisen paljon, esimerkkejä esittäen, kuinka turhauttavaa ja rasittavaa on hoitaa pahoinpidellyn naisen asioita, tehdä kuulustelut ja laittaa tapaus syyttäjälle eteenpäin, kun jo oletusarvoisesti tietää, että ennemmin tai myöhemmin nainen haluaa perua koko jutun.

P1: Ja se on juuri tommosta soutaa huopaa meininkiä yleensä.

M: No ärsyttääks sua semmonen?

P1: Ärsyttää, mua ärsyttää se sen takia, että kun ne raukat ei tajua ne ei tajua lähteä siitä suhteesta meneen. Ja kun sen tietää minkälainen turha työ sulla periaatteessa on, kun sä meet keikkapaikalle, teet siitä rikosilmoituksen, sekään ei oo mikään ihan niin kun minuutin homma.

M: [mmm]

P1: [ei] se nyt kauheesti vaadi, mutta kuitenkin.

M: Nii.

P1: Ja kun sä tiät jo selvänä, sen näät sen, että aamulla se muija soittaa tänne ja sanoo ettei hän halua mitään.

M: Mmm no miltä se, miltä susta tuntuu sellanen tilanne, että sä tiedät, että sitä on vaikka pahastikin hakattu, mutta se ei halua kuitenkaan tehdä tai että se ei kuitenkaan johda mihinkään. Minkälaisia tuntemuksia sellanen sussa herättää poliisina?

P3: No jos sitä rupee niinku enemmän miettimään, niin onhan se ihan tosi järkyttävää mutta se on taas kyllä ikävä tosiasia, että siinä tilanteessa, kun sä oot, niin sä oot taas kyllä aikamoinen byrokraatti. Siinä ei kauheesti ruveta sitten niinku miettimään ja analysoimaan, että et joskus niin kun, joskus tulee myös semmonen turhautuminen, että mitä se hyödyttää, että me tehään yhtään mitään ilmoituksia. Koska se tyyppillinen asetelma on just se, että ne vetää viinaa seuraavana iltana ja kumpikin ku rakastavaiset ja toisena iltana vedetään taas turpaan.

P4: Sit on ihan tosissaan panostettu siihen ja tavallaan pakotettu se nainen tai nainen ja lapset pois sieltä.

M: Mmm.

P4: Ja on hoidettu sinne ensi- ja turvakotiin ja sitte on ruvettu tossa Paussin kanssa miettiin, että miten saatais niille tukiasuntoa ja näin ja panostettu oikeestaan enemmän ihan niinku voi edes vaatia periaatteessa. Siis ihan tosissaan yritetty ja sit se näyttää hyvältä ja kuuluu kolme kuukautta ja palataan sinne samaan asuntoon, se nainen on palannu sinne.

Keskinen näkee tämänkaltaisen ajattelun kyvyttömyytenä ymmärtää väkivaltaa kokenutta. En kuitenkaan usko näin olevan, ainakaan pelkästään. Toki ulkopuolisen voi olla vaikea ymmärtää tilannetta, joka on saattanut jatkua jo vuosikausia. Keskinen näkee tämän huolestuttavana siksi, että poliisi ei tällaisella asenteella tue pahoinpideltyä naista, joka nimenomaan tarvitsisi tukea päästäkseen eroon väkivallasta ja väkivaltaisesta suhteesta (Em., 42). Historiallisesti oikeusjärjestelmän eri toimijat, kuten poliisit, eivät ole ajaneet parisuhdeväkivaltatapauksia eteenpäin ja tällaiset tapaukset ovat edustaneet olemassa olevan tapakulttuurin muotoa, pahoinpitelijän ja hänen kohteensa edustaessa olemassa olevaa sosiaalista normistoa ja yhteiskunnallisten asemien hierarkiaa. (Ferrero 1993, 165.)

Oikeuslaitoksen toiminta nähdään poliisien keskuudessa kuitenkin yhtä turhauttavana kuin naisten tekemä syytteiden peruminen, ja mielestäni se onkin enemmän puimisen arvoista kuin poliisin ymmärtämättömyys. Haastattelemieni poliisien puheesta, niin kyynistä kuin se ajoittain pahoinpideltyjen naisten suhteen onkin, voi kuitenkin löytää haluja auttaa. Keinotkin ovat vuosien saatossa parantuneet, mutta eivät ilmeisestikään tarpeeksi. Lienee kärjistettyä, mutta jos pahoinpideltyjen ei itse tarvitsisi miettiä rikosilmoituksen tekemistä tai tekemättä jättämistä, eikö se vähentäisi poliisin turhautumista sekä pahoinpideltyjen pelkoa siitä, mitä tapahtuu, jos hän syyttää pahoinpitelijäänsä väkivallasta? Parisuhdeväkivaltasyytteiden saaminen läpi syyteharkinnasta on

yhäkin kohtuullisen vaikeaa. Jopa poliisiaineistostani käy ilmi se, että järjestelmä ei ole paras mahdollinen. Mielestäni poliisit, jotka sen kanssa päivittäin joutuvat tekemisiin ja tuntevat sen käytännöt, ovat sen parhaita arvioijia ja osaavat osoittaa sen ongelmakohdat.

P1: Mutta sit taas niinku puhuttiin edellä niin syyttäjä voi tehdä siitä syyttämättäjättämispäätöksen mikäli niin haluaa. Ehkä se voisi olla ihan hyvä, että ne (pahoinpidellyt) ei pystyisi niin helposti niitä peruun.

M: Niin.

P1: Niitä ilmoituksiaan, koska siinä käy liian usein niin, että ne peruu ja tekijä ei saa sitten mitään rangaistusta eikä mitään. Ehkä se voisi vähän pelottaa tai opettaa niitä tekijöitä.

M: Onks sulla itellä joku näppituntuma että kuinka moni tapauksista jää niin kun kokonaan ---

P1: Ei, ei oo kuvaa, mutta sanosin, että siis valtaosa.

M: Joo.

P1: Hyvin, hyvin paljon.

M: Semmosen voisinkin kysyä liittyen tohon, kun mä kysyin, että miten niin kun tää poliisiyö on vastannu sitä mitä sä aattelit ennen kun susta tuli poliisi. Niin semmonen tuli mieleen et ooksä johonki pettyny?

P1: No en oo oikeestaan pettyny kyllä yhtään mihinkään, että kaikissa laitoksissa kaikissa töissä on tietysti haittapuolensa, ei ei jokainen päivä ei voi antaa niin kun täydellistä oloa, mutta en oo oikeestaan kyllä pettyny juurikaan mihinkään. Ainoa mihinkä mä oon pettyny, on oikeuslaitoksen toiminta Suomessa. Eli se mitä poliisi tekee, ni oikeuslaitos pilaa sillä, että se ei anna tuomioita, tulee syyttämättäjättämispäätöksiä ja ---

P2: Elikä papereita syntyy joka keissistä ni satakaksyt sivuu, kymmenen sivuu, jonka jälkeen siihen tehtiin kuitenkin syyttämättäjättämispäätös.

Suvi Keskinen toteaa tutkimuksessaan, että viranomaiskäytäntöjen ja pahoinpidellyn naisen kokema ristiriitaisten vastuiden törmäminen on usein toistuessaan todella kuluttavaa. Nainen kokee olevansa vastuussa niin miehestään kuin mahdollisista lapsistaankin ja päätösten tekeminen heidän välillään tuo syyllisyyttä, oli valinta mikä tahansa. (Keskinen 1996, 43.) Jos tällaisia tilanteita ei syntyisi, vaan kroonisesti väkivaltainen mies olisi automaattisesti poliisin vastuulla, olisi muun perheen eheytyminen alku nopeampi. Ei välttämättä kivuttomampi, mutta ainakin yksi syyllisyyden taakka olisi pois sen harteilta, kelle se ei kuulu.

Kaikki haastattelemi poliisit pitävät kaikesta huolimatta parhaana asiana työssään sitä, että saavat auttaa ihmisiä ja mainitsevat sen syyksi poliisikouluun hakeutumiseen.

M: No mikä tota niin on sitten sun mielestä ollu tässä poliisintyössä parasta?

P2: Kyllä kai sitä kun viitta harteilla sillon piiskassa mentiin paikasta toiseen ja annettiin akuuttiin hätään apua, niin kyllä sitä varmaan joskus jotain onnistu tekemäänkin.

M: No mistä sä pidät poliisin työssä tai ylipäätään mistä sä pidät eniten?

P3: Ihmisten kanssa olemisesta.

M: Mmm,

P3: Siitä että tapaa kaikenlaisia ihmisiä ja joskus voi, hyvin pienissä asioissa, mutta voi jollekin olla avuksi.

M: Minkä takia sä tykkäät just niistä (*kotikeikoista*)?

P1: Juuri sen takia mitä äsken puhuin, et niissä on se aina se vaihtelevuus ja ikinä ei tiedä mitä siellä on vastassa. Ja toisaalta se on jollain tavalla, kun on vähänkin utelias, niin mielenkiintosta päästä toisten elämään sisälle ja nähdä mitä siellä tapahtuu ja miten asiat on ja vähän eläytyä siihen tilanteeseen. Ja jos vaan pystyy oleen jollain tavalla avuksi, niin sehän on hieno juttu.

Toisaalta juuri auttamisen ”vaikeus”, mahdottomuus tehdä jokaisesta tapauksesta sydämen asia, on myös turhautumisen kohde. Kuten jo aiemmin sanoin, Suvi Keskinen toteaa tutkimuksessaan, että poliisit ovat kyvyttömiä ymmärtämään pahoinpideltyä naista, ja että naisen yrittäessä päästä miehestään eroon hän tarvitsisi apua, mutta poliisista ei välttämättä ole auttajaksi, sillä heiltä puuttuu keinoja ja haluja (Keskinen 1996, 42). Haastatteluistani kuitenkin käy mielestäni ilmi enemmänkin juuri keinojen puuttuminen, ei niinkään halujen tai ymmärryksen. Olisi tarpeellista miettiä, mikä yhteiskunnan rooli on tässä tilanteessa, olisiko kenties tarpeen muuttaa toimintatapoja, ennemminkin kuin osoittaa sormella joko miehensä luo palaavaa naista tai poliisia, joka ei ole saanut aikaan lopullista ratkaisua.

M: Miltä se susta tuntuu, että ku sä et sit kuitenkaan itte voi periaatteessa tehdä sitte mitään?

P1: No ei se nyt mun yöuniin tuu, koska jos joka keikalta ottais niin henkilökohtaisesti tommost asiat niin eihän siitä tulis yksinkertaisesti yhtään mitään, mutta se on niin kun sääliä, sääliä katella sitä menoo ja tietysti tuntee vähän sääliä sitä ihmistä kohtaan, kun tietää ettei noi eroasiat oo niin helppoja, että siitä vaan lähdetään.

P4: Mutta kyllä mä ainakin yritän joka kerta, kun mä nään siinä on jonkinlainen potentiaali, että se ihminen vois tajuta, että se ei oo oikein että sitä hakataan.

M: Mmm

P4: Niin kyllä mä yritän aina sen tuoda niin kun esille, että asialle pitää tehdä jotain ja poliisi voi olla tässä avuks omalla tavallaan.

P3: Mä koen aina olevani epäonnistunu semmosissa tilanteissa, mä tiedän, että se on aivan musta riippumatonta, mutta mut jos esimerkiksi jotain naista on pahoinpidelty kotona --- mä koen sen tärkeeks, että sen naisen sais jotenkin jaloilleen ja sais semmosen itsetunnon, et se pääsis siitä eteenpäin ja se ei jatkuis. Niin mä koen aina olevani kauheen mitätön ja voimaton ja epäonnistunu sillon, kun mä sanon, et sun pitäis ottaa apua tai sun pitäis päästä eroon tosta miehestä tai jotain muuta. Niin sitten se sanoo, että ei mitään, et kun toi Veikko on nyt niin rakas ja tälleen näin, niin siinä tuntee kauheeta sellasta voimattomuutta.

M: Mmm.

P3: Siis kyllä mä koen epäonnistumista, vaikka mä tiedän, että mun käynti niiden ihmisten elämässä semmonen pieni kuikkaus johonki niiden olohuoneeseen, niin se on niin pieni et enhän mä voi siinä vaikuttaa. Mut sitä niinku haluais et ois siinä semmonen niinku väliintulija.

Turhautuneisuus omien resurssien ja auttamiskeinojen puutteellisuudesta ilmenee poliisin puheessa suoraan sanomisen lisäksi myös implisiittisesti. Se on itse asiassa yksi haastatteluista itsestään esiin

nousseista pääteemoista. Näen, että tämänkaltaisen turhautuneisuus nousee poliisin tuntemasta jonkinlaisesta vastuusta pahoinpidelystä naisesta, ja nimenomaan siitä, ettei hän tunne kykenevänsä tämän vastuun täyttämiseen. Hän tietää, että hänet on kutsuttu paikalle tekemään jotain sille, että pahoinpidellyn helvetti loppuisi, mutta hänellä ei ole siihen työkaluja, ja tämä on hänestä itsestään riippumatonta. Pahoinpidelty ei omassa maailmassaan tätä välttämättä ymmärrä, ja sekin turhauttaa poliisia. Haastattelemiani poliiseja häiritsee, että pahoinpidelty luulevat, että kyse olisi poliisin haluttomuudesta auttaa. Jo opiskeluvaiheessa poliisin on opittava asiakkaan kunnioitusta ja sitä, missä menee sen raja, mihin poliisilla on moraalinen oikeus puuttua. Poliisilaissa asetetaan ihanteeksi asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioitus ja ensisijaisesti poliisi pyrkii neuvomaan tai kehottamaan kansalaisia. (Ellonen et al. 2000, 117.)

P5: Mutta sitten eniten, jos mä kehtaan muotisanaa käyttää nyt tässä vaiheessa, niin eniten ottaa päähän tää tämmönen resurssipula, tai tää tämmönen niin kun pakkotahtisuus --- sen niinku huomaa joka päivä, että kun ei ehdi sitten kauheesti paneutuun aina, kun tulee uutta juttua koko ajan ja kasa pöydällä niin kun välillä isompi ja välillä pienempi, mutta ei sitä niinku koskaan puhtaaksi saa sitä pöytää, että aina on jotain kesken.

Politiikan tutkimuksen kannalta poliisin resurssipula ja sitä kautta aiheutuvat ongelmat ovat tärkeä kysymys. Ongelmallista ei ole siis pelkästään kansalaisille aiheutuva ”harmi” esimerkiksi sen johdosta, että oman tapauksen käsittely viivästyy tai hidastuu, vaan kyse on myös viraston toimivuudesta ja mielikuvista, joita siitä syntyy. Sitä, että kansalaisille välittyy kuva hyvin toimivasta viranomaisesta, pidetään tärkeänä ja demokraattisen yhteiskunnan peruspilarina. On syytä pohtia millaisia vaikutuksia sillä on demokratiaan, jos yksittäinen kansalainen kokee, että hänen ei joko kannata viedä asiaansa eteenpäin tai ettei hän uskalla tehdä sitä.

Näen poliisien turhautumisessa ja sen taustoissa asioita, jotka vaatisivat muutosta. Vaikka aineistoni käsittääkin vain muutaman poliisin, uskoisin tuon turhautumisen olevan osoitus yleisimminkin poliisien tunnoista. Poliitiikan toimijoista näkisin tämän koskettavan eritoten päätöksentekijöitä, joiden käsissä on valta vaikuttaa esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluihin suunnattaviin resursseihin. Niitä tulisi kehittää suuntaan, jossa väkivallan kohteen ei olisi välttämätöntä olla missään tekemisissä pahoinpitelijänsä kanssa lähdettyään yhteisestä kodista. Sovittelun ei tulisi olla säännönmukaisesti ensisijainen keino tilanteeseen ja olisi huomattava, että eritoten eroon päädyttäessä väkivallan uhka on suurimmillaan. (Ks. esim. Nyqvist 2001, 230–231.) Myös lainsäädännön ja siihen liittyvien käytäntöjen tulisi muuttua edelleen siihen suuntaan, joka ottaa vastuun väkivallan kohteelta ja siirtää sitä yhteiskunnalle.

4.4. Pahoinpidelty poliisin silmin

Haastatteleman poliisit kuvailevat pahoinpideltyjä naisia tavoin, joista huomaan näiden säälivän heitä ja pitävän heitä hyvinkin tahdottomina toimijoina. Löydän tälle peilauspintaa Maritan Husson tutkimuksesta. Se, millaisina poliisit näkevät pahoinpidellyt naiset, vahvistaa mielestäni Husson ajatuksia. Hussohan puhuu paljon pahoinpideltyjen naisten etäännyttämisestä omasta ruumiistaan, mitä itsekin pohdin aiemmin työssäni. Tämän huomaa myös poliisien haastatteluista. Nopeasti käy ilmi, että heidän käsityksensä pahoinpidelystä naisesta poikkeaa käsityksestä ”normaalista” naisesta. ”Normaali” nainen ymmärtää arvonsa, ei anna miehen lyödä itseään ja tajuaa, ettei pahoinpitely parisuhteessa ole normaalia. ”Normaali” nainen tajuaa, jos häntä kohdellaan väärin ja osaa vaatia muutosta, osaa lähteä hakkaavan miehen luota. Pahoinpideltyjä naisia ei missään haastattelussa kuvailla näin. Pikemminkin päinvastoin, poliisien puheesta saa käsityksen, että kautta linjan parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset ovat niin alistettuja ja alistuneita kohtaloonsa, etteivät he läheskään aina osaa tai halua itse hakea apua. Jos he sitä saavat, he ovat haluttomia ottamaan sitä vastaan, koska eivät tunne olevansa sen arvoisia tai eivät usko sen auttavan kuitenkaan.

Husson teksteihin peilaten näen taustalla juuri ulkopuolisuutta omasta itsestä ja arvottomuuden tunnetta. Jo aiemmin tekstissäni mainitsin Päivi Pollarin tutkimuksen, jossa hän sanoo pahoinpidellyltä naiselta puuttuvan ihmisoikeudet. Tämä oikeastaan kuvastaa sitä ajatusta, minkä myös poliisien puheesta huomaan ilmenevän. Se ilmenee sitä kautta, että naiset tuntuvat kokevan itse, etteivät ole ihmisoikeuksien arvoisia ja kieltäytyvät syytteen tekemisestä tai pyytävät ettei syytettä miehelle tulisi. He myös palaavat kerta toisensa jälkeen pahoinpitelevän miehen luo, mikä puhuu tuon arvottomuuden tunteen puolesta. En tarkoita, että nainen itse alentaisi itsensä tilaan, jossa väkivaltainen mies saa kohdella häntä miten tahansa, vaan että väkivaltaisen parisuhteen ja kumppanin olemassaolo muuttavat naisen käsitystä itsestään. Jos ihminen, jonka pitäisi välittää eniten maailmassa, ei arvosta ja kunnioita, oma itsekunnioituskin katoaa vähitellen, eikä enää itsekään osaa vaatia itselleen mitään ”hyvää”.

Tähän viittaa siis myös se, miten pahoinpidellyt naiset, joita on poliisiasemalla kuulusteltu ja neuvottu vaikeassa tilanteessa, ovat kuitenkin samassa tilanteessa hetken kuluttua, taas pahoinpideltyinä. Husson sanoin väkivaltaan reagoidaan yrittämällä etäännyttää itsensä pois omasta ruumiistaan ja objektivoidaan oma ruumis. Oman ruumiin ja itsen rajat kyseenalaistuvat ja suhde omaan itseen voi muuttua oleellisestikin. Näen väkivaltaisen miehen luo yhä uudelleen palaamisen jonkinlaisena osoituksena tästä. Nainen ei enää koe itseään oman ruumiinsa haltijaksi ja

oikeutetuksi itse päättämään omasta ruumiistaan. Väkivallan kautta naisen ruumiista tulee pahoinpitelijän ”omaisuutta” ja tämä heijastuu myös toimintaan poliisin ja virkavallan kanssa.

P2: Jotta se ei ois semmonen kerralta valmis systeemi, että ei se niinku olis semmonen aina, että ding dong kello tulee kaheksantoista perjantaina mennään Virtasille, ding dong tarkastaan et ne tappelee. Vaan että se ois niinku, että se loppus, jotakin sille tehtäis, naisille annetaan ohje, että ei sun oo siedettävä tota.

Haastatteleman poliisit selkeästi toivovat, ettei tilanne olisi sellainen, että melkein automaationa voi odottaa pahoinpidellyn naisen palaavan pahoinpitelijänsä luo. Kukaan ei kuitenkaan tunnu osaavan mainita oma-aloitteisesti tai kysymälläkään mitään parannuskeinoa tähän. Ajatus siitä, että ”ei ne kumminkaan ota opikseen” on sitkeä. Miksi näin? Näen tähän kahdenlaisia syitä. Ensimmäkin, tällainen ajatustapa siirtyy helposti poliisilta toiselle, kenties urallaan kokeneemmilta nuoremmille ja kokemattommille. Huomasin tämän itsekin haastatteluissa, joissa vanhempi poliisi piti tällaista tendenssiä aivan tavallisena ja jokapäiväisenä. Työssään aloitteleva poliisi oppii jo lähtökohtaisesti siihen, että lopullisen helpotuksen tai pelastuksen tuominen pahoinpidellylle naiselle on toiveajattelua, sillä niin monelle tarjottu apu ei ”kelpaa”. En tällä huomiolla lainkaan väheksy sitä tosiseikkaa, että valitettavan usein aloittelevatkin poliisit saavat todeta tämän itsekin työssään. On kuitenkin huomionarvoista pohtia, onko minkäänlainen muutos asenteissa edes mahdollista, jos jo lähtökohtaisesti ajatellaan, ettei mitään muutosta voi tapahtua. Toinen syy pessimistiselle asenteelle pahoinpideltyjä naisia kohtaan on mielestäni poliisin henkilökohtaisella tunnepuolella. Varautumalla pahimpaan, siis jo ”tietämällä ennalta”, ettei heidän tekemänsä työ ole kuin pieni ensiapu, joka pahoinpitelyä seuraavan rakastavan kauden aikana unohtuu, helpottaa pettymyksessä.

P2: --- haluaisin, että ne (naiset) ymmärtäis lähtee pois suhteesta sen jälkeen, koska se kaava tiedetään, se on lyönti kukat katumus.

M: Mmm.

P2: Hetken aikaa kivaa, lyönti kukat katumus, se menee tota rataa ja se, joskus jos sää sille tielle lähet, sä lyöt kerran liian lujaa.

Käsitystä vastahankaisesta naisesta, joka ei halua miestänsä syytteeseen voi pitää kuitenkin stereotyyppisenä ja ymmärtää myös niin päin, että poliisin ennakkokäsitykset väkivallan kohteiden yhteistyöhalukkuudesta ovat myös itseään toteuttavia. Ne vaikuttavat esimerkiksi siihen, kuinka innokkaita poliisit itse ovat pidättämään väkivaltaisia puolisoita, kun kokevat sen kuitenkin turhana. (Ferrero 1993, 170.)

Sen lisäksi, että olen pohtinut sitä, miksi väkivaltaan parisuhteessa suhtaudutaan miten suhtaudutaan, pohdin myös sitä, miksi itse yllätyin poliisin empaattisuudesta. Tavallaan olin

odottanut poliiseilta enemmän tunteettomuutta ja jopa vielä etäisempää suhtautumista väkivallan ilmiöön. Osaltaan yllättyneisyyteni johtuu varmasti siitä, että haastatteluja tehdessäni tunteellisuus ei mielestäni noussut erityisesti pinnalle. Vasta haastatteluja purkaessani kiinnitin huomioni siihen, että kaikissa haastatteluissa oli puhetta myös omista tunteista ja tuntemuksista. Tutkijan on aina syytä olla tietoinen omista ennakkoluuloistaan ja lähtökohdistaan. Huomaankin itse sortuneeni stereotyyppiseen ajatteluun poliisin maskuliinisuudesta ja siitä, minä maskuliinisuutta pidetään. Olin itsekkin omaksunut kulttuurisen käsityksen maskuliinisuudesta ja siitä, että poliisit toteuttavat sitä poikkeuksetta työssään. Tämän tutkielman myötä sekä poliisit että itse harjoittamani kriittinen ajattelu saivat minut näkemään laajemmin. Poliisit toki tekevät ”vain työtään” myös parisuhdeväkivaltilanteita selvittäessään, mutta he ovat siinä mukana myös omalla persoonallisuudellaan, joka ei ole sidottu tiettyihin maskuliinisuuksiin tai feminiinisyyksiin.

Tässä luvussa poliisi on noussut esiin aktiivisena toimijana parisuhdeväkivaltilanteessa. Yksityisen ja julkisen välinen rajanveto näyttäytyy poliisin puheessa monella tavalla. Ensinnäkin se näkyy haluna tehdä ero työminän ja yksityisen minän välillä. Toiseksi, poliisi haluaa erottua selvästi yhteiskunnan edustajaksi ja poliisiksi, mutta näkee kuitenkin henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vaikuttavan tilanteen kulkuun. Kolmanneksi, aiemmin tässä tutkielmassa käsittelemäni yksityisen ja julkisen raja ja sen siirtyminen ja löyhentyminen näkyy poliisin puheessa parisuhdeväkivallasta puhumisen kautta sekä erilaisina asenteina ja tunteina. Yhtäältä poliisit toivovat helpotusta syytteiden käsittelyyn ja läpimenemiseen ja pitävät parisuhdeväkivaltaa nimenomaan yhteiskunnallisena ongelmana eivätkä koeta sysätä sitä takaisin yksityisyyteen vain puolisoiden keskinäiseksi ongelmaksi. Toisaalta kuitenkin väkivallasta puhutaan puolisojen välisinä välienselvittelyinä, joihin usein löydetään syy suhteesta itsestään tai jopa pahoinpitelyn kohteesta. Tästä kirjoitan seuraavassa luvussa.

Löysin poliisin puheesta myös erilaisia tunteita, jotka vaikuttavat tilanteen kulkuun ja myös ovat osittain sukupuolen perusteella jakautuneita. Tunteista puhuttiin paljonkin ja arvioitiin omien ominaisuuksien vaikutusta tilanteisiin. Poliisit kokivat voivansa vaikuttaa akuutin tilanteen kulkuun, mutta ei enää sen jälkeen syyteharkinnassa tai oikeusprosessissa. Kuten jo mainitsinkin, kaikkien poliisien yhteisenä piirteenä voi myös pitää halua olla poliisi ja esiintyä parisuhdeväkivaltaisissa tilanteissa nimenomaan poliisina. Naispuolisille poliiseille tunteiden kurissa pitäminen ja asettuminen nimenomaan sukupuolettomaksi toimijaksi oli miehiä tärkeämpää ja haastatteluissa he myös miehiä enemmän kokivat tarpeelliseksi painottaa omaa rooliaan poliiseina.

Totesin myös, että naispuoliset poliisit joutuvat kuitenkin kaikesta huolimatta ottamaan

sukupuolensa huomioon työskennellessään perinteisiä maskuliinisina pidettyjä ominaisuuksia vaativalla alalla. He joutuvat suhtautumaan työhönsä ja uraansa vahvemmin tullakseen otetuksi todesta ja varsinkin väkivaltaisessa tilanteessa haastattelemanai naispuoliset poliisit kokivat usein, että heitä pidettiin ensisijaisesti naisina. Näen tämän johtuvan siitä, että väkivallan tilanteissa miespuolinen poliisi näennäisesti pystyy paremmin toteuttamaan poliisin ammatin maskuliinisia vaatimuksia. Naispuoliset poliisit kuitenkin itse kokivat pystyvänsä antamaan toisilla osa-alueilla enemmän ja erilailla kuin miespuoliset kollegansa. Tässä näkyy selvästi ajatus siitä, että naisilla ja miehillä olisi jo biologisin perustein erilaisia ominaisuuksia, joita voi pitää naisellisina tai miehekkäinä (ks. esim. Laapio 2005, 122). Itse kuitenkin näen asian ennemminkin niin, että naispuoliset poliisit ovat sosiaalistuneet rooliinsa poliisin naisina. Näin ajatellen he toteuttaisivat tietyissä tilanteissa nimenomaan niitä ominaisuuksia, joita ei normaalisti ajatella miehillä olevan, koska kokevat itseltään sitä odotettavan.

Haastattelemieni poliisien kokemukset parisuhdeväkivaltatilanteissa ovat hyvin pitkälle linjassa sen kanssa, miten parisuhdeväkivalta ilmionä nähdään tavallistenkin kansalaisten keskuudessa. Sitä pidetään huono-osaisten ongelmana ja asiana, joka keskittyy vain alempiin toimeentuloluokkiin. Muunlaisia tapauksia kauhistellaan ja ne saavat julkisuutta. Turhautuminen on todellisuudessa seurausta ainakin osittain yhteiskunnallisista käytännöistä tai niiden puutteellisesta toimivuudesta, mutta senkin tiedostaen poliisit yhdistävät sen myös pahoinpidelyihin ja näkevät heidän käytöksessään ongelmia. He usein yksinkertaistavat ongelman toistumisen pahoinpideltyjen naisten yksilötason ongelmaksi, vaikka toisissa tilanteissa ymmärtävät myös oikeusjärjestelmän puutteet. Väitinkin, että poliisien tulisi jo asenteiden tasolla suhtautua pahoinpidelyihin niin, etteivät odota automaattisesti heidän palaavan väkivaltaiseen suhteeseen. Sillä on vaikutusta konkreettisestikin tilanteen kulkuun sekä siihen, että yleinen asenneilmapiiri parisuhdeväkivallan uhrien rikosoikeudellista asemaa kohtaan muuttuisi ja siten myös muuttaisi tuota asemaa. Myös väkivallan normalisoitumisen tendenssi elää vahvana poliisien puheessa, ja sitä pohdinkin seuraavassa luvussa.

5. VÄKIVALLAN KIELTÄMINEN JA ULOSSULKEMINEN

Väkivaltakeskustelussa ei voi mielestäni jättää huomiotta siihen liittyviä näkymätöntämisen tekniikoita ja väkivaltaan normalistumista, ja ne liittyvät myös edellisessä luvussa käsittelemiini tunteisiin ja asenteisiin. Tässä luvussa käsittelen normalistumiseen liittyvää teoriaa sekä peilaan sitä suhteessa aineistooni. Väkivallan kieltäminen ja ulossulkeminen on myös yhteydessä luvussa 3 käsittelemiini vallan muotoihin. Kuten useasti olen tutkielmassani todennut, poliisi on valtion instituutio ja toteuttaa säädettyjä lakeja mennessään kansalaisten koteihin väkivaltatilanteissa. Sen

lisäksi, että poliisilla on valta väkivaltaan, sillä on myös käsissään valta omalla puhetyylillään sekä näkyvillä ja näkymättömillä asenteilla vaikuttaa parisuhdeväkivaltaan niin mielipiteiden kuin sen ilmenemisen tasollakin. Poliitiikan tutkimuksen näkökulmasta tämä antaa kiintoisan lähtökohdan. Mielestäni poliisi edustaa puhetyylillään valtiota ja yhteiskuntaa. Useissa parisuhdeväkivaltatapauksissa osapuolet kohtaavat yhteiskunnan edustajista vain poliisin ja eritoten näissä tapauksissa poliisilla on suuri vastuu siinä, millaisen käsityksen kansalaiset valtion asenteista ja arvostuksista suhteessa väkivaltaan saavat.

Väkivaltaa yleisestikin, ei ainoastaan parisuhdeväkivaltaa, tutkitaan, määritellään ja pyritään ehkäisemään. Kaikki tämä on väkivallasta käytävää diskursiivista kamppailua ja jokainen väkivallan diskurssi sisältää käsityksen uhrista, syyllisestä sekä siitä mistä se johtuu ja miten siihen voidaan vaikuttaa. Diskursiivinen kamppailu tarkoittaa neuvottelua tai väittelyä siitä, kuka on oikeassa ja miten väkivallasta todella pitää puhua. Myös kulttuurituotteet, niin kirjat, elokuvat, musiikki kuin arkkitehtuurikin, ovat osaltaan edustajia kamppailussa väkivallan määrittelystä ja syistä. Eri kulttuurituotteissa väkivaltaa tarjoillaan eri tavoin, sen kyseenlaistamisesta sillä mässäilyyn. Väkiältä viihteenä leviää kaikkien saavutettaviin ja koskettaa kaikkia viimeistään näiden kulttuurituotteiden kautta. (Jokinen 2000, 49–50.)

Väkivaltaa kuvaavat kulttuurituotteet ovatkin näkyvin osa väkivallan kulttuuria. Jatkuva väkivallan näkyvillä olo ei itsessään tee kansalaisista väkivaltaisista, mutta se turruttaa siihen ja saattaa toki toimia myös ylykkeenä. Väkivallan representaatioiden vuoksi väkivallasta tulee osa lähes kaikkien kansalaisten arkipäivää ja ne muokkaavat asenteita ja käsityksiä väkivallasta. (Em., 50.) Väkiältäan normaalistuminen on tänä päivänä helpompaa kuin koskaan aiemmin. Tämä suuntaus tukee osaltaan myös parisuhdeväkivallan normalisoitumista.

5.1. Parisuhdeväkivallan näkymätöntäminen ja normalisoituminen

Marita Husso kirjoittaa parisuhdeväkivallan kieltämisestä ja ulossulkemisesta, jota on alettu purkaa vasta 1990-luvulta lähtien. Sen tunnistamatta ja tunnustamatta jättäminen on Husson mukaan osa väkivallan prosessia. Hän nimeää eri tapoja, joilla naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on ”piiloteltu”. Sen kieltäminen liittyy sekä yksilöllisten että yksityisten rajojen ja järjestysten ylläpitämiseen. Valikoiva sokeus on ollut yleistä: ei nähdä, vaikka nähdäänkin. Tällä Husso tarkoittaa aineistossaan usein esille nousevaa temaa siitä, kuinka uhrin tuntevat, että väkivallalle käännetään selkä, ei *haluta* nähdä sitä. (Husso 2003, 67.)

Väkivallan normalisoituminen tapahtuu väkivaltaisen ja rakastavan käytöksen vaihteluista ja muusta maailmasta eristäytymisestä johtuen. Kaikki rajat hämärtyvät. Normalisoituminen kietoutuu niin yhteiskunnallisiin järjestyksiin, parisuhteeseen liittyvään läheisyyteen kuin sukupuolen ja seksuaalisuuden muotoutumiseen ja kokemiseenkin. (Em., 71–72.) Häpeä on osa tätä monimutkaista kuviota. Jos väkivaltaa kokenut nainen eristäytyy muusta maailmasta ja salaa tapahtuneen, hänellä ei ole enää mitään parisuhteen ulkopuolista indikaattoria, mihin peilata väkivaltaa. Kun väkivallantekijä on ainut toinen, joka asiasta tietää, naisen todellisuudentaju voi hämärtyä miehen kenties vähätellessä tapahtunutta tai kieltäessä sen kokonaan. (Em., 73.)

Aili Nenolaa mukaillen voi todeta, että väkivalta ei olekaan enää poikkeavaa, vaan täysin yhteiskunnan normien mukaista käyttäytymistä ja yhteiskunnallisen rakenteellisen väkivallan jatke (Nenola 1986, 192). Myös Lora Lempert (tässä: Ojuri 2004, 103) esittää oman tutkimuksensa valossa samanlaisia lopputuloksia, vaikkakin näkökulma on eri. Naisten selviytymisstrategioita tutkittuaan hän toteaa naisten toteuttavan niin sanottua kasvojen säilyttämisen strategiaa. He estävät väkivallan tulon julkiseksi vähättelemällä sitä ja jopa kieltämällä sen olemassaolon. Tämä puolestaan on seurausta kulttuurisista tekijöistä, joista jo aiemminkin puhuin. Naiset kokevat olevansa pakotettuja suojelemaan kodin idylliä ja uskoa familistiseen perheeseen, ”kunnes kuolema meidät erottaa” (em. 103–104). Kun he itse yrittävät sulkea silmänsä väkivallan pahuudelta, eivät muutkaan siihen puutu tai ainakin puuttuminen on hyvin korkean kynnyksen takana.

Myös poliisien haastatteluista tämän näkee selvästi. Kaikki haastatteleman poliisit mainitsevat, kuinka heidän kohtaamansa pahoinpidellyt naiset eivät ymmärrä omaa tilannettaan, eivät näe sen epänormaaliutta ja jopa vähättelevät sitä.

P5: Ykskin nainen mulle sanoi että, yritti vähän puhua silleen niin kun nainen naiselle, että siinä kuulustelun välissä, että no eikö meillä jokaisella nyt oo, kyllähän ne miehet on niinku joka suhteessa, niin ainahan ne ja kyllähän meidän naisten. Sanoin kyllä sitten, että se ei oo kyllä nyt normaalia, että silloin ku se ihminen ei itse sitä tajua, että se on epänormaali tilanne hänellä siellä kotona, niin eihän se oikeen osaa tehdä mitään sen eteen.

Haastatteluista kuitenkin mielestäni näkee sen, ettei poliisi automaattisesti anna naisen jäädä tähän harhaiseen uskoon, että hänelle tapahtuvat asiat ovat aivan tavallisia. Kuten jo aiemmin yllä totean, että vaikka kaikki haastatteleman poliisit toteavat suuren osan naisista palaavan väkivaltaiseen suhteeseen heti tilaisuuden tullen, he myös sanovat yrittävänsä ”puhua järkeä”. Tuota ”järjen puhumista” pohdin jo aiemmin luvussa 4 poliisien turhautumisen tunteiden yhteydessä.

Husso sanoo näkymätöntämisen olevan osa uhrin syyllistämisen prosessia. Kun tapahtumaa ei tiedosteta tai tunnusteta, asetelmaksi tulee ikään kuin väkivallan kohteella olisi ollut mahdollisuus valita joutuuko hän kohteeksi vai ei. (Husso 2003, 70.) Tästä seuraa ”uhrin oma valinta” – tematiikka yhtenä parisuhdeväkivallan kieltämisen muotona.

P4: No suurin ongelma on se, että tota valtaosassa niistä paikoista, missä me käydään, se toistuu se asia.

M: Mmm.

P4: Ja mä oon yrittäny miettiä sitä, että miks se nainen ei sitten lähde siitä pois. ---Onko se tottunu siihen vuosien varrella? Periaatteessa niitä auttamiskanavia löytyisi.

Väkivallan vähättely on ollut helppoa ja yleistäkin vetoamalla parisuhteen yksityisyyteen ja intiimiyteen. On puhuttu ”tyypillisistä rakastavaisten riidoista”, joita ei edes välttämättä pitäisi käsitellä oikeudessa. (Em., 66.) Myös väkivaltaisen käytöksen ja sen kohteena olemisen kytkeminen yksilöllisiin ominaisuuksiin ja olosuhteisiin on ollut perusteena siihen puuttumatta jättämiselle. Parisuhdeväkivaltaa on selitetty sen kohteena olevien naisten masokistisuudella, nalkuttamisella, provosoinnilla ja uskottomuudella ja väkivaltaisesti käyttäytyvien miesten mustasukkaisuudella, kontrollin menetyksellä, stressillä ja alkoholilla. (Em., 68.)

P: Tapahtuneet asiat on ratkastu väkivallalla ja se tarttuu ja niin ratkastaan sitten tänäkin päivänä --- Ja sitten on tietysti tommonen sairaaloinen mustasukkaisuus, viinan tuoma aggressiivisuus, tämmösiä tekijöitä.

Parisuhdeväkivallan kieltäminen ja ulossulkeminen on Husson mukaan näkynyt myös väkivaltaatilastojen puuttumisena. Vain vakavimmat tapaukset on tilastoitu, eikä uhrin sukupuolesta useinkaan ole mainintaa. (Em., 69.) Arto Jokinen mainitsee samaan liittyen, kuinka jo johdannossa mainitsemani naiseen kohdistuvan väkivallan yleisyyttä koskevan tutkimushankkeen tuloksia kauhistelun lisäksi vähäteltiin ja jopa väitettiin vääristelyksi, perustellen tutkimusta feministien tekemäksi. (Jokinen 2000, 36.) Tutkimuksen otanta oli joka tapauksessa todella laaja, 5000 naista, eikä sen tuloksia voi järkevin syin kiistää.

Arto Jokiselta poimin vielä yhden normalisoinnin tai piilottelun keinon, kutsun sitä diskursiivis-kulttuuriseksi kieltämiseksi. Se käsittää neutraloivat tavat puhua parisuhdeväkivallasta, kuten sitä kuvaavat termit. Tähän kategoriaan voisi kuulua myös yllä mainittu väkivaltaatilastojen puuttuminen sekä kulttuurituotteet, elokuvat, videopelit jne. joissa väkivalta on tapa rentoutua ja sitä kautta siitä tulee normaali osa elämää (Em., 49–50). Väkivallan ollessa osa jokapäiväistä elämää ja arkea, kansalaisten mielissä sen todellinen vakavuus saattaa hämärtyä eikä välttämättä ymmärretä, että

todellisuudessa väkivalta eri muodoissaan on vakava yhteiskunnallinen ongelma, joka koskettaa lukuisia ihmisiä.

5.2. Diskursiivis-kulttuurinen kieltäminen

Yksi mielenkiintoinen ruotimisen kohde ovatkin sanat, tarkemmin verbit, joilla poliisit puhuvat väkivallasta. Ne ovat tutkimisen arvoisia mielestäni siksi, etteivät ne ole mielestäni ”vain sanoja”, vaan pikemminkin täynnä koettua ja elettyä. Löysin sanoja aineistostani 12 (13) kappaletta: pahoinpidellä, lyödä, hakata, käydä kimppuun, käyttää perheväkivaltaa, kurmuuttaa, muksia, olla väkivaltainen, vetää turpaan, ottaa turpaansa, saada levyynsä, saada selkäänsä, (tapella/riidellä). Maallikon korvaan jotkut ilmaisut kuulostavat ronskeilta ja jopa tilanteen vakavuutta vähätteleviltäkin. Sanoja ei voi kuitenkaan irrottaa omista konteksteistaan, joissa parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta puhutaan hyvinkin vakavasti. Siinä missä muutkin, myös yhteiskunnalliset toimijat kuten poliisit, ovat omaksuneet jonkin diskursiivisen käsityksen väkivallasta, mikä ohjaa heidän suhtautumistaan siihen. Diskurssit ovat puhetta ja ajattelua, mutta niillä on sen lisäksi myös todellisia, aineellisia seurauksia. (Jokinen 1999, 113.)

Kutsun diskursiivis-kulttuuriseksi väkivallan kieltämiseksi tapaa, jolla haastatteleman poliisit puhuvat työssään kohtaamistaan pahoinpitelytapauksista. Verbaliikka on tavallaan karua siinä mielessä, että poliisi käyttelee sen kummempia miettimättä ja hyvinkin kevyeen sävyyn, erityyppisiä ilmaisuja ilmiöstä, joka jollekin toiselle on elämää joka päivä määrittävä ja rajoittava asia. Tavat puhua väkivallasta ovat värikkäitä ja vivahteikkaita. Kurmuuttaminen tai muksiminen kuulostaa melko vähäiseltä rikkomukselta, vaikka kyseessä saattaa hyvinkin olla seiniin heittäminen tai hiuksista retuuttaminen. Molemmat sanat ovat myös omalla tavallaan jopa huvittavia, ja niitä käyttämällä parisuhdeväkivalta ei kuulosta läheskään niin vakavalta kuin se todellisuudessa on.

P1: --- mutta vaimoo sitte kyllä kurmuutetaan.

P3: Tyypillisesti se on ollu se on sitä, että mies ja nainen ovat juoneet asunnolla ja niille on tullu riitaa ja sitten ne on muksinu toisiansa.

M: Mmm.

P3: Tai sitten mies on muksinu sitä naista.

Siinä missä esimerkiksi minulle tutkijana riittää yksi sana, pahoinpidellä, kuvaamaan käsittelemääni ilmiötä, poliisi käyttää niitä useita tyyliltään erilaisia. Näen sen olevan ensinnäkin jonkinlainen puolustautumis- tai suojautumiskeino, jonka avulla tavallaan pysytään kasassa kaiken väkivallan raakuuden keskellä. Väkivaltaa, joka sinänsä on kaikesta huolimatta poikkeuksellista ja

epännormaalia, ei haluta esittää sellaisena, vaan päinvastoin, se tehdään puheen kautta arkiseksi; arkisten sanojen kautta normaaliksi. Tällaisen väheksyvän puhetyylin kautta mitätöityy myös itse parisuhdeväkivalta ilmiönä. Toisaalta näkisin, että kyse on myös yhden ammattikunnan omasta ammattikielestä. Niin karulta kuin se saattaa kuulostaakin, nämä erilaiset, mitätöivät verbit ovat osittain ”vain” poliisin ominainen tyyli puhua, siinä missä vaikkapa lääkäreiden kieli medikalisoii monet ilmiöt. Ammattikielenkään merkitystä ei kuitenkaan voi pitää liian suurena vaikuttajana, sillä mielestäni tutkijanpositioni suhteessa poliiseihin soisi olevan tarpeeksi suuri tekijä sille, että he puhuisivat ilmiöstä ja kaikesta siihen liittyvästä mahdollisimman arvovapaasti. Se, mitä ja mistä (tai miten) puhutaan, on tärkeää väkivallan ymmärtämisessä.

Väkivallasta puhujalla on suuri merkitys sen suhteen, miten siihen suhtaudutaan. Kun poliisi puhuu väkivallasta, liitän sen tyyllillisesti samaan kategoriaan kuin aiemmin tässä luvussa mainitsemani väkivaltaviihteen. En tarkoita, että poliisit pitäisivät parisuhdeväkivaltaa millään tavalla viihteellisenä, mutta puhetavallaan he osallistuvat samalla tavalla väkivallan normalisointiin kuin esimerkiksi väkivaltaelokuvat. He saavat sen kuulostamaan yhtä aikaa arkiselta ja vauhdikkaalta ja siten vähemmän vakavalta. Puhetyyli siis yhtä aikaa sekä nousee kulttuurisista syvärakenteista että myös vahvistaa niitä. Tapa puhua tai olla puhumatta on myös keino muokata todellisuutta sekä osallistua merkitysten luomiseen ja todellisuuden tuottamiseen (Husso 2003, 276).

Väkivallan diskursiivis-kulttuurinen kieltäminen tapahtuu usein toimijan itsensä sitä edes huomaamatta. Ajatus parisuhdeväkivallan arkisuudesta, yleisyydestä ja erityisluonteesta sen tapahtumapaikan vuoksi ohjaavat haastattelemieni poliisieni puhetta. Sen lisäksi, että väkivallasta puhutaan kevyeen sävyyn, osa haastattelemieni poliisien käyttämistä verbeistä myös tekee pahoinpidelystä aktiivisen osapuolen tilanteessa. Ottaa turpaansa, saada levyynsä ja saada selkäänsä saavat pahoinpidellyn kuulostamaan osalliselta tilanteeseen. Varsinkin ensimmäinen saa pahoinpidellyn kuulostamaan jopa syylliseltä, hänhän ”ottaa turpaansa”. Seuraavassa kappaleessa käyn läpi enemmän tätä uhrin aktiiviseksi tekemistä.

P1: Suuressa osassa niin niistä tapauksista joissa perheväkivaltaa on, niin myöskin ne tulee itte käyttään perheväkivaltaa elämässään.

Kun poliisit puhuvat ”perheväkivallan käyttämisestä”, siinä taustalla lienee hyväntahtoinen tarkoitus puhua neutraalein termein. Tässäkin haastattelussa, josta yllä oleva sitaatti on, käytin itse termiä parisuhdeväkivalta, ja ehkä poliisi yritti tulla samalle tasolle kanssani käyttämällä termiä perheväkivalta. Se on poliisilaitoksella yleisin käytössä oleva termi parisuhteessa tapahtuvalle (naisiin kohdistuvalle) väkivallalle. Näen tässä kuitenkin samaa, mitä Marita Husso

tutkimuksessaan kirjoittaessaan parisuhdeväkivallan uutisoinnista (Husso 2003, 278–279). Uutisoinnissa ja otsikoinnissa käytetään usein tapoja, joissa subjektina on lähes mikä muu tahansa, mutta ei itse väkivallan tekijä (mies). Husson esimerkissä otsikoidaan mustasukkaisuuden ajavan miehiä murhaaman vaimonsa tai perheväkivallan tappavan vuodessa lukuisia vaimoja. Otsikoinneista saa vaikutelman, että väkivalta ilmiönä aiheuttaa itse itsensä eikä sille mahda mitään. Tämän subjekteista vaikenemisen lisäksi vaietaan usein myös tekijöiden ja uhrien sukupuolijakaumista. Parisuhdeväkivaltaa käsitellään asiana, joka koskettaa kaikkia ihmisiä tasapuolisesti kirjoittamalla esimerkiksi, että suomalaiset surmaavat kumppaneitaan entistä raaemmin. (Em., 279.)

Poliisien sanavalinnat saattavat tuntua heistä itsestään epäolennaisilta tai merkityksettömiltä, mutta todellisuudessa niillä on paljonkin väliä. Kun säännönmukaisesti vaikkapa uutisissa tai sanomalehtien haastatteluissa poliisi käyttää neutraloivia ilmaisuja, siitä muodostuu puhetyyli ja –tapa, joka on tiukassa ja on mukana luomassa ilmapiiriä, jossa esimerkiksi lainsäädännön kehitys junnaa paikallaan. Diskursiivis-kulttuurinen väkivallan kieltäminen on neutralisointitavoista mielestäni kaikkein piiloisin, ja siksi kenties tehokkain.

5.3. Uhrin oma valinta - ulkopuoliset selitysmallit

Parisuhteissa tapahtuva väkivalta ei ole vain muutaman hullun miehen tekosia, eikä liity hakkaavien miesten jollain tavalla patologiseen psyykeen. Miesten väkivaltaa tekona voidaan pitää ilmauksena sukupuolen ja heteroseksuaalisuuden etuoikeutuksesta. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka väkivalta tuomitaankin silloin, kun se loukkaa esimerkiksi olemassa olevia instituutioita, niin yksilöiden välillä sitä on pidetty jollain tavalla hyväksyttynä ja välttämättömänä. (Ferrero 1993, 165.) Poliisit eivät myöskään useinkaan pidä parisuhdeväkivaltaa sukupuolittuneena kysymyksenä tai näe sen liittyvän miesten valta-asemiin kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, vaan ennemminkin juuri yksilötason ongelmana (em., 167).

Kun pohditaan väkivallan näkymätöntämistä selittämällä miehen väkivaltaista käytöstä esimerkiksi rahahuolilla, humalatilalla tai naisen ärsyttämällä, voidaan tilannetta peilata luvussa 3 esittämiini näkemyksiin. Kuten jo siellä mainitsen, poliisit puhuvat väkivaltatilanteista riitoina, jolloin syntyy vaikutelma pahoinpidelystä osallisena tapahtumaan. Poliisit edustavat tässä tilanteessa yhteiskuntaa, joka edelleen odottaa naisen olevan toiminnassaan vastuun kantaja. Pahoinpidelty nainen on jollain tavalla ”epäonnistunut” naisen tehtävässään pitää mies kurissa. Nainen myös saattaa olla poliisin silmissä teräväkielinen tai nalkuttaa kunnes häntä lyödään.

Miesten tekemän väkivallan naisten nalkutuksella puolusteleminen on erittäin yleistä. Suomalaisia naisia on pidetty perinteisesti vahvoina ja nalkuttamista heidän erityisosaamisalueenaan, siinä missä suomalaisten miesten mieheyteen katsotaan kuuluvan viinan ja väkivaltaisen käyttäytymisen. (Husso 2003, 277.) Tämä Marita Husson nalkutus-selitysmalliksi kutsuma tapa siirtää väkivallan vastuu mieheltä joko nalkuttavalle naiselle tai viinanjuonnin syyksi, kytkeytyy henkisen ja fyysisen väkivallan vastakkainasetteluun ja pitää yllä todellisuutta, jossa naiset ovat henkisesti (verbaalisesti) ja miehet fyysisesti väkivaltaisia (em., 278). Lisäksi juuri tässä selitysmallissa miesten väkivaltaisuutta siis selitetään naisten verbaalisella ”väkivaltaisuudella”.

P1: --- yleensä siinä naisessakaan kauheesti vikaa oo turpaansa ottaa, mutta tota noin niin siis ihan tyypillinen tilanne on niin kun tyypillisimmillään se, että ollaan tultu ravintolasta kotio

M: Eli on [alkoholia]

P1: [ollaan] juotu viinaa niin tulee mustasukkasuusriita selvitellään parisuhteessa tapahtuneita kiemuroita ---

P4: Mutta onhan siinä varsin teräväkielisiä sitten saattanu olla.

P2: No joo kyllä niissä aika suuressa osassa on molemmissa vikaa, että yleensä nainen ärsyttää sitte nalkuttamalla siinä niin kauan, että se saa sitten niin kun levyynsä, mutta tai vastaavasti, mutta eihän se oikeuta ketään ketään tietystikään lyömään, jos vaikka kuinka riitelis siellä pariskunta.

Väkivallan selittäminen yksilön ominaisuuksilla on siis poliiseilla tavallinen tapa neutralisoida se. Kuten jo edellisessä kappaleessa sanoin, haluan myös kiinnittää huomioni ilmaisuihin, jotka näkevät pahoinpidellyn aseman aktiivisena ja pahoinpidellyn myös toimijana pahoinpitelytilanteessa. Poimimistani sanoista neljä viimeiseksi mainittua tekevät pahoinpitelyn kohteen aktiiviseksi toimijaksi, tilanteeseen vaikuttavaksi osapuoleksi. Juuri tätä Husso tarkoittaa sanoessaan, että nainen esitetään vapaana valitsijana, ikään kuin hän olisi itse valinnut kohtalonsa. Samaan yhteyteen kuuluu myös poliisien puheessa usein esiintyvä ihmettely siitä, miksi naiset jäävät suhteeseen, jossa heitä pahoinpidellään jatkuvasti. Ajatellaan, että pahoinpidellyt naiset ovat itse ainakin osin vastuussa tilanteestaan, koska ovat itse valinneet jäädä suhteeseen eivätkä lähteneet pois.

Naisen nalkuttaminen tai ylipäätään pariskunnan riitelemine tulee usein esille. Mies usein lyö riidan aikana ja sen ”innoittamana”. Ikään kuin tehdään lyömisestä osa riitaa ja siten nainenkin tulee siihen mukaan, aktiiviseksi osapuoleksi. Itse olen tutkielmassani tietoisesti välttänyt uhri-sanankäyttöä, koska se tekee pahoinpitelyn kohteesta tietyllä tavalla ulkopuolisen ja passiivisen. Juuri tämä termien käyttö on todella haastavaa parisuhdeväkivallasta(kin) puhuttaessa, sillä en missään

nimessä näe naista aktiivisena toimijana väkivaltaa kohdatessaan. Kuitenkaan en myöskään tahdo esineellistää naista enkä käytän termejä, jotka pitävät naista ikään kuin tahdottomana oliona. On vaikeaa tehdä ero muussa elämässään aktiivisen yksilön (naisen) välillä, joka kuitenkin ei parisuhteessaan ole aktiivisesti ajanut eteenpäin tilannetta, jossa hän joutuu kohtaamaan väkivaltaa. Tällaista uhrittamista tapahtuu myös pahoinpideltyjen naisten auttamistilanteissa, joissa esimerkiksi poliisi on tilannetta selvittämässä. Naisen kokemusta vähätellään, se sivuutetaan kokonaan tai jopa syyllistetään naista. Heitä siis kohdellaan ihmisinä, jotka eivät kykene rationaalisesti hallitsemaan omaan elämäänsä ja muodostamaan legitiimiä arviota omasta tilanteestaan. Husso toteaa myös, että instituutioiden kurinpitokäytäntöjen verkkoon jää aukkoja, jotka jättävät mahdollisuuden parisuhdeväkivallan jatkumiselle sekä naisten väkivallasta syyllistämislle. (Husso 2003, 282.) Tällaisena aukkona pitäisin esimerkiksi jo aiemmin tässäkin tutkielmassa käsitellyjä käytäntöjä, jotka mahdollistavat pahoinpitelysyytteiden jäämisen poliisiasteelle, niiden siirtymättä koskaan oikeuslaitoksen käsittelyyn.

Myös naisvihan ja misogynisten parisuhteiden olemassaolo näkyy poliisien puheessa. Poliisit eivät missään nimessä pidä normaalina parisuhteeseen kuuluvana käytöksenä puolison pahoinpitelyä, vaikka he siitä kovin normaalistavasti puhuvatkin.

P2: Kyllä joku raja on ylitetty silloin, kun lyö naista pitkässä parisuhteessa, jotakin on silloin tapahtunu, mikään oikeutus se ei oo.

M: Mmm.

P2: Ymmärrän, mutta en hyväksy.

Haastattelemani poliisin kommentti ”ymmärrän, mutta en hyväksy” kuvastaa mielestäni melko hyvin yleistä mielipidettä. Pahoinpitelyä ei missään olosuhteissa hyväksytä eikä koeta oikeutetuksi, mutta kun sitä joka tapauksessa tapahtuu, ymmärretään siihen johtaneet syyt. Naisvihan teorian kautta tätä voidaan pitää yhtenä teologisen feminismin esittelemän naisen alistamisen muotona. Sen mukaan patriarkaalinen seksuaalietikka rankaisee naisia miesten käytöksestä ja vastuuttomuudesta ja sen takia naiset kokevat syyllisyyttä kokemastaan väkivallasta. Poliisit puhuvat parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta sävyyn, joka pitää naisia osatoimijoina väkivaltatilanteissa.

Se, millaiset yksittäiset tapaukset jäävät poliisien mieleen, kuuluvat myös mielestäni tähän neutralisoinnin tapaan. Yksi haastateltavistani kertoo mieleensä jääneestä tapauksesta, jossa poliisi teki poikkeuksen eikä vienyt vaimoaan pahoinpidellyttä miestä putkaan, vaan vaimon pyynnöstä ainoastaan otti tältä avaimet pois ja vei lähellä asuvan sukulaisen luo rauhoittumaan. Myöhemmin samana yönä partio sai uuden hälytyksen samaan paikkaan: mies oli kiivennyt ikkunan kautta sisään

ja tällä kertaa vaimo vietiin ambulanssilla pois. Haastateltava toteaa: ”Siinä sai nainen opetuksen ja myöskin taas me”. Toinen poliisi mainitsee kerran, jolloin poliisipartio meni asuntoon sisään rynnäköllä sorkkaraudoin. Asunnossa mies piteli pientä vauvaa uhaten heittää sen lattialle. Haastateltava tiivistää tilanteen: ”Se päättyi ihan hyvin, mutta että ehkä se ei se meidänkään taktiikka kaikkein paras ollut”.

Väkivalta kaikissa muodoissaan on poliisin työssä vähintäänkin arkipäivää. Se on niin tavallista, ettei selvitettävistä tapauksista useassakaan tapauksessa jää selkeitä muistijälkiä. Siksi onkin mielenkiintoista tarkastella, millaisia yksittäisiä tapauksia haastatteluissa kerrotaan. Kaikki poliisit sanoivat, etteivät muista ensimmäistä parisuhteessa tapahtuvaan väkivaltaan liittyvää tapausta, jonka itse puolestani oletin olevan heillä muistissa. Väkivallan tavallisuus on hukuttanut alleen jopa uran ensimmäisen väkivaltatapaukseen menemisen, ja se on mielestäni huomionarvoista.

M: Muistaksä semmosen ensimmäisen tilanteen väkivaltatilanteen, mihin sä oot joutunu poliisina mukaan tälläsessä niin kun parisuhteessa?

P3: Ne ensimmäiset keikat mitä on ollu ni on ollu Lahdessa, kun mä olin työharjottelussa, mutta mulla ei oo kyllä mitään selkeitä muistikuvaa ensimmäisestä. Ei siitä ei oo jääny sellasta selkeitä muistikuvaa.

M: Mmm.

P3: Niihin kuitenkin niin moneen keikkaan liittyy tavalla tai toisella väkivalta, et se ei oo enää poikkeuksellista.

M: Mmm.

P3: Mieleenpainuvaa.

On luonnollista, että ne tapaukset, jotka jäävät mieleen, ovat tavalla tai toisella erikoisia, haastattelemillani poliiseilla tämän erityisyyden tuo siis joko oma virhearviointi tilanteessa tai pahoinpitelyn osapuolten poikkeaminen normista. Aineistossani kaikki poliisit puhuivat nimenomaan poikkeavista tilanteista, ja virhearvioinnistaan mainitsi vain yksi poliisi. Teoreettisella tasolla tuota normista poikkeavuutta voisi siis pitää yleisimpänä muistiin jäämisen ehtona.

P3: Vaikka sitä tapahtuu myös niin sanotuissa hyvissä perheissä, mutta mä huomaan sen itsessäniikin eli semmoset väkivaltatilanteet, missä on kyse hyvästä perheestä niin sanotusti, ni mä muistan itekin ne paremmin. Toisin kun ne juoppoväkivaltajutut, että ne siellä mätki toisiaan. Ni ne sitten unohtaa, ne on sellasta peruskauraa.

P5: No joo se riippuu niin tapauksesta, että mutta kyllä, niin kun sanotaan nyt että, no nyt tulee ikävä kyllä taas tää hyvä perhe - huono perhe -asetelma, että jos ne on ne kaks pitkälle alkoholisoitunutta mies ja nainen, ni ei siitä kauheesti keskustella.

M: Mmm.

P5: Mut jos ei siitä mihinkään pääse, et jos joku Nokian johtavassa asemassa oleva mies on pahoinpidelly naistansa, niin kyllä siitä puhutaan.

Tässä näen kaksi mielenkiintoista pohdinnan aihetta sortumatta asian liialliseen ihmettelyyn, sillä onhan tämänkaltainen muistamisen tendenssi tavallaan aivan ymmärrettävääkin. Ensinnäkin kiinnostavaa on se, että vaikka poliisitkin tietävät sen, että väkivalta parisuhteessa ei ole ainoastaan yhteiskunnan huono-osaisten ongelma, aina kun sitä tapahtuu jossain muualla, siitä tulee puheen arvoista ja eri lailla merkittävää. ”Vaimon turpaansa ottaminen” huomioidaan, kun turpaan antaja onkin selvin päin toiminut yritysjohtaja. Tai mikä vielä erikoisempaa, se, jonka pitäisi normaalisti olla väkivallan kohde, onkin väkivallan tekijä. Väkivallan näkymätöntäminen ja siihen normalistuminen näkyy tässä selvästi. Parisuhteessa tapahtuva väkivalta on poliisille niin arkipäiväistä, että siihen reagoidaan melkein vain silloin, kun jotain erikoista tapahtuu. Tosin ei kahvipöytäkeskusteluissa asian puiminen mihinkään konkreettiseen johdakaan, mutta osoittaa kuitenkin jotain, jonka poliisi on itsekin valmis myöntämään: Alempien toimeentuloryhmien ongelmat ovat niin yleisiä, etteivät jaksaa puhuttaa edes epävirallisissa yhteyksissä.

Mielestäni huomionarvoista on myös, että kaikki haastattelemi poliisit mainitsevat miettimättä tyyppiperheeksi parisuhdeväkivallassa huono-osaisen, alkoholiongelmaisen, työttömyydestä kärsivän perheen. Tällainen huomio on tehty aiemmissakin tutkimuksissa. Kun tätä näkemystä peilaa tilastotietoon, jonka mukaan joka viides nainen kohtaa väkivaltaa parisuhteessa elämänsä aikana, eivät tilastot kohtaa esimerkiksi työttömyystekijän kohdalla. Kaksikymmentä prosenttia perheistä ei ole yhteiskunnan huono-osaisia tai vaikeasti päihdeongelmaisia. On myös harhaanjohtavaa ajatella, että taloudelliset ongelmat tai edes päihdeongelmat johtaisivat automaattisesti väkivaltaiseen käytökseen.

Ensinnäkin sen korostaminen, että väkivaltatilanteissa lähes poikkeuksetta on kyse humalaisen pariskunnan yhteenotosta ikään kuin muunlaisissa olosuhteissa vaimon pahoinpitelyä tuskin tapahtuisikaan, antaa heti virheellisen käsityksen parisuhdeväkivallasta neutralisoiden sen vakavuuden todellisena ongelmana. Tutkimusten mukaanhan parisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa toimeentuloluokissa, vaikka heikoimpien kohdalla yhteydenotot poliisiin ovatkin yleisempiä johtuen alemmasta kynnyksestä hakea apua, koska sitä on haettu jo aiemminkin. Toiseksi, vaikka puolisoaan lyövä mies usein onkin humalassa, on myös huomattava, että alkoholiongelmainen mies on väkivaltainen myös selvin päin (Nyqvist 2001, 228).

Ulkopuoliset selitysmallit ovat näkyvästi esillä haastattelemieni poliisien puheessa. Vaikka nimenomaisesti heidän tarkoituksensa ei olisikaan siirtää vastuuta väkivallan kohteelle, kuitenkin usein näin käy. Maininnat nalkutuksesta, alkoholinkäytöstä, velkaantumisesta ja niin edelleen

uusintavat käsitystä parisuhdeväkivallasta ”kahden kauppana” ja mitätöivät pahoinpidellyn alistettua asemaa. Jos väkivallan ajatellaan olevan ainakin osittain ”ansaittua”, ei esimerkiksi rangaistuskäytäntöjen muuttuminen ole kovinkaan todennäköistä.

5.4. ”Rakastavaisten riidat” - intiimin alue

Kukaan haastattelemistani poliiseista ei suoraan sanonut, että heistä on turha mennä ihmisten koteihin keskeyttämään väkivaltatilannetta, eikä myöskään suorasanaisesti vähätellyt parisuhteessa tapahtuvaa väkivallan käyttöä. Tämä hiukan yllätti minua, sillä muutenhan puheen sävy oli sen tyylinen, että olisin odottanut suoraakin vähättelyä. Implisiittisesti vihjauksia siihen suuntaan saattoi kuitenkin löytää.

P2: Ollaan juotu viinaa, niin tulee mustasukkasuusriita, selvitellään parisuhteessa tapahtuneita kiemuroita ja sitten äijä hakkaa naistansa. Nainen menee vessaan karkuun, soittaa sieltä puhelimella, että että nytten mies pahoinpitelee. Se on niin kun tyyppillinen tarina siitä, mitenkä tuo sattuu ---

P1: Kuitenkin peliin mukaan kun niihin tilanteisiin menee, ja valitettavasti se, et jos nainen sanoo, kattoo surullisilla silmillänsä ja kertoo, että häntä on lyöty ja siinä sitten kännissä oleva iso mies väittää, et ei oo, niin kyllä se valitettavasti vaan useimmin niin menee, että sitä ehkä uskoo sitä naistakin enemmän.

M: Nii-i.

P1: Eikä niin, että pitää molempia syyttömänä ja ei tee mitään toimenpiteitä, kun ei oo niin kun näyttöä sinänsä tähän.

Poliisien keskuudessa elää sitkeästi ajatus siitä, että kotona tapahtuva väkivalta on eriarvoista verrattuna nakkikioskilla tapahtuvaan väkivaltaan. Sitä pidetään vakavana ongelmana, mutta kuitenkin siihen suhtaudutaan erilaisella vakavuudella. Puhutaan mustasukkaisuusriidoista ja myös siitä, kuinka parisuhdetilanteissa saattaa olla vaikea olla tasapuolinen, vaikka ”näyttöä ei sinänsä olisikaan”.

Myös Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjassa Etiikka ja poliisin työ puhutaan tasapuolisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta ja siitä millaisissa tilanteissa tasapuolisuuden toteuttaminen tuntuu vaikealta. Tilanteissa tulee ilmi esimerkiksi rikoksesta epäillyn vaikea elämäntilanne tai sairaus, jolloin saattaa tuntea myötätuntoa epäiltyä kohtaan. Juuri myös perheväkivaltatapausten ”kumpi on oikeassa?” – tilanteiden lasketaan kuuluvan tähän kategoriaan. Riitelyn jatkuessa vuosia on syyllisyyteen vaikea ottaa kantaa. (Ellonen et al. 2000, 65–66.) Mielestäni tämä on melko kuvaava ajattelutapa, kun vertaa sitä poliisien kuvauksiin. Hehän nimenomaan puhuvat väkivaltatilanteista riitoina, jolloin syntyy vaikutelma pahoinpidelystä osallisena tapahtumaan. Nopeasti ajatellen voisi

maallikkona kysyä, miksi tilanteessa, jossa mies on pahoinpidellyt puolisoaan, edes pitäisi osata olla tasapuolinen? Ajatus on toki karrikoitu ja luonnollisesti poliisin on työssään oltava jo ohjesäännönkin takia puolueeton.

Pidän kuitenkin oleellisena mieltä, miksi näin on ja miksi parisuhteessa tapahtuvan väkivallan katsotaan yhä edelleen olevan enemmänkin pariskunnan oma asia kuin kahden miehen, joista toinen makaa keskellä katua ja toinen potkii tätä. Onko ainoa selitys siinä, että koti on sitkeästi yksityinen ja siellä tapahtuvien asioiden pitäisi jäädä sinne? Parisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perustellaan sinänsä hyvillä ominaisuuksilla, kuten hienotunteisuudella, mutta sen raja välinpitämättömyyteen on hiuksenhieno parisuhdeväkivallan ollessa kyseessä. Tämä parisuhteen luokittelu edelleen sitkeästi yksityisasiaksi ja siinä samassa kaikkien siihen liittyvien asioiden, rikollistenkin, läpipääsemättömyys yhteiskunnalliseen tietoisuuteen tai käsiteltäväksi siellä, on siis kaikista parisuhdeväkivallan ulossulkemisen tavoista eniten yhteydessä luvussa 3 käsittelemääni yksityisen ja julkisen erotteluun.

5.5. Naisten väkivalta

Kaikki haastatteleman poliisit ottivat itse, minun sitä kysymättä, puheeksi naisten väkivallan käytön. Tuntui ikään kuin he kokisivat velvollisuudekseen mainita sen, joko siinä mielessä että se on lisääntynyt tai sitten erillisenä huomautuksena, että eivät ainoastaan miehet hakkaa. Mielestäni sekin on sen tosiasian ulossulkemista, että todellisuudessa noin 90 prosenttia lähisuhteessa tapahtuvista pahoinpitelyistä kohdistuu naiseen (Husso 2003, 16). Sen voi toki nähdä myös tietynlaisena haluna objektiivisuuteen tai ”tasa-arvoon”, mutta itse näen sen lähinnä kuitenkin pelkkänä yrityksenä kääntää selkä – ainakin puolittain - todellisille tilastoille tai jonkinlaisena puolusteluna. Jos kuitenkin 90 prosentissa parisuhdeväkivaltatapauksista mies on väkivallan tekijä, on mielenkiintoista pohtia, miksi naisten väkivalta halutaan niin sitkeästi nostaa esille.

M: Mä nyt kysyn sulta sitten, sä oot pidempään ollu mukana näissä väkivaltatilanteissa, mitä nyt näissä perheissä tai tässä on, niin onks ne jotenki ne tilanteet huomattavasti niinku muuttunu sun uran aikana, huomaaks sä jotain muutosta niissä?

P2: Ei eihän väkivalta sinällään muuta laatuaan lainsäädäntö on muuttunut elikä yhä edelleenkin nyrkillä lyödään ja puukolla lyödään se mikä on ollu ehkä jonkun verran myöskin naisten väkivalta on kasvanut

P1: --- sitten on ääripäitä, meillä oli tossa keväällä montakin partioo kävi pitkän aikaa semmosella keikalla, missä nainen oli sitten se, joka pahoinpiteli miestänsä. Että mies oli semmonen fiksun olonen, selvin päin oleva, hyvin menestynyt elämässään ja nainen oli sitten työtön, semmonen joka

aina kun se otti viinaa, niin niin niillä rupes sitten nää parisuhteen entiset, jotain pettämistä tai mitä siellä oli ollu kuitenkin ja

M: [nii]

P1: [nainen] kävi sitten aina tän miehen kimppuun ja kerta toisensa jälkeen se sitten haettiin sieltä ja siis se nainen oli ihan raivopäinen siellä, ettei se aina mee sillai, että pelkäänsä mies pahoinpitelee.

P4: --- mä oon myös törmänny jonkin verran siihen, että nainen on lyöny miestä.

Näissä esimerkeissä nimenomaisesti korostetaan, että nainenkin lyö. Sävy on mielestäni jollain tavalla ”ettäs tiedät” - tyylinen. Tässä joudun menemään jälleen sisään tutkijanrooliini, ja muistamaan, että myös se vaikuttaa, miten haastateltavani minut mahdollisesti näkevät ja tuntevat. Ei sovi unohtaa, että he tietävät minun olevan myös naistutkimuksen opiskelija ja että he saattavat kuvitella minun metsästävän jotakin hirviömiehen mallia, vaikka en uskokaan tämän seikan yksinään saaneen jokaista haastattelemaani poliisia ottamaan naisten väkivaltaa esille. Heillä itselläänkin tuntuu olevan hiukan kaksijakoinen suhtautuminen tällaiseen kommentointiin. Toisaalta halutaan tehdä selväksi, etteivät miehet ole ainoita pahoinpitelijöitä, toisaalta taas sen sanominen saattaa kuulostaa jollain tavoin sovinniselta, ainakin siitä huomaan haastateltavieni olevan huolissaan.

Jollakin tavalla näen naisten lyömisen mainitsemisessa ilmenevän myös erilaiset standardit, joiden kautta naisia ja miehiä arvioidaan. Miesten väkivalta on, jos ei nyt suoranaisesti hyväksytympää, niin ainakin normaalimpaa ja vähemmän selityksiä kaipaavaa, syyksi voi riittää vanha ”pojat on poikia” - arvomaailma. Naisen kohdalla lyöminen, alkoholin käyttö ja muukin miehisenä pidetty normista poikkeava toiminta on edelleen poikkeavuus poikkeavuuden sisällä. Tätä todistaa esimerkiksi se, että naisten tekemä väkivalta on edelleen kuitenkin pieni osaa verrattuna miestekijöiden väkivaltaan, mutta se kuitenkin yleensä uutisoidaan näyttävästi (Husso 2003, 278).

Tämä ”tuplapoikkeavuuden” ajatus toistaa ja uusintaa helposti vallitsevia roolikäsityksiä. Väkivaltainen käyttäytyminen on poikkeavaa jo sinällään, miehenkin tekemänä. Kaksinkertainen poikkeavuus syntyy, kun väkivaltaisesti käyttäytyvä onkin nainen. Se käy ilmi myös tekemistäni haastatteluista. Löydän niistä elementtejä, joista tämän luen. Ensinnäkin sävy, jolla naisten väkivallasta puhutaan, on omantyyllisensä.

P5: Totta kai nainenkin osaa lyödä ---

P3: --- niin tietysti sitten sekin on ihmisillä yleensä, että nainen ei niin kun voi lyödä eikä se mies voisi olla siinä uhrin asemassa. Tosi harvoin niitä tulee, mutta sitäkin tietysti esiintyy aika paljon.

Itsestään selventävät sanat kuten ”tietysti” ja ”totta kai” ilmentävät halua normaalistaa naisen väkivalta mahdollisimman lähelle miesten väkivaltaa, vaikka toisissa yhteyksissä näitäkin sanoja käyttäneet poliisit tiesivät miesten käyttämän väkivallan muodostavan valtaosan parisuhdeväkivallasta. Yhtäältä halutaan esittää asia kenties tavalla, joka saa naisten väkivallan kuulostamaan siltä, että se ei ole mitenkään erikoista ja aivan arkipäiväinen asia. Toisaalta poliisit puhuvat naisten tekemästä väkivallasta keskenään eri tavalla kuin parisuhdeväkivaltatapauksista, joissa tekijä on mies.

P3: Mutta siihen usein suhtaudutaan eri tavalla eli esimerkiksi, kun keskus antaa tuolta keikan, niin sieltä sanotaan silleen vähän humoristisesti, että siel on nyt nainen vähän hurjana. Että käykääpäs ny hakemassa pois, mutta sit kun mies on väkivaltanen naista kohtaan, niin se otetaan sitten enemmän tosissaan.

Nämä kaksi puhetyyliä ovat ensi näkemältä hiukan ristiriidassa keskenään, siis että toisaalta ilmiötä halutaan pitää varsin normaalina, mutta kuitenkin siitä puhutaan eri vakavuudella, vitsaillen ja vähätellen. Mielestäni kuitenkin ne jopa tukevat toisiaan ja väitteitäni siitä, että naisten väkivallasta puhuminen parisuhdeväkivallan yhteydessä on yksi tapa näkymätöntää sitä. Naureskeleva puhetyyli on omiaan korostamaan sitä seikkaa, että parisuhdeväkivaltaa ei välttämättä pidetä ”oikeana” väkivaltana, vaan lähinnä harmittomana kahdenkeskisenä välienselvittelynä. Viesti ikään kuin on, että eihän se nyt kauhean erikoista voi olla, jos naisetkin kerran sitä tekevät.

P2: --- se mikä on ollu ehkä jonkun verran, myöskin naisten väkivalta on kasvanut.

P1: --- sitten on ääripäitä meillä oli tossa keväällä (yskii pitkään) montakin partioo kävi pitkän aikaa semmosella keikalla, missä nainen oli sitten se joka pahoinpiteli.

Toinen erityispiirre naisten väkivallasta puhuttaessa, kun verrataan sitä miesten väkivaltaan, on se, että sen yhteydessä esiintyy kaikesta huolimatta pientä selittelyn makua. ”Kaikesta huolimatta” - tarkoitan sitä, että vaikka haastatteleman poliisit haluavat kaikki mainita naisten lisääntyneen väkivallan käytön, myös jonkinlaista puolustelua esiintyy ja jollain tavalla yritetään löytää selitys naisen teolle enemmän kuin miesten väkivallanteoissa. Päädyn siis samankaltaisiin näkemyksiin kuin Minna Nikunen tutkimuksessaan naispuolisista murhaajista. Kun nainen surmaa, tälle poikkeukselliselle tapahtumalle pyritään löytämään ”järki”. Tätä Nikunen kutsuu tavallisuuden tekemiseksi. Nainen surmaajana on poikkeus ja naisen surmatessa lapsensa on tyypillistä, että tapauksille löytyy erilaisia kulttuurisia selityksiä, kun taas yleisimmille mies tekijänä - tapauksille tällaisia selityksiä ei ole. (Nikunen 2005, 280–281.)

Naisten väkivallasta puhumisen erityispiirteisiin liittyy myös kysymys vallasta, eritoten naisen vallasta ja sen suhteesta miesten käyttämään valtaan. Nainen vallan käyttäjänä ei ole uskottava. Naisen on tulkittu olevan vallan käyttäjänä hyväksytty vain silloin, kun naisen vallankäyttö on ollut epäitsekästä. (Nikunen 2001, 74.) Tästä kirjoitin jo aiemmin luvussa 3. Naisen tulee omaksua miesideaalin tunnusmerkit, jos haluaa tavoitella perinteisesti miehille kuuluvaa, taloudellista ja poliittista valtaa. Nämä tunnusmerkit nainen omaksuu läpäisemällä onnistuneesti niin sanottuja miehuuskokeita, jolloin hän osoittaa olevansa miesten arvot omaksunut ”miesnainen”. Lisäksi naisen erityisvahvuus voi olla se, että hän kykenee yhdistämään oman feminiiniset piirteensä perinteisiin maskuliinisuuden ehtoihin tuoreella tavalla. (Jokinen 2000, 218.)

Nainen vallan käyttäjänä on epätyypillinen ja naisen vallan käyttö perustuu maskuliinisuudelle rakentuneiden ehtojen täyttämiseen. Näin ollen feminiinisyteen ei kuulu myöskään väkivallan käyttäminen. Väkivallan on perinteisesti oletettu tapahtuvan vain kahden miehen välillä. Nainen on ikään kuin luontainen pasifisti, jolloin naisen tekemä väkivalta arvottuu erilailla kuin miehen tekemä väkivalta. (Nikunen 2001, 183.) Naisten on ajateltu liittyvän lähinnä vain seksuaalisuuteen ja äitiyteen liittyviin rikoksiin (em., 165). Sen sijaan naisen liittyminen tekijänä muunlaisiin väkivaltarikoksiin tekee väkivaltarikoksen patologisesti värittyneeksi (em., 181). Tällä suhtautumistavalla on vanhat perinteet, jotka näkyvät edelleen esimerkiksi haastattelemieni poliisien puheessa.

Parisuhteessa tapahtuvan väkivallan ulossulkemista tapahtuu monella eri tasolla. Tässä luvussa ne on jaettu neljään eri tyyppiin. Diskursiivis-kulttuurinen kieltäminen korostaa erilaisia puhetyylejä, jotka mitätöivät parisuhdeväkivallan vakavuuden ja ulkopuoliset selitysmallit vetoavat uhrin omaan valintaan elää väkivaltaisessa suhteessa. Parisuhdeväkivallan pitäminen pelkkinä rakastavaisten välisinä riitoina, joissa on syyttäminen kumpaakin osapuolta, sysää tuon väkivallan yksityisyyteen kuuluvaksi asiaksi ja viimeisenä naisten väkivallasta puhuminen on yritys tehdä parisuhdeväkivallasta ilmiö, jossa niin miehet kuin naisetkin voivat yhtäläisesti olla väkivallan tekijöitä. Parisuhdeväkivallan normaalistamista tapahtuu niin yhteiskunnan rakenteissa kuin tavallisten kansalaistenkin keskuudessa ja myös poliisi osallistuu tuohon väkivallan kieltämisprosessiin omilla teoillaan, puheillaan ja asenteillaan.

Nämä parisuhdeväkivallan mitätöimistävät ovat mielestäni suurena syynä siihen, että yhtäältä naiset kokevat vaikeaksi vaatia syytöksiä pahoinpiteleville kumppaneilleen ja että toisaalta yhteiskunnassamme on vaikea saada aikaan nollatoleranssia väkivallan suhteen. Niin kauan, kun parisuhdeväkivallasta langetetut tuomiot eivät ole riittävän kovia, ilmiön neutralisointi jatkuu.

Poliisi yksin on voimaton saamaan aikaan muutoksia, vaikkakin sillä on paljon vaikutusta siihen, millaisena ja kuinka vakavana ilmiötä pidetään. Poliisien puheessa parisuhdeväkivalta ilmenee jollain tavoin välttämättömänä pahana yhteiskunnassa ja kuten sanottu, tyyli puhua siitä osallistuu omalta osaltaan ilmiön neutralisointiin.

Kuten luvussa 4, päädyn tässäkin toteamaan, että vaikka muutosta on tapahtunut, sitä ei ole tapahtunut tarpeeksi. Parisuhdeväkivaltaa ei varmastikaan pystytä poistamaan kokonaan, mutta sen huomattava vähentäminen voisi olla mahdollista lähtien asenteiden muuttumisesta ja uudenaikaisesta ymmärryksestä. Poliitikkojen toimijoilla on mielestäni myös vastuunsa, sillä juuri heillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että parisuhdeväkivalta pysyy päivänpolitiikan agendalla ja että siitä keskustelun sävy ei sysäisi sitä enää takaisin yksityiseksi ongelmaksi.

Parisuhdeväkivalta tulisi tehdä entistä näkyvämmäksi ilmiöksi. Rikosilmoituksen perumisen mahdollisuus lievissä pahoinpitelytapauksissa siirtää vastuun pahoinpidellyille, ja mielestäni sekin mahdollisuus tulisi poistaa mahdollisimman pitkälle. Mielestäni kyse ei olisi liiallisesta holhoamisesta vaan nähdäkseni yksinkertaisesti siitä, että väkivaltaisessa suhteessa elävät naiset ovat pitkälle vieraantuneet omista oikeuksistaan ja siitä, mikä todellisuudessa on normaalia parisuhde-elämää. Taustalla on myös pelko siitä, että väkivalta uusiutuu, kun väkivaltainen mies joutuu puolisonsa ilmoituksen takia syytteeseen. Lainsäädännön tulisi nähdäkseni kehittyä edelleen niin, että vastuu rikosilmoituksen teosta olisi pääasiassa viranomaisilla. Myös lievien pahoinpitelyjen tulisi olla yleisen syytteen alaisia ja näin ollen kaikki poliisin tietoon tulleet väkivallanteot parisuhteissa johtaisivat jonkinlaisiin toimiin. Rangaistusten tulisi olla useammin vapausrangaistuksia eikä vain pelkkiä sakkoja, ja myös ennaltaehkäisevään työhön pitäisi panostaa nykyistä enemmän.

Kaiken tämän ohella näen erittäin tärkeänä myös yleisen asenneilmapiirin muuttumisen, kuten olen jo useasti todennutkin. Väkivalta parisuhteessa tulisi nostaa yhä aktiivisemmän ja kriittisemmän keskustelun kohteeksi. Julkisessa keskustelussa tulisi tuoda jyrkemmin esille se, ettei väkivalta ole vain olosuhteiden mukanaan tuoma lieveilmiö. Puolisoitaan pahoinpitelevät tarvitsevat apua siinä missä pahoinpitelyiden kohteetkin, mutta ilman hyssyttelyä tai vetoamista hankalien olosuhteiden vaikutuksiin. Asioista tulisi keskustella niiden oikeilla nimillä, myöntää tilanteen vakavuus ja se, että parisuhdeväkivalta ei ole pelkästään miesten reaktio ongelmantäyteiseen elämään, vaan osoitus syvemmällä olevista yhteiskunnan rakenteista, jotka eivät murru ilman perusteellista keskustelua yhteiskunnan kaikilla tasoilla.

6. LOPUKSI

Parisuhdeväkivalta on ilmiönä monitieteellinen, eikä sitä mielestäni voi tarkastella vain yhdestä näkökulmasta. On väkisin osattava nähdä se useammasta suunnasta kerrallaan. Olen tutkielmassani peilannut sitä niin politiikan tutkimuksen kuin naistutkimuksenkin kautta ja tutkielmaani voikin kutsua feministiseksi politiikan tutkimukseksi. Valtio-opin opiskelijana olen halunnut tuoda esiin parisuhdeväkivallan tutkimisen tärkeyden myös yhteiskunnalliselta kannalta, eikä vain sosiaalitieteen näkökulman kautta, josta sitä on enimmäkseen tutkittu.

Käsittelin tutkielmassani parisuhdeväkivaltaa poliisin näkökulmasta ja lähestyin aihettani ja pohdin sitä haastattelututkimuksen kautta. Poliiseille tekemieni teemahaastatteluiden kautta analysoin heidän toimintaansa ja kohtaamisiaan parisuhdeväkivallan vaikutuspiirissä olevien ihmisten kanssa. Peilauspinnan löysin julkisen ja yksityisen välisestä teoretisoinnista, naisvihan teoriasta sekä parisuhdeväkivaltatutkimuksessa ilmenneistä elementeistä, kuten väkivaltaan normaalistumisesta ja sen arkipäiväistymisestä. Pohdin hieman myös parisuhdeväkivaltaan liittyviä valta-aspekteja, jotka liittyivät laajemmin niin naisvihan teoriaan kuin poliisien valtaan määritellä väkivaltaa ja sitä kokeneita. Näen myös mies- ja naispuolisten poliisien erot suhteessa ammattiinsa tuloksena erilaisista vallan mekanismeista.

6.1. Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Esitin tutkielmani alussa kolme tutkimuskysymystä. Ensimmäisenä kysyin, *millaisen yksityisen ja julkisen sfäärin kohtaamisen poliisin työssä ja tarkemmin parisuhdeväkivaltaisessa tilanteessa* haastattelujeni analyysissa löydän. Poliisit puhuivat kansalaisten koteihin menemisestä runsaasti. Heidän puheessaan julkisen ja yksityisen raja esiintyi melko selvänä juuri parisuhdeväkivallasta puhuttaessa. Heille koti esittäytyi suojattuna paikkana, mutta heille sinne meneminen ei ollut vaikeaa, sillä he pystyivät perustelemaan sen itselleen ammattinsa kautta. Ilmeni, että virkapuku oli poliiseille erittäin tärkeä väline yksityisen ja julkisen rajan ylittämisessä, ja siitä muodostui kaiken tunkeutumisen ja puuttumisen oikeuttava tekijä. Yksityiseen kotiin meneminen ja yksityisenä pidetyn ongelman selvittäminen julkisen elämänalueen edustajana oli helpompi perustella sitä kautta. Yksityisen ja julkisen kohtaaminen kulminoituu poliisin työssä myös sitä kautta, että juuri poliisi näkee päivittäin työssään parisuhdeväkivallan ongelman laajuuden kaikessa karuudessaan. Poliisi näkee asioita parisuhteen sisältä, joita ”tavallinen” ihminen ei näe ja myös uskoo ongelman olevan isompi kuin julkisesti tunnustetaankaan. Yksityisen ja julkisen välinen raja on kuitenkin

myös poliisin puheen kautta tulkittuna häilyvä, sillä parisuhteessa tapahtuvasta väkivallasta puhuttiin avoimesti eikä kiellettyä ilmiön vakavuutta myös yhteiskunnallisena ongelmana.

Poliisin työssä yksityinen ja julkinen kohtaavat eritoten henkilökohtaisella tasolla, kun poliisit puhuvat suhteestaan työhönsä. Väkivallan tilanteet ja tapahtumat ovat heille vain työtä, eikä sen anneta vaikuttaa enää työajan ulkopuolella. Haastattelemi poliisit kuitenkin kaikki mainitsivat, että inhimillinen kärsimys ei voi olla vaikuttamatta ja usein se ilmeneekin esimerkiksi siten, että oman elämän hyviä asioita osataan arvostaa enemmän.

Toiseksi kysyin, *miten yhteiskunnassa ilmenevä parisuhdeväkivallan normalisoituminen näkyy poliisin työssä.* Väkivallan ja väkivaltaan normalisoitumisella tarkoitan erilaisia käytäntöjä, joiden kautta parisuhteessa tapahtuvalle väkivallalle käännetään selkä ja pahoinpidellyt itsekkin alkavat uskoa sen olevan normaalia. Väkivaltaan parisuhteessa ei puututa tarpeeksi ja siitä myös puhutaan tavoilla, jotka vähättelevät sen vakavuutta. (Husso 2003, 67.) Haastattelemi poliisit puhuivatkin siitä, kuinka pahoinpidellyt naiset näyttäytyivät heille kohtaloonsa alistuneina tajuamatta useinkaan, että heidän tilanteensa vaatisi muutosta. Poliisit näkivät väkivaltaa kokeneet alistettuina ja alistuneina sekä usein myös ymmärtämättöminä omaa tilannettaan kohtaan.

Haastatteluista kävi myös ilmi, että poliisit itsekkin osallistuvat tuohon normalisointiprosessiin omalla puhetyylillään ja asenteillaan. Löysin poliisien tavoista puhua väkivallasta ja sen kohteista neljänlaisia tapoja kieltää väkivallan vakavuus ja tehdä siitä arkipäiväistä. Korostan, että haastattelemi poliisit eivät suoraan sanoneet pitävänsä parisuhdeväkivaltaa lievänä ongelmana, päinvastoin, mutta kuitenkin heidän puheessaan nousi selkeästi esiin normalisoinnin tapoja. Näen tämän myös osana sitä valtaa, jota poliisi käyttää parisuhdeväkivallasta puhuessaan. Erilaiset puhumisen tavat, jotka vähättelevät ilmiön vakavuutta, pahoinpitelyn syiden löytäminen pahoinpidelystä itsestään tai pahoinpitelijän vaikeasta elämäntilanteesta kuten myös naisten osuuden korostaminen väkivallan tekijöissä ovat kaikki osa sitä valtaa, jota poliisi käyttää ja jolla se vaikuttaa yleisiin asenteisiin parisuhdeväkivaltaa kohtaan.

Viimeiseksi esitin vielä kysymyksen siitä, *miten poliisi yhteiskunnan edustajana kokee parisuhdeväkivaltilanteet.* Haastattelemi poliisit olivat yhdessä linjassa sitä mieltä, että parisuhdeväkivaltaiset tilanteet ovat arkipäiväistä työtä, eivätkä ne juurikaan jää kummittelemaan heidän ajatuksiinsa sen jälkeen, kun tilanne on tyydyttävällä tavalla ratkaistu. Kuitenkin poliisit kokivat empatiaa pahoinpideltyjä kohtaan ja toivoivat parannusta heidän tilanteisiinsa. Luottamus väkivallan kohteisiin itseensä ongelman selviämässä ja oikeuslaitoksen toimiin suhteessa

pahoinpitelyrikoksiin ei kuitenkaan ollut mainittavaa. Kaikki haastattelemani poliisit kokivat parisuhdeväkivaltatilanteet melko toivottomina sen suhteen, että niihin olisi löydettävissä minkäänlaista pysyvää ratkaisua ja kokivat itse pystyvänsä tuomaan helpotusta vain sen hetkiseen hätään. He pitivät valitettavana tilannetta, jossa pahoinpidelty luottaa saavansa yhteiskunnalta kaiken tarvitsemansa tuen ja avun, mutta poliisi ei kykene vaikuttamaan enempään kuin akuuttiin tilanteeseen.

Turhautuminen niin poliisilaitoksen resurssipulaan, oikeusjärjestelmän kankeuteen kuin pahoinpideltyjen naisten toimintaan oli kaikkien haastattelemieni poliisien tunteissa pinnalla. Poliisit kokivat, ettei heillä ole mahdollisuuksia auttaa yksittäisissä tapauksissa niin paljon kuin haluaisivat ja monissa tapauksissa myös tunsivat tekevänsä turhaa työtä. Jos pahoinpidelty ei itse seuraavana päivänä peru rikosilmoitustaan, niin syyttäjä tekee syyttämättäjättämispäätöksen tai langetettu tuomio on vähäinen. Toki he näkivät monissa tapauksissa myös oikeuden toteutuvan ja tunsivat suurta mielihyvää saadessaan olla avuksi ja pystyessään auttamaan yksittäisiä ihmisiä, mutta enemmän puhe oli kuitenkin huonommin menneistä tapauksista. Yhteiskunnan edustajana haastattelemieni poliisien puheesta nousi esiin myös inhimillisiä tunteita, vaikka lähtökohtaisesti niiden olemassaoloa ei haluttukaan myöntää. Kuitenkin kaikki aineistoni poliisit uskoivat jollain tapaa muuttuneensa joutuessaan kohtaamaan väkivaltaa työssään.

Naispuoliset poliisit erottuivat miespuolisista kollegoistaan siinä, että he kokivat joutuvansa pitämään tunteensa enemmän kurissa ja siten osoittamaan olevansa kykeneväisiä täyttämään poliisin ammatin maskuliinisuuden vaatimukset. Kuitenkaan itse vastauksissa kysymykseen parisuhdeväkivallan kohtaamisesta ei nais- ja miespoliisien välillä eroa ollut. Ero ilmeni vain naispuolisten poliisien itsensä ajatuksissa ja tarpeessa korostaa ammattiaan ohi sukupuolen. Tätä pidän osoituksena syvään juurtuneista käytännöistä, jotka pitävät yllä ajatusta maskuliinisesta työelämästä ja tunne-elämän feminiinisydestä. Ymmärrän siis tällä erolla olevan yhteyden yksityisen ja julkisen väliseen rajanvetoon sekä vallan maskuliinisuuteen.

6.2. Tutkielman arviointia

Tutkielmassani ei voi sanoa olevan erikseen teoria- ja analyysilukuja, vaan ne kulkevat rinnakkain oikeastaan koko matkan. Vaikka pääasiallinen teoriapohjan käsittely sijoittuukin lukuun 3, niin myös se sisältää ohessa aineiston analyysia. Luvuissa 4 ja 5 on suurin osa analyysista, mutta myös teoriaosuuksia. Tällainen tutkielman teko oli itselleni ominaisin enkä koe tutkielmani rakenteen siitä mitenkään kärsineen, vaan teorian ja analyysin eteneminen rinnakkain on luontevaa.

Johdannossa käsittelin lainsäädäntökehitystä ja aiempaa tutkimusta. Suomessa lainsäädäntö kehittyi kansainväliseen tasoon verrattuna hitaasti ja uudet, reilut kymmenen vuotta voimassa olleet parisuhteessa tapahtuvan väkivallan syyte- ja rangaistuskäytännöt oikeastaan vielä etsivät vakiintuneita käytäntöjään. Haastatteleman poliisit esimerkiksi kokevat, että käytännön tasolla asiat eivät ole muuttuneet samassa tahdissa lainsäädännön kanssa. Vaikka tavalliset pahoinpitelyt myös yksityisellä alueella tapahtuessaan ovatkin olleet yleisen syytteen alaisia jo yli kymmenen vuotta, silti usein juuri niistä tehdään syyttämättäjäättämispäätöksiä. Haastatteleman poliisit pitivät ongelmana myös pahoinpideltyjä, jotka rikosilmoituksen tehtyään peruvat sen tilanteen rauhoituttua ja ovat pian taas samassa tilanteessa uudelleen. Tämän tendenssin poliisit toivoisivat muuttuvan, mutta eivät kuitenkaan usko muutokseen niin kauan kuin lain puitteissa rikosilmoituksen peruminen on mahdollista.

Aineistoni sekä sen analyysiprosessin esittelin luvussa 2. Tekemäni viisi teemahaastattelua eivät ole määrällisesti kovin paljon ja siksi keskityin analyysissani vain niihin teemoihin, jotka jollain tavalla nousivat poikkeuksellisen voimakkaasti esiin ja joista kaikki haastateltavani puhuivat runsaasti. Tutkimuskysymysteni valossa haastattelujen määrä oli nähdäkseni riittävä ja sain mielestäni tyydyttävät vastaukset asettamiini kysymyksiin. Oli kuitenkin selvää, että haastattelujen luonne ja oman aineistoni niukkuus asettivat omat rajoituksensa tutkimukselle. Haastattelututkimuksen vuorovaikutuksellinen luonne, keskustelun rajat ja itseni osallistuminen siihen oli otettava analyysissa jatkuvasti huomioon. Ymmärtämällä haastattelut sosiaalisiksi vuorovaikutukseksi ei ole merkityksetöntä kenellä on tietoa mistäkin asiasta (Ruusuvoori – Tiittula 2005, 33) eikä oma osuuteni haastateltavien puheen muotoilussa saanut nousta liian suureksi (em., 30). Omien haastattelujeni kohdalla tämä tarkoitti muun muassa sitä, että minun oli muistettava haastattelevani poliisia, jonka oli ammattinsa puolesta oltava tarkkana siitä, mitä sanoi ja ettei liiaksi julistanut omia näkemyksiään. En myöskään itse saanut tietää liikaa ennalta, vaan antaa poliisien itsensä johdattaa keskustelua heille tärkeisiin teemoihin. Koin, että oma tehtäväni oli pitää haastattelu aisoissa, mutta ei vaikuttaa teemojen tärkeysjärjestykseen.

Haastattelujen määrällinen niukkuus on ollut syynä siihen, etten ole tehnyt tutkielmassani minkäänlaisia määrällisiä yleistyksiä tai vertailuja, vaan olen pysytellyt teoriapohjan vahventamisessa aineistoni valossa. Olen myös läpi analyysini pyrkinyt muistamaan teemahaastattelujen luonteen, josta jo yllä mainitsenkin. Oma roolini nuorena opiskelijanaisena on myös varmasti vaikuttanut haastateltavieni puheeseen. On huomattava, että yleensä pysyviksi katsotut ominaisuudet ovat kuitenkin merkityksiltään tilannesidonnaisia. Erilaisten asemoitumisten

liittyminen yhteen voi tuottaa odottamattomia yhteisvaikutuksia, joita tietyt ominaisuudet eivät yksin tuottaisi. (Em., 90.) Esimerkiksi ominaisuuteni ”nainen”, ”nuori” ja ”opiskelija” ovat saattaneet saada haastatteleman poliisit puhumaan minulle erilaisia asioita, kuin mitä olisivat puhuneet vanhemmalle miestutkijalle.

Tämän huomioiden olen kuitenkin luottanut haastatteluissa saamiini vastauksiin ja käyttänyt niitä tutkielmani teossa niitä liiemmin problematisoimatta. On mahdotonta ajatella haastattelutilannetta ilman minkäänlaisia eroja haastattelijan ja haastateltavan välillä (em., 92) ja nähdäkseni ero itseni ja haastateltavieni välillä ei kuitenkaan ollut ratkaisevan suuri, edustimmehan esimerkiksi samaa kulttuuria ja neljä haastateltavaa viidestä oli myös kanssani samaa sukupolvea. Vain hyvin harvassa tilanteessa koin, että poliisi saattoi statukseni vuoksi koettaa muotoilla sanojaan tarkemmin, ja nekin tilanteet olen ilmaissut analyysissäni.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys keskittyy pääosin lukuun 3, ja myös luvussa 5 käsittelen tutkielmani kannalta oleellista teoriaa. Yksi teoreettinen lähtökohtani on yksityisen ja julkisen elämänpiirin historia ja nykyisyys sekä niiden välisen rajan muuttuminen ja muuttaminen. Koin sen hedelmälliseksi lähtökohdaksi suhteessa aineistooni, sillä katsoinhan parisuhdeväkivaltaa poliisin puheen läpi. Tässä selvästi näkyi juuri tuon rajankäynnin ominaisuudet. Poliisit itse asemoivat itsensä yhteiskunnan edustajiksi ja väliintulijoiksi akuutissa tilanteessa. Vaikka aineistoni poliisit ymmärtävätkin parisuhdeväkivallan yleisyyden ja tarpeen saada muutoksia aikaan siihen liittyvissä esimerkiksi oikeudellisissa prosesseissa, he kuitenkin jossain määrin korostivat ja uusinsivat siten yksityisen ja julkisen erottelua.

Käsittelin myös naisvihan teoriaa ja sitä kautta pohdin parisuhdeväkivaltaa niin ilmiönä kuin poliisien suhdetta siihen. Naisvihan teorian kautta pohdin väkivaltaista suhdetta ja poliisien toimintaa. Naisvihan teoriaan liittyy myös oleellisesti vallan eri muodot ja niiden käytön misogyniset ulottuvuudet. Poliisien toiminnassa naisvihan olemassaolo näkyy asenteiden ja puhetyylin kautta. Väkivaltaan parisuhteessa suhtaudutaan usein päätään pyöritellen, ihmetellen ja sääliä hakkaavan miehen luo jäävää naista. Näen tämän olevan osoitus miesten käytöksen säilyttämisestä ainakin osittain naisen harteille. Myös parisuhdeväkivallasta puhuminen osapuolten välisinä riitoina, ikään kuin molemmat olisivat tasavahvoja toimijoita sekä muut väkivallan normalisoinnin tavat ovat olennaisesti yhteydessä naisvihaan. Tiedostan naisvihan teorian olevan ajoittain hyvin monimutkaista ja tuntuvaan tiheydessään kaukaakin haetulta. Olen kuitenkin pyrkinyt osoittamaan sen relevanttiuden suhteessa käytännön elämään ja nimenomaan parisuhdeväkivallan

eri aspekteihin. Esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan liittyvä rikoslaki, parisuhdeväkivallan valtakysymykset ja yleiset asenteet ovat välittömässä yhteydessä naisvihan teoriaan.

Osin naisvihan teoretisoinnin yhteydessä pohdin, kuinka valta ja väkivalta liittyvät oleellisesti yhteen, ja käsittelin tutkielmassani sekä vallan dynamiikkaa yleisemmin että parisuhdeväkivallan sisällä. Käsittelin myös poliisin suhdetta vallankäyttöön ja väkivaltaan. Näen parisuhdeväkivallan yhteydessä vallan ilmenemisen tärkeimpänä ulottuvuutena sen näkymättömyyden. Parisuhdeväkivaltaisessa suhteessa piilevä valta on nähdäkseni usein keskeisempää kuin näkyvä valta, vaikka sen osoituksena varsinainen väkivalta aktualisoituukin fyysisenä väkivaltana. Tärkeimpänä näkökohtana valtapohdinnoissa suhteessa tutkielmaani pidän poliisin valtaa suhteessa parisuhdeväkivallan ja sen kohteiden määrittelyyn.

Poliisien puhuessa parisuhdeväkivallasta on siis kyse vallankäytöstä. Väkivaltainen suhde on jo itsessään vallankäytöltään monitahoinen organismi, ja tämän voi kuulla myös haastatteluissani. Väkivaltainen suhde näyttäytyy poliisin puheessa poikkeavana suhteessa ”normaaleihin”, väkivallattomiin suhteisiin ja lisäksi huomaa myös, että poliisien on hiukan vaikea ymmärtää väkivaltaisten suhteiden poikkeavaa dynamiikkaa. Sen vallan lisäksi, mitä näissä suhteissa siis on jo itsessään, kuvioon tulee lisäksi myös poliisin käyttämä valta niin käytännön tilanteissa kuin niistä puhuessaankin.

Yhtenä maskuliinisen vallan osoituksena pidän naispuolisten poliisien erottumista erilaisella suhtautumisellaan tunteista puhumiseen. Kuten jo yllä kirjoitan, haastattelemani naispuoliset poliisit vakuuttelivat miehiä enemmän olevansa kykeneviä poliisin ammatin vaatimukseen ja ettei heidän sukupuolensa ole este väkivaltatilanteiden hoitamiseksi. Toki minun on otettava huomioon aineistoni niukkuus ja mahdolliset muutkin syyt, jotka mahdollisesti selittävät tätä eroa. Esimerkiksi pelkät erot haastattelemieni poliisien persoonallisuuksissa voivat olla eron taustalla. Mielestäni olisi kuitenkin hyvinkin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe tarkastella naispuolisten poliisien asemaa maskuliinisen ammatin vaatimusten kautta. Uskon, että vallan maskuliinisuutta ja eri ulottuvuuksia syvemmin pohtimalla ja avaamalla olisi mahdollista saada mielenkiintoisia tuloksia.

Tutkielmani viimeinen luku käsitteli väkivaltaan normaalistumista, sen ulossulkemista ja neutralisointia. Tämä on ilmiö, jota parisuhteessa tapahtuvan väkivallan ympärillä on tapahtunut pitkään ja tapahtuu edelleen. Siihen osallistuvat niin yhteiskunnalliset toimijat, kuten joukkotiedotusvälineet, erilaisten järjestöjen edustajat kuin yksittäiset kansalaisetkin. Kun joka viides nainen kohtaa parisuhteessaan väkivaltaa, se tarkoittaa käytännössä, että me kaikki

tuntemme jonkun, jota on pahoinpidelty kotonaan. Moni meistä ei kuitenkaan tietoisesti voi lähipiiristään osoittaa ketään, jonka tietäisi väkivaltaa parisuhteessaan kokeneen. Nähdäkseni jo tämä osoittaa tarpeen muutokseen, eikä pelkästään lakimuutoksiin. Parisuhdeväkivallasta puhuminen ja muutokset tuossa keskustelussa asenteiden tasolla ovat kuitenkin ensisijaisen tärkeitä siinä prosessissa, joka auttaa tiedostamaan parisuhdeväkivallan vakavuuden ja yleisyyden.

Toki olen edelleen sitä mieltä, kuten jo aiemminkin kirjoitan, että lainsäädännön tulisi kehittyä edelleen niin, että vastuu rikosilmoituksen teosta olisi viranomaisilla ja myös lievien pahoinpitelyjen tulisi olla yleisen syytteen alaisia. Rangaistusten tulisi olla useammin vapausrangaistuksia eikä vain pelkkiä sakkoja, ja myös ennaltaehkäisevään työhön pitäisi panostaa nykyistä enemmän. Valtiolta tämä kaikki vaatisi taloudellista panostusta runsaasti nykyistä enemmän, ja se olikin haastattemieni poliisien kokemuksista keskustellessa yksi eniten huomiota saanut seikka. Parisuhdetta koskevan rikoslain muutokset ja asennemuutokset yhteiskunnallisessa keskustelussa ovat nähdäkseni ainoa mahdollisuus parisuhdeväkivallan saamiseen sellaiseen kontrolliin, jota se vaatii. Yksi haastattemistani poliiseista sanoo puhuessaan vaimoan hakkaavista miehistä: ”Ymmärrän, mutta en hyväksy”. Mielestäni sitä ei tarvitsisi edes ymmärtää.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus ja artikkelit

Arriaga, Ximena B. – Oskamp, Stuart (1999), *Violence in Intimate Relationships*. Thousand Oaks: SAGE Publications.

Butler, Judith (1993), *Bodies That Matter. On the Discursive Limits of "Sex"*. New York: Routledge.

Daly, Mary (1978): *Gyn/Ecology. The Metaethics of Radical Feminism*. Beacon Press, Boston.

Ellonen, Esko – Kekomäki, Kalle – Raivola, Petri – Taiha, Hannu – Välitähti, Tarmo (2000) (toim.), *Etiikka ja poliisin työ*. Poliisiammattikorkeakoulu. Oppikirjat 6. Helsinki: Oy Edita Ab.

Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana (2007), Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, Juhani, Valli, Raine (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. ss. 24-43. Jyväskylä: PS-kustannus.

Collinson, David – Hearn, Jeff (1994), "Naming Men as Men: Implications for Work, Organization and Management" *Gender, Work and Organization Volume 1 Number 1*: 2-22.

Ferrero, Kathleen J. (1993), Cops, Courts and Women Battering. Teoksessa: Bart, Pauline B. – Geil Moran, Eileen (ed.): *Violence Against Women. The Bloody Footprints*. ss. 165-176. Newbury Park: SAGE Publications.

Foucault, Michel (2005), *Tarkkailla ja rangaista*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Hearn, Jeff (1996), Mens's Violence to Known Women: Historical, Everyday and Theoretical Constructions by Men. Teoksessa: Fawcett, Barbara – Featherstone, Brid – Hearn, Jeff – Toft, Christine (ed.), *Violence and Gender Relations. Theories and Interventions*. ss. 22-38. Wiltshire: Cromwell Press Ltd.

Hearn, Jeff (1996), *The Organization(s) of Violence: Men, Gender Relations, Organizations and Violences*. Teoksessa: Fawcett, Barbara – Featherstone, Brid – Hearn, Jeff – Toft, Christine (ed.), *Violence and Gender Relations. Theories and Interventions*. ss. 39-60. Wiltshire: Cromwell Press Ltd.

Hearn, Jeff (1999), Miesten tuntemiinsa naisiin kohdistama väkivalta kriittisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Jokinen, Arto (toim.): *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. ss. 237-265. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Heiskanen, Markku – Piispa, Leena (1998), *Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. Helsinki: Tilastokeskus.

Hirsjärvi, Sirkka - Hurme, Helena (1985), *Teemahaastattelu*. Helsinki: Kyriiri Oy.

Honkonen, Risto – Raivola, Reijo (1991), *Siviilistä poliisiksi: Poliisiksi sosiaalistumisen tarkastelua*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Honkonen, Risto (1999), *Poliisi ja opintoviikon metsästys. Koulutus poliisimiehen elämässä*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Husso, Marita (1995), Parisuhdeväkivalta ja pahoinpidelty ruumis. Teoksessa: Heinämaa, Sara – Näre, Sari (toim.): *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. ss.130-144. Tampere: Gaudeamus.

Husso, Marita (2003), *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arto (2000), *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Arto (2003), Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. Teoksessa: Jokinen, Arto (toim.), *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa*. ss.7-31. Tampere: Tampere University Press.

Julkunen, Raija (1995), Feministiseen analyysiin. Teoksessa: Eräsaari, Raija – Julkunen, Raija – Silius, Harriet (toim.), *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. ss. 15-28. Tampere: Vastapaino.

Kaufman, Michael (1987), The construction of masculinity and the triad of men`s violence. Teoksessa: Kaufman Michael (toim.), *Beyind patriarchy. Essays by men on pleasure, power and change.* ss. 1-29. London: Oxford University Press.

Keskinen, Suvi (1996), *Väkivaltainen avioliitto naisten omaelämäkerroissa.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Naistutkimusraportteja 3/1996.

Keränen, Marja (1995), Yksityisen ja julkisen muuttuvat rajat. Teoksessa: Eräsaari, Raija – Julkunen, Raija – Silius, Harriet (toim.), *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla.* ss. 29-48. Tampere: Vastapaino.

Laapio, Marja-Liisa (2005), *Poliisi ja perheväkivalta.* Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 24, 2005. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lammi-Taskula, Johanna (1994), Päiväkotien moninaiset miehet. Teoksessa: Sipilä, Jorma - Tiihonen, Arto (toim.), *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan.* ss. 119-134. Helsinki: Gummerus.

Nikunen, Minna (2001), Nainen ja henkirikos. ”Mies ei halunnut mistään hinnasta luopua vaimostaan”. Teoksessa: Nikunen, Minna – Gordon, Tuula - Kivimäki, Sanna - Pirinen, Riitta (toim.) *Nainen, naiseus, naisellisuus.* ss. 159-191. Tampere: Tampere University Press.

Nikunen, Minna (2005), *Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa.* Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Nyqvist, Leo (2001), *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selvitymistä tukevasta asiakastyöstä.* Turku: Painosalama Oy.

Metsämuuronen, Jari (2001), *Laadullisen tutkimuksen perusteet.* Helsinki: International Methelp Ky.

Näre, Sari (1995), Pakenevat prinssit. Naisvihaajan muotokuvia. Teoksessa: Heinämaa, Sara – Näre, Sari (toim.): *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta.* ss.162-182. Tampere: Gaudeamus.

Palin, Tutta (1996), Ruumis. Teoksessa: Koivunen, Anu – Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen.* ss. 225-244. Tampere: Vastapaino.

Pentikäinen, Marja (2002), Tasa-arvoperiaate ihmisoikeuseriaatteena. Kansainväliset ihmisoikeudet ja naiset – näkymättömästä näkyvämmäksi. Teoksessa: Holli, Anna Maria – Saarikoski, Terhi – Sana, Elina (toim.): *Tasa-arvopolitiikan haasteet.* ss. 70-98. Vantaa: Dark Oy.

Pohjonen, Soili (1995), Parisuhde rikoslainsäädännössä. Teoksessa: Heinämaa, Sara – Näre, Sari (toim.): *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta.* ss.66-78. Tampere: Gaudeamus.

Pollari, Päivi (1995), Raiskaus sukupuolisen väkivallan muotona. Teoksessa: Heinämaa, Sara – Näre, Sari (toim.): *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta.* ss.79-96. Tampere: Gaudeamus.

Ronkainen, Suvi (2001), Naiseuden inho. Teoksessa Nikunen, Minna – Gordon, Tuula – Kivimäki, Sanna – Pirinen, Riitta (toim.), *Nainen, naiseus, naisellisuus.* ss. 63-89. Tampere: Tampere University Press.

Ruostetsaari, Ilkka (2002), *Valta muutoksessa.* Vantaa: Dark Oy.

Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (2005), Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* ss. 22-56. Tampere: Vastapaino.

Silius, Harriet (1994), Sukupuolitettun ammatillisuuden julkisuus ja yksityisyys. Teoksessa: Eräsaari, Raija – Julkunen, Raija – Silius, Harriet (toim.), *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla.* ss. 49-66. Tampere: Vastapaino.

Sirén, Reino – Tuominen, Martti (2003), *Pahoinpitelyrikokset 1995 ja 1999. Miten poliisi kontrolliviranomaisena reagoi lainmuutokseen?* Helsinki: Hakapaino Oy.

Thompson, Denise (2001), *Radical Feminism Today.* Wiltshire: Cromwell Press Ltd.

Vuola, Elina (1995), Eevan ja Marian tyttäret. Kristinuskon naiskuva. Teoksessa Heinämaa, Sara – Näre, Sari (toim.): *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. ss. 209-224. Tampere:Gaudeamus.

Östman, Ann-Catrin (2000), Joan Scott ja feministinen historiankirjoitus. Teoksessa Anttonen, Anneli – Lempiäinen, Kirsti – Liljeström, Marianne (toim.): *Feministejä – Aikamme ajattelijoina*. ss. 275-294. Tampere: Vastapaino.

Internet-lähteet

Poliisi. Tietoa poliisista. Organisaatio. [WWW-dokumentti]. www.poliisi.fi. Luettu 1.10.2007.

Poliisi. Tietoa poliisista. Toiminnan yleiset periaatteet. [WWW-dokumentti]. www.poliisi.fi. Luettu 1.10.2007.

